

СТРАТЕГИЈУ

за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године

“Службени гласник РС”, број 47 од 10. маја 2021.

I. УВОД

У складу са Законом о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена („Службени гласник СФРЈ”, број 11/81 и „Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 5/14) и Закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици („Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 23/13 и 4/16), Влада Републике Србије је, на предлог Министарства за рад и социјалну заштиту, донела Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима („Службени гласник РС”, број 27/11), која је престала да важи 2015. године. Због наведеног, као и у складу са препорукама међународних тела за праћење примене наведених Конвенција, неопходно је израдити нови стратешки документ.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је 21. децембра 2020. године основало Радну групу за израду Предлога националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима и Предлог акционог плана за спровођење националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима (у даљем тексту: Радна група) са задатком да припреми текст Предлога националне стратегије и Предлог акционог плана. Радну групу су чинили представници и представнице следећих институција и организација: Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Координационог тела за родну равноправност, Министарства правде, Министарства унутрашњих послова, Министарства финансија, Министарства за бригу о породици и демографију, Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства здравља, Министарства омладине и спорта, Републичког завода за статистику, Републичког секретаријата за јавне политике, Канцеларије за сарадњу са медијима, Удружења „Освит”, Удружења самохраних родитеља Лесковца Тате и Маме У-Тим.

У складу са Решењем о образовању Радне групе, основан је експертски тим за израду Предлога националне стратегије у сарадњи и уз подршку Агенција Уједињених нација Републици Србији (UN Women, UNDP, UNFPA). Експертски тим су чиниле три експерткиње које су водиле целокупан процес, као и специјализоване експерткиње које су водиле групе које су се бавиле посебним тематским областима које су препознате као кључне (правда, безбедност, здравствена заштита, социјална политика). Укупан број експерткиња које су биле укључене у процес је био седам. Уз то, свака тематска група се састојала од представница и представника женских невладиних организација и самосталних експерткиња које су пружале подршку и заједно са водећим експерткињама припремале предлоге и креирале документ. Када се приступило изради документа, експертски тим је закључио да предлог назива Националне стратегије није у складу са међународним обавезама које је Република Србија преузела, пре свега ратификацијом Конвенције СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, те је предложио Радној групи промену назива у „Национална стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици”.

Укупно десет особа из седам невладиних организација је учествовало у процесу. Позив за женске невладине организације је упућен од Координационог тела за родну равноправност посредством мреже „Жене против насиља” на који су се јавиле три женске НВО (Оаза сигурности, Зрењанински едукативни центар и ...Из круга – Војводина). Имајући у виду да је НВО „Освит” чланица Радне групе, затражене су информације од ове НВО о положају и проблемима са којима се сусрећу Ромкиње. Организација ...Из круга – Војводина је дала инпут за све тематске области о положају и специфичним проблемима са којима се сусрећу жене са инвалидитетом у ситуацији насиља, а Црвени крст Србије о насиљу према старијим женама, док је Центар за промоцију здравља жена известио о улози здравственог система у борби против родно заснованог насиља.

Имајући у виду да су погледи, ставови и информације о положају одређених осетљивих група жена (као што су Ромкиње, жене са инвалидитетом, старије жене, жене са села) прикупљени и укључени у документ захваљујући учешћу специјализованих женских НВО, препознато је да је неопходно укључити информације о положају маргинализованих група жена које нису биле директно укључене у процес преко НВО које се баве заштитом њихових права. Тако је од експерткиње добијена информација о насиљу према ЛБТИ женама, док су подаци о активностима у сектору образовања прибављени од Министарства просвете, науке и технолошког развоја. Организована су два консултативна састанка, један са представницама и представницима организација које се баве унапређењем положаја младих жена и други са независним механизмима. На оба састанка је учествовало укупно 26 особа (23 жене и 3 мушкарца) из осам организација и шест независних механизма, током којих су прикупљене информације о кључним проблемима који су препознати у области борбе против родно заснованог насиља према женама, као и о подацима и предлозима мера и активности.

II. ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ И ПРАВНИ ОКВИР РЕЛЕВАНТАН ЗА СТРАТЕГИЈУ

2.1. Стратегије и акциони планови

Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици садржински је повезана са стратегијама везаним за кључне области дефинисане Конвенцијом о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици које су и окосница стратегије: правда и заштита права, превенција насиља према женама и насиља у породици, безбедност, социјална и здравствена заштита. Садржинска повезаност ове стратегије са стратегијама које се у наставку наводе проистиче из потребе за мултисекторским активностима против родно заснованог насиља, бројних актера који учествују у превенцији, спречавању и заштити жена жртава родно заснованог насиља и насиља у породици, као и санкционисању лица која су извршила насиље. Поред тога, имајући у виду да су особе које припадају рањивим групама (особе са инвалидитетом, ромска популација, деца, жртве трговине људима и др.) а трпе родно засновано насиље и насиље у породици, у посебно тешком положају, Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, садржински је повезана и са стратегијама које се односе на рањиве групе. Стога, стратегије релевантне за ову Стратегију су: Стратегија развоја МУП (2018–2023)¹ и АП (2018–2023)², Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља (2020–2023)³ и АП (2022–2023)⁴, Стратегија превенције и сузбијања трговине људима посебно женама и децом и заштите жртава (2017–2022)⁵ и АП (2017–2018. – истекао), Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у РС (2020–2025)⁶ и АП (2020–2025)⁷, Стратегија контроле малог и лаког оружја (2019–2024)⁸, Национални АП за примену Резолуције 1325 СБУН⁹, Стратегија јавног здравља у РС (2018–2026) и АП¹⁰, Стратегија безбедности и здравља на раду (2018–2022) и АП (2018–2022)¹¹, Национални програм за очување и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља¹², Стратегија за превенцију и контролу хроничних незаразних болести¹³, Програм о заштити менталног здравља у РС (2019–2026)¹⁴, АП за поглавље 24 – Правда, слобода, безбедност (нацрт)¹⁵, Стратегија за унапређење положаја особа са инвалидитетом у РС (2020–2024)¹⁶ и АП (2021–2022), Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у РС (2016–2025)¹⁷ и АП (2017–2018. истекао), Национална стратегија за младе (2015–2025)¹⁸ и АП (2015–2017. – истекао), Национална стратегија реформе правосуђа (2020–2025)¹⁹ и АП²⁰, Стратегија развоја званичне статистике (2021–2025)²¹, у оквиру Програма званичне статистике у периоду 2021–2025, Стратегија развоја система јавног информисања у РС (2020–2025) и АП (2020–2022).²²

Стратегије које су престале да важе или постоји иницијални документ

Стратегија развоја социјалне заштите у Србији (2019–2025)²³, Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011–2015)²⁴, Национална стратегија за родну равноправност (2016–2020)²⁵, Стратегија за превенцију и

заштиту од дискриминације (2014–2018)²⁶, Стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица (2015–2020)²⁷, Стратегија развоја образовања до 2020. године²⁸, Стратегија развијања бесплатне правне помоћи²⁹, Стратегија заштите података о личности³⁰, Стратегија развоја система извршења кривичних санкција до 2020.³¹, Национална стратегија о старењу (2006–2015)³², Програм за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима у АП Војводини (2015–2020)³³, Национални програм здравствене заштите жена, деце и омладине³⁴, Национални АП за примену резолуције 1325 СБУН – жене, мир, безбедност у РС (2017–2020).³⁵

2.2. Кључни међународни акти и прописи националног законодавства

Стратегија се заснива на међународним актима и националном прописима који се односе на области обухваћене овом стратегијом. То су: правда и заштита права, превенција насиља према женама и насиља у породици, безбедност, социјална и здравствена заштита.

Међународни извори³⁶ од којих Стратегија полази укључују документе ОУН, СЕ и ЕУ, и то:

Универзална декларација о људским правима (1948)³⁷, Међународни пакт о грађанским и политичким правима (2200 А (XXI) (1966)³⁸, Опциони протоколи уз Пакт³⁹ и Други опциони протокол уз Пакт⁴⁰, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966)⁴¹, Конвенција о правима детета (1989)⁴² и протоколи уз конвенцију, Конвенција о правима особа са инвалидитетом (2006)⁴³, УН Програм акције у односу на мало оружје и практичне мере за разоружање (ПоА),⁴⁴ Резолуција СБУН – жене мир и безбедност 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1906 (2010), 2016 (2013), 2122 (2013)⁴⁵, Резолуција ГСУН 65/69 – Жене, разоружање, неширење и контрола оружја⁴⁶, Пекиншка декларација и Платформа за акцију (1995)⁴⁷, Пекинг + 15⁴⁸ и Пекинг+25 – Национални преглед о оствареном напретку у спровођењу пекиншке Декларације и Платформе за акцију⁴⁹, Програм Акције Међународне конференције о становништву и развоју (1994)⁵⁰, Специјална сесија ГСУН: Жене 2000: Родна равноправност, развој и мир за 21 век (2000) – Миленијумска декларација УН А/Res/55/2 (2000)⁵¹, Агенда 2030 – циљеви одрживог развоја А/RES/70/1 (2015)⁵², Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода и пратећи протоколи⁵³, Повеља ЕУ о основним правима 2016/с 202/025⁵⁴, Бечка декларација и програм деловања (1993)⁵⁵

Стратегија се ослања и на посебне документе који се односе на насиље према женама: Декларација УН о основним принципима правде за жртве криминалитета и злоупотребе моћи (1985)⁵⁶, Декларација ГСУН о елиминацији насиља против жена (А/Res/48/104) (1993)⁵⁷, Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (UN Doc. А/34/46) (1979)⁵⁸ и опциони протоколи уз конвенцију⁵⁹, Конвенција о статусу избеглица⁶⁰, Протокол о статусу избеглица⁶¹, Резолуција Комисије УН за људска права 2003/45 – Елиминација насиља према женама⁶², Општа препорука бр. 19 CEDAW комитета (А 47/38)⁶³, Општа препорука бр. 30 CEDAW комитета – жене у превенцији сукоба, конфликтним ситуацијама и пост-конфликтним ситуацијама⁶⁴, Општа препорука бр. 35 о родно заснованом насиљу према женама,⁶⁵ Закључна запажања CEDAW Комитета у вези са Четвртим периодичном извештајем РС о спровођењу Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена⁶⁶, Конвенција СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (2011)⁶⁷, Експертска група СЕ за борбу против насиља над женама и насиља у породици Препорука КМСЕ о насиљу у породици R(85)11(1985) о положају жртава у оквиру кривичног права и кривичног поступка⁶⁸, Препорука R(85)4 КМСЕ државама чланицама о насиљу у породици (1985)⁶⁹, Резолуција ЕП о насиљу над женама (1986)⁷⁰, Препорука КМСЕ о пружању помоћи жртвама и спречавању виктимизације R(87)21 (1987)⁷¹, Препорука КМСЕ о социјалним мерама које се односе на насиље у породици R(90)2 (1990)⁷², Препорука КМСЕ бр. R(97)13 о застрашивању сведока и праву одбране (1997)⁷³, Резолуција ЕП о потреби установљивања кампање за нулту толеранцију на насиље над женама широм ЕУ (1997)⁷⁴, План акције за супротстављање насиљу над женама EG-S-VL (98) (1998)⁷⁵, Препорука КМСЕ бр. R(99)19 о примени посредовања у кривичним стварима (1999)⁷⁶, Препоруке експертских форума жена Конференције ЕУ о насиљу над женама (1999)⁷⁷, Препорука ПССЕ о насиљу против жена 1450(2000)⁷⁸, Препорука КМСЕ о заштити жена од насиља R(2002)5⁷⁹, Препорука 1582(2002) ПССЕ о насиљу над женама у породици⁸⁰, Резолуција Комисије за људска права о елиминацији насиља над женама R(2003/45)⁸¹ Препорука ПССЕ – Кампања за борбу против насиља над женама у Европи 1681(2004)⁸², Препорука ПССЕ бр. R(2006)8 о помоћи жртвама криминалитета (2006)⁸³, Препорука ПССЕ – заштита деце у контексту насиља у породици 1905(2010)⁸⁴ уз препоруку о деци сведоцима насиља у породици 1714 (2000)⁸⁵, Мапа пута за одрживо решење за сузбијање недозвољеног поседовања, злоупотребе и трговине малокалибарским и лаким оружјем и припадајућом муницијом на Западном Балкану до 2024. године,⁸⁶ Закључци из Извештаја ЕК о напретку РС (2018 – 2020. године)⁸⁷, Закључци Европског комитета за социјална права у вези са применом Европске социјалне повеље (март 2020)⁸⁸, Препоруке GREVIO експертске групе на основу процене стања о законодавним и другим мерама примене одредби Конвенције СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (GREVIO/Inf (2019)20),⁸⁹ Директива Савета ЕУ о накнади штете жртвама криминалитета (2004)⁹⁰, Директива ЕУ о превенцији и супротстављању трговини људима и заштити жртава 2011/36 (2011)⁹¹, Директива ЕУ о успостављању минималних стандарда о правима, подршци и заштити жртвама криминалитета (2012).⁹²

Национално законодавство обухвата Устав РС, законе и прописе за примену закона који регулишу области обухваћене стратегијом. То су: правда и заштита права, превенција насиља према женама и насиља у породици, безбедност, социјална и здравствена заштита:

Устав Републике Србије⁹³, у основним одредбама гарантује равноправност жена и мушкараца и обавезује државу да води политику једнаких могућности (члан 15), забрањује непосредну и посредну дискриминацију по било ком основу или личном својству укључујући и пол (члан 21. став 3), прописује могућност предузимања посебних мера ради постизања пуне равноправности лица или групе лица које су у неједнаком положају са осталим грађанима (члан 21. став 4), гарантује једнакост пред законом (члан 21. став 1), једнаку законску заштиту (члан 21. став 2), заштиту пред судовима (члан 22. став 1), другим државним органима (члан 36. став 1) и међународним институцијама (члан 22. став 2), право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву или обавези (члан 36. став 2), право на правну помоћ (члан 67. став 1) од стране адвокатуре (члан 67. став 2) и службе правне помоћи у ЈЛС (члан 67. став 2) и упућује на законско регулисање бесплатне правне помоћи (члан 67. став 3), право на рехабилитацију и накнаду материјалне и нематеријалне штете проузроковане незаконитим или неправилним радом државног органа (члан 35. став 2), јемчи заштиту података о личности (члан 42), право азила (члан 57), слободу одлучивања о склапању брака, равноправност супружника, изједначава статус ванбрачне заједнице и брака у складу са законом (члан 62), гарантује равноправност родитеља у издржавању, васпитању и образовању деце (члан 65), јемчи слободу одлучивања о рађању (члан 63) и посебну заштиту мајки, трудница, деце и самохраних родитеља (члан 66) као и посебну здравствену заштиту трудница, мајки и самохраних родитеља са децом до седме године, која се финансира из јавних прихода (члан 68) и социјалну заштиту породице и запослених (члан 69).

Закони и подзаконски прописи

Закони који непосредно регулишу питања значајна за област на коју се национална стратегија односи су: Закон о потврђивању Конвенције СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици⁹⁴ и Закон о спречавању насиља у породици⁹⁵.

Закони на које упућује Закон о спречавању насиља у породици (члан 5) су: Кривични законик⁹⁶, Законик о кривичном поступку⁹⁷, Закон о парничном поступку⁹⁸, Породични закон⁹⁹ и Закон о полицији.¹⁰⁰

Закони релевантни за област правде: Закон о бесплатној правној помоћи¹⁰¹, Закон о адвокатури¹⁰², Закон о прекршајима¹⁰³, Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима¹⁰⁴, Закон о јавном тужилаштву¹⁰⁵, Закон о уређењу судова¹⁰⁶, Закон о Заштитнику грађана¹⁰⁷, Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама¹⁰⁸, Закон о Уставном суду¹⁰⁹, Закон о утврђивању надлежности Аутономна покрајина Војводине¹¹⁰, Закон о локалној самоуправи¹¹¹, Закон о министарствима¹¹², Закон о званичној статистици.¹¹³

Закони релевантни за превенцију насиља према женама и насиља у породици: Закон о забрани дискриминације¹¹⁴, Закон о равноправности полова¹¹⁵, Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом¹¹⁶, Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима¹¹⁷, Закон о заштити података о личности¹¹⁸, Закон о азилу и привременој заштити¹¹⁹, Закон о јавном информисању и медијима¹²⁰, Закон о основама система образовања и васпитања¹²¹, Закон о предшколском васпитању и образовању¹²², Закон о основном образовању и васпитању¹²³, Закон о средњем образовању и васпитању¹²⁴, Закон о високом образовању.¹²⁵

Закони и подзаконски акти релевантни за област безбедности: Закон о оружју и муницији¹²⁶, Закон о јавном реду и миру¹²⁷, Закон о извршењу кривичних санкција¹²⁸, Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера,¹²⁹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетника¹³⁰, Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку¹³¹, Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова¹³², Правилник о полицијским овлашћењима¹³³, Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима¹³⁴, Посебни протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима.¹³⁵

Закони и подзаконски акти релевантни за област социјалне и здравствене заштите: Закон о социјалној заштити¹³⁶, Закон о здравственој заштити¹³⁷, Закон о јавном здрављу¹³⁸, Закон о здравственом осигурању¹³⁹, Закон о правима пацијената¹⁴⁰, Закон о прекиду трудноће у здравственим установама¹⁴¹, Закон о здравственој документацији и евиденцијама у области здравства¹⁴², Закон о финансијској подршци породици с децом¹⁴³, Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите¹⁴⁴, Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима¹⁴⁵, Посебан протокол Министарства здравља за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу (2010)¹⁴⁶, Посебан протокол о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима,¹⁴⁷ Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања (2005) и посебни протоколи о поступању различитих система¹⁴⁸, Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања¹⁴⁹, Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности¹⁵⁰, Правилник о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање¹⁵¹, Правилник о сталном стручном усавршавању наставника, васпитача и стручних сарадника.¹⁵²

1 „Службени гласник РС”, број 78/18.

2 Доступно на <http://www.mup.rs/wps/wcm/connect/3470670e-202a-4e78-b851-940afe5a5e64/AP+za+Strategiju+za+borbu+protiv+VTK+2019-2020.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mtm2Egp>

3 „Службени гласник РС”, број 80/20.

4 Доступно на: <https://www.socijalnouključivanje.gov.rs>

5 „Службени гласник РС”, број 77/17.

6 Доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php>

7 Доступно на: www.mpravde.gov.rs

8 Доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php>

9 „Службени гласник РС”, број 53/17.

10 „Службени гласник РС”, број 61/18.

11 Доступно на <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije-programi-planovi-.php>

12 „Службени гласник РС”, број 120/17.

13 „Службени гласник РС”, број 22/09.

14 Доступно на: <https://www.zdravlje.gov.rs/tekst/343487/program-o-zastiti-mentalnog-zdravlja-u-republici-srbiji-za-period-2019-2026-godine-.php>

15 Доступно на: <https://bezbednost.org/publikacija/akcioni-plan-za-poglavlje-24-pravda-sloboda-i-bezbednost-finalna-verzija/>

16 „Службени гласник РС”, број 44/20.

17 „Службени гласник РС”, број 26/16.

18 „Службени гласник РС”, број 22/15.

19 „Службени гласник РС”, број 101/20.

20 Мере из Стратегије реализују се кроз активности из ревидираног Акционог плана за Поглавље 23. Доступно на: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/101/1/reg>

21 Доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/dokument/45678/strategije.php>

22 „Службени гласник РС”, број 11/20.

23 Иницијална верзија доступна на: www.zavodsz.gov.rs

24 „Службени гласник РС”, број 127/11.

25 „Службени гласник РС”, број 4/16.

26 „Службени гласник РС”, број 6/13.

27 „Службени гласник РС”, број 62/15.

- 28 „Службени гласник РС”, број 107/12.
- 29 „Службени гласник РС”, број 74/10.
- 30 „Службени гласник РС”, број 58/10.
- 31 „Службени гласник РС”, број 114/13.
- 32 Доступно на: <http://otvorenavlada.rs/strategija-starenje-lat-doc/>
- 33 „Службени лист АП Војводине”, број 54/14.
- 34 „Службени гласник РС”, број 28/09.
- 35 „Службени гласник РС”, број 53/17.
- 36 Међународни документи доступни и на сајту http://www.stop_vaw.org/Council_of_Europe4-html као и на http://www.europarl.europa.eu/compar/libe/elsj/charter/art23/default_en.htm
- 37 Доступно на: [http://www.unhcr.rs/media/Opsta%20deklaracija%20o%20ljudskim%20pravima%20\(1948\).pdf](http://www.unhcr.rs/media/Opsta%20deklaracija%20o%20ljudskim%20pravima%20(1948).pdf)
- 38 „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71.
- 39 „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 4/01.
- 40 „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 4/01.
- 41 „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/71.
- 42 „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, број 15/90 и Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97.
- 43 „Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 42/09.
- 44 UN Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons <http://unrcpd.org/conventional-weapons/poa/>
- 45 Доступно на <http://www.mzprs.org> Report of the third United Nations Conference to Review Progress Made in the Implementation of the Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects, Уједињене нације, 2018.
- 46 United Nations Office For Disarmament Affairs Gender Mainstreaming Action Plan, <https://www.un.org/disarmament/wp-content/uploads/2016/06/update-gender-action-plan-2016.pdf>
- 47 Декларација и Платформа за акцију усвојене су 15. септембра 1995. године на Четвртој светској конференцији о женама. Доступно на: http://www.e-jednakost.org.rs/kurs/kurs/download/pekinska_deklaracija.pdf
- 48 Доступно на: <https://www.womenngo.org.rs/vesti/vesti-arhiva-2006-2011/24-vesti-arhiva-tekstovi/133-pekings-15-i-paralelne-aktivnosti-ngo-foruma>
- 49 Доступно на: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/en/node/533>
- 50 The International Conference on Population and Development (ICPD) Programme of Action, Kairo 1994 доступно на https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/programme_of_action_Web%20ENGLISH.pdf.
- 51 Доступно на https://www.rodnaravnopravnost.rs/attachments/013_Milenijumska%20deklaracija%20UN.pdf
- 52 Доступно на <https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html>
- 53 „Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03, 5/05. и 7/05 – испр. и „Службени гласник РС – међународни уговори”, бр. 12/10 и 10/15.
- 54 Доступно на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A12016P%2FTXT>
- 55 Усвојени на Светској конференцији о људским правима јуна 1993. године у Бечу. Потврђени на 48. заседању Генералне скупштине УН (резолуција 48/121).
- 56 Усвојила Генерална скупштина УН, одлука 40/34 од 29. септембра 1985. године. Доступно на: <https://www.astra.rs/wp-content/uploads/2017/11/Deklaracija-UN-o-osnovnim-principima-pravde-za-zrtve-kriminala-i-zloupotrebe-vlast.pdf>
- 57 Доступно на <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-dp/medjunarodni%20dokumenti.pdf>
- 58 „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, број 11/81.
- 59 „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 13/02.
- 60 „Службени лист СФРЈ”, број 7/60.
- 61 „Службени лист СФРЈ”, број 15/67.
- 62 Усвојена 23. априла 2003. године, на 59 састанку Комисије. Документ E/CN.4/RES/2003/45.
- 63 Комитет за елиминисање дискриминације жена, Општа препорука бр. 19 о насиљу према женама, доступно на https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf
- 64 Комитет за елиминисање дискриминације жена, Општа препорука бр. 30, доступно на <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/recommendations.aspx>
- 65 Комитет за елиминисање дискриминације жена, Општа препорука бр. 35 о родно-заснованом насиљу над женама, ажурирање Опште препоруке бр. 19 (превод Канцеларија за људска и мањинска права), доступно на: https://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/preporuka_35_sedow_srb.pdf
- 66 Усвојена у марту 2019. године, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/zakључna-zapaжања-cedaw-y-vezi-sa-četvrtim/>
- 67 „Службени гласник РС”, број 12/13.
- 68 Доступно на: <https://rm.coe.int/16804dccaе>
- 69 Доступно на: <https://rm.coe.int/16804f120d>
- 70 Доступно на https://www.europarl.europa.eu/EPRS/PE2_AP_RP!FEMM.1984_A2-0044!860001EN.pdf
- 71 Доступно на: [https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/hsykkanuteklifi/recR\(87\)21e.pdf](https://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/hsykkanuteklifi/recR(87)21e.pdf)
- 72 Доступно на: <https://www.legislationline.org/documents/id/8267>
- 73 Доступно на: <https://rm.coe.int/16804c4a0f>
- 74 Доступно на: <https://www.legislationline.org/documents/id/8595>
- 75 Извештај доступан на https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/Source/Final_Activity_Report.pdf

76 Доступно на: <https://rm.coe.int/1680706970>

77 Доступно на: <https://www.legislationline.org/documents/id/8731>

78 Доступно на <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16783&lang=en>

79 Доступно на <http://www.womenngo.org.rs/panevropska/prevod2002-web.pdf>

80 Доступно на: http://www.stop.vav.org/council_of_europe4.html

81 Доступно на <https://www.refworld.org/docid/43f3133b0.html>

82 Доступно на : <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17273&lang=en>

83 Доступно на. <https://rm.coe.int/16805afa5c>

84 Доступно на: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17825&lang=en>

85 Резолуција 1714 (2010) усвојена 12. марта 2010. године. Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 12 March 2010 (see Doc. 12111, report of the Social, Health and Family Affairs Committee, rapporteur: Mrs Ohlsson; and Doc. 12155, opinion of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men, rapporteur: Mrs Rupprecht).

86 Доступно на: https://www.seesac.org/f/img/File/roadmap/Roadmap_BCMS_unofficial-translation.pdf

87 Доступно на: <https://www.mei.gov.rs/srp/dokumenta/eu-dokumenta/godisnji-izvestaji-ek>

88 Доступно на: <https://rm.coe.int/rapport-srb-en/16809cfbe6>

89 Доступно на: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3>

90 GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) SERBIA, <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3> Доступно на: <https://www.uts.org.rs/images/kompenzacija.pdf>

91 Доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32011L0036>

92 Доступно на: <https://www.podrskazrtvama.rs/en/media/medjunarodni/DIREKTIVA-2012-29-EU.pdf>

93 „Службени гласник РС”, број 98/06.

94 „Службени гласник РС – међународни уговори”, број 12/13.

95 „Службени гласник РС”, број 94/16.

96 „Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – исправка, 107/05 – исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16.

97 „Службени гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19.

98 „Службени гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 – одлука УС, 74/13 – одлука УС, 55/14, 87/18 и 18/20.

99 „Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15.

100 „Службени гласник РС”, бр. 6/16, 24/18 и 87/2018.

101 „Службени гласник РС”, број 87/18.

102 „Службени гласник РС”, бр. 31/11 и 24/12 – одлука УС.

103 „Службени гласник РС”, бр. 65/13, 6/16, 13/16 и 98/16 – одлука УС и 24/18.

104 „Службени гласник РС”, број 20/09.

105 „Службени гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 78/11 – др. закон, 01/11, 38/12 – одлука УС, 121/12, 101/13, 111/14 – одлука УС, 117/14, 106/15 и 63/16 – одлука УС.

106 „Службени гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 – др. закон, 78/11 – др. закон 101/11 и 101/13.

107 „Службени гласник РС”, бр. 79/05 и 54/07.

108 „Службени гласник РС”, број 87/18.

109 „Службени гласник РС”, бр. 109/07, 99/11, 18/13 – Одлука УС, 40/15 и 103/15.

110 „Службени гласник РС”, бр. 99/09, 07/12 – одлука УС, 18/20.

111 „Службени гласник РС”, бр. 129/07, 83/14 – др. закон и 101/16 – др. закон.

112 „Службени гласник РС”, број 128/20.

113 „Службени гласник РС”, број 104/09.

114 „Службени гласник РС”, број 22/09.

115 „Службени гласник РС”, број 104/09.

116 „Службени гласник РС”, број 33/09.

117 „Службени гласник РС”, број 32/13.

118 „Службени гласник РС”, број 87/18.

119 „Службени гласник РС”, број 24/18.

120 „Службени гласник РС”, бр. 83/14, 58/15 и 12/16 – аутентично тумачење.

121 „Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 27/18 – др. закон и 6/20.

122 „Службени гласник РС”, бр. 18/10, 101/17, 113/17 – др. закон, 95/18 – др. закон и 10/19.

123 „Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 10/19 и 27/18 – др. закон.

124 „Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 6/20.

125 „Службени гласник РС”, бр. 88/17, 73/18, 27/18 – др. закон, 67/19 и 6/20 – др. закони.

126 „Службени гласник РС”, бр. 20/15, 10/19 и 20/20.

127 „Службени гласник РС”, бр. 6/16 и 24/18.

128 „Службени гласник РС”, бр. 55/14 и 35/19.

129 „Службени гласник РС”, бр. 55/14 и 87/18.

130 „Службени гласник РС”, број 25/05.

131 „Службени гласник РС”, број 85/05.

132 „Службени гласник РС”, број 24/18.

133 „Службени гласник РС”, број 41/19.

134 Доступно на: <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/Opsti%20protokol%20nasilje%20u%20porodici.pdf>

135 Доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/posebni_protokol_o_postupanju_policijskih_sluzbenika_u_zastiti_maloletnih_lica_od_zlostavljanja_i_zanemarivanja.html

136 „Службени гласник РС”, број 24/11.

137 „Службени гласник РС”, број 25/19.

138 „Службени гласник РС”, број 15/16.

139 „Службени гласник РС”, број 25/19.

140 „Службени гласник РС”, бр. 45/13 и 25/19 – др. закон.

141 „Службени гласник РС”, бр. 16/95 и 101/05 – др. закон.

142 „Службени гласник РС”, бр. 123/14, 106/15, 105/17 и 25/19 – др. закон.

143 „Службени гласник РС”, бр. 13/17 и 50/18.

144 „Службени гласник РС”, бр. 42/13, 89/18 и 73/19.

145 Доступно на: <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/Opsti%20protokol%20nasilje%20u%20porodici.pdf>

146 Доступно на: <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/Posebni%20protokol%20zdravlje.pdf&doctype=reg@actid=432164>

147 Доступно на: <http://www.zavodsz.gov.rs/sr/resurs-centar/propisi-od-zna%4%8Daja-za-socijalnu-za%5%A1titu/ostali-propisi/>

148 Доступно на <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/predlozi-i-nacrti/sektor-za-brigu-o-porodici-i-socijalnu-zastitu/zastita-dece-od>

149 „Службени гласник РС”, број 22/16.

150 „Службени гласник РС”, број 65/18

151 „Службени гласник РС”, бр. 46/19 и 104/20.

152 „Службени гласник РС”, број 81/17.

III. ПРЕГЛЕД КЉУЧНИХ ДОСТИГНУЋА И ИЗАЗОВА

Борба против насиља према женама и насиља у породици један је од приоритетних циљева Владе Републике Србије. У протеклом периоду учињени су значајни помаци на плану спречавања и заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, у склопу свеукупне политике родне равноправности чије је спровођење утврђено Уставом Републике Србије. Почев од 2002. године, када је инкриминисано насиље у породици, систем превенције и заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици перманентно је унапређиван.

Национални стратешки оквир за борбу против насиља постављен је 2011. године, усвајањем Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011–2015) којом су утврђени правци деловања у циљу сузбијања насиља према женама. Од 2015. године, када је истекло важење ове стратегије, усвојено је неколико планских докумената чији је обим примене шири, али мање специфичан када је реч о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици: Национална стратегија за родну равноправност (2016–2020, са припадајућим АП за 2016–2018). АП за примену ове стратегије за период 2019–2020. није, међутим, усвојен. Такође, усвојен је и АП за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације 2014–2018. године, али нова стратегија у овој области није усвојена. Усвојен је други по реду Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017–2020)¹⁵³ као и друга по реду Стратегија контроле малог и лаког оружја (2019–2024).

Посвећеност РС борби против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици исказана је и ратификацијом Конвенције СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици 2013. године (у даљем тексту: Истанбулска конвенција). У циљу усклађивања законодавства са Истанбулском конвенцијом, усвојени су и новелирани бројни закони: 2017. године усвојен је Закон о спречавању насиља у породици (у даљем тексту ЗСНП), 2016. године, новелама Кривичног законика (у даљем тексту КЗ), инкриминисана су као посебна кривична дела прогањање, полно узнемиравање и принудни брак, 2018. године усвојен је Закон о бесплатној правној помоћи (у даљем тексту ЗБПП), а низ законодавних интервенција предузето је и у другим областима. Образован је Савет за сузбијање насиља у породици, који делује у оквиру Министарства правде, као и Радна група у Министарству унутрашњих послова за сузбијање насиља према женама. У складу са ЗСНП, при основним јавним тужилаштвима формиране су групе за координацију и сарадњу.

Иако су у протеклом периоду остварени значајни резултати на плану сузбијања и спречавања родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, ови облици насиља још увек су широко распрострањени и у приватној и јавној сфери живота. Уз ширење мизогиних и сексистичких порука, сензационалистичко извештавање о насиљу према женама је и даље доминантно у медијима, док недовољан број медијских извештаја приступа феномену родно заснованог насиља из едукативног угла.¹⁵⁴ Жене су доминантне жртве насиља у породици и у партнерским односима, а ни број феминида се не смањује значајно. Ризику од родно заснованог насиља посебно су изложене жене из осетљивих друштвених група, као што су Ромкиње, жене са инвалидитетом, жене са села, самохране мајке, азиланткиње/мигранткиње, жене другачије сексуалне оријентације и родног идентитета и др.

Насиље према женама још увек се не сагледава као манифестација историјски неједнаких односа моћи између жена и мушкараца, који су довели до доминације и дискриминације жена од мушкараца, као и до спречавања напредовања жена у пуној мери, те је то један од кључних друштвених механизма, којима се жене приморавају да буду у подређеном положају у односу на мушкараце, како је то истакнуто и у Преамбули Истанбулске конвенције. Приликом креирања програма и мера за борбу против насиља према женама често се не препознаје да је реч о родно заснованом насиљу, које је кључна препрека да жене у пуној мери уживају људска права,¹⁵⁵ нити постоји пуна свест о томе да је право на живот без насиља у приватној и јавној сфери повезано са обавезом државе да осигура равноправност жена и мушкараца да уживају сва грађанска, политичка, економска, социјална и културна права,¹⁵⁶ уз уважавање специфичних околности у којима се налазе жене из осетљивих група.

Друштвени, правни и институционални одговор на насиље према женама и насиље у породици још увек није на задовољавајућем нивоу. Кључни изазови у овој области су:

– Традиционалне културне норме и широко распрострањени родни стереотипи и предрасуде који одржавају окружење у којем се насиље према женама у великом мери толерише и оправдава;

– „Тамна бројка” насиља према женама још увек је велика јер се оно често не пријављује, због страха од стигматизације, срамоте, недостатка подршке и разумевања средине, економске зависности и страха од учиниоца, али и због неповерења у ефикасност деловања институција система;

– Правни оквир за спречавање и заштиту од родно заснованог насиља према женама, укључујући и његово инкриминисање и обештећење жртава, није у потпуности усаглашен са међународним стандардима утврђеним Истанбулском конвенцијом;

– У домаћем праву недостају дефиниције појмова „насиље према женама”¹⁵⁷ и „родно засновано насиље према женама” које би биле усклађене са Истанбулском конвенцијом. Законске дефиниције различитих облика насиља родно су неутралне, што је израз неразумевања да су поједини облици насиља родно засновани и да несразмерно погађају жене. С друге стране, дефиниције насиља у породици, садржане у различитим законима, нису међусобно усаглашене, тако да круг субјеката којима се може пружити заштита од насиља у породици није исти, што их ставља у неједнак положај;

– Спровођење постојећих политика и мера у оквиру свеобухватног и координираног одговора надлежних институција у борби против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици није довољно ефикасно и делотворно. Недостају бројни подзаконски акти и механизми за ефикасно спровођење закона;

– Институционални поступци, стандарди и процедуре још увек не обезбеђују задовољавајући ниво безбедности жена и њихове деце, а постојеће услуге помоћи и подршке не пружају адекватан одговор на њихове сложене животне ситуације и вишедимензионалне потребе;

– Није обезбеђено транспарентно, стабилно и одрживо финансирање политика, мера и специјализованих услуга за подршку женама које пружају институције, установе и женске НВО, а којима се доприноси смањењу насиља према женама и унапређењу приступа делотворној заштити и подршци за излазак из ситуације насиља, превазилажење трауме и оснаживању свих жена са искуством родно заснованог насиља, а нарочито када је реч о Ромкињама, женама са инвалидитетом, женама са села, старијим женама, женама другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, азиланткињама/ мигранткињама;

– Није успостављен јединствен и стандардизован систем прикупљања, евидентирања, праћења и размене података о свим облицима насиља према женама и насиља у породици, укључујући и родно засновано убиство жена, који укључује све релевантне државне органе и институције, као и женске НВО које се баве сузбијањем насиља над женама и заштитом жртава;

– Иако кризне ситуације различито утичу на мушкарце и жене, дечаке и девојчице, а сагледавање њихових родних димензија представља предуслов за потпуније разумевање изазова са којима се жене и мушкарци суочавају, током пандемије COVID-19 није у довољној мери препозната родно условљена динамика кризе, чиме је ограничена превенција ескалације насиља и делотворност рада на безбедносним ризицима по жене. Зато је потребно уложити додатне напоре како би се унапредио систем заштите и подршке који ће и током евентуалних будућих криза моћи адекватно да одговори на потребе жена и мушкараца.

-----

153 Доступно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/7/341161.pdf>

154 Анализа медијских објава о проблему насиља према женама групе у периоду од почетка јануара до краја децембра 2019. године, Новинарке против насиља према женама, Доступно на: https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/womens_empowerment/analiza-medijskog-izvestavanje-2019.html

155 Параграф. 10. Опште препоруке бр. 35 о родно-заснованом насиљу над женама, ажурирање Опште препоруке бр. 19. CEDAW комитет. Доступно на: https://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokumentfile/preporuka_35_sedow_srb.pdf

156 Члан 4. Истанбулске конвенције.

157 У Закону о ратификацији Истанбулске конвенције термин „Violence against Women” преведен је као „насиље над женама”. У тексту ове стратегије користи се термин „насиље према женама”, који се сматра примеренијим.

IV. АНАЛИЗА ЕФЕКТА ОСТВАРЕНИХ СПРОВОЂЕЊЕМ ПРЕТХОДНИХ ДОКУМЕНАТА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

4.1. Анализа ефекта Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља у породици и насиља у партнерским односима (2011–2015)

Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља у породици и насиља у партнерским односима (2011–2015) је била први национални стратешки документ у овој области. Њоме су дефинисани правци деловања у циљу ефикасног сузбијања, спречавања и заштите жена од насиља у породици и у интимним партнерским односима. Усвајање ове Стратегије представљало је значајну промену у приступу превенцији и борби против насиља у породици и у интимним партнерским односима јер је њоме постављен оквир за синергично деловање свих органа и других друштвених актера у овој области. Иако је развијена и усвојена пре ратификације Истанбулске конвенције, Стратегија је допринела њеној ратификацији и пружила подршку примени.

Главне области и циљеви Стратегије дефинисани су у складу са међународним препорукама и анализом стања у Србији и обухватају четири области деловања: 1. Превенција; 2. Нормативни оквир; 3. Мултисекторска сарадња и изградња капацитета власти и специјализованих служби; и 4. Систем заштите и подршке жртвама.

Независном евалуацијом ефекта примене Стратегије¹⁵⁸ утврђено је да је њено спровођење значајно допринело подизању свести о проблему насиља према женама, што је утицало на пораст броја пријављених случајева насиља у породици и у интимним партнерским односима. Ови облици насиља постали су знатно видљивији захваљујући медијима и кампањама спроведеним у циљу сензибилизације и подизања свести јавности о проблему насиља према женама.

Спровођење Стратегије допринело је развијању чвршће везе између институција и женских НВО, углавном кроз препознавање рада НВО и уважавања њиховог континуираног рада на сузбијању насиља према женама и залагања да тема насиља према женама буде у фокусу јавности. Спроведене су и бројне обуке за стицање и унапређење знања и компетенција професионалаца и професионалки за сузбијање, превенцију и заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима. Значајан напредак остварен је на нормативном плану, а један од резултата спровођења Стратегије је и успостављање мултисекторске сарадње свих релевантних актера кроз усвајање Општег протокола о раду и сарадњи институција, тела и организација у ситуацијама насиља према женама у породици и у интимним партнерским односима, као и четири посебна протокола о раду и сарадњи полиције, правосудних органа и социјалних и здравствених установа.

Анализа ефекта примене Стратегије показала је да су кључни изазови у њеном спровођењу били: недостатак координације и механизма за праћење, непостојање АП, неразвијени индикатори, као и недостатак финансијских средстава за реализацију планираних мера и активности.

4.2. Анализа ефекта Акционог плана за спровођење Националне стратегије за родну равноправност Републике Србије (2016–2020)

Националном стратегијом за родну равноправност (2016–2020) утврђен је као један од пет посебних циљева: Повећана сигурност жена од родно заснованог насиља у породици и у партнерским односима. За реализацију овог циља превиђене су одговарајуће мере, а АП за спровођење

стратегije (2016–2018) утврђене су разноврсне активности за остваривање утврђених мера. С обзиром да није усвојен АП (2019–2020) евалуирани су само ефекти АП (2016–2018) (у даљем тексту: НАП).

Независна евалуација процеса реализације НАП-а и остварених резултата¹⁵⁹ извршена на захтев Координационог тела за родну равноправност РС, показала је да су остварени запажени резултати у остваривању овог циља, али да у склопу позитивних промена постоје „уска грла“ и делови система заштите жена који треба додатно да се унапреде. Указано је да мере предвиђене НАП-ом, које се односе на заштиту жена од насиља, нису довољно свеобухватне, да недостаје мере које се односе на унапређење услуга, на шта је утицала и околност да је било планирано доношење посебне стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и породичног насиља, са пратећим НАП-ом, која није усвојена.

Резултати евалуације показали су да су у фокусу биле законске промене, евиденција о насиљу, услуге за жене жртве насиља које пружају женске НВО и отклањање сензационализма у медијском извештавању о насиљу према женама. Међутим, недостајале су мере које се односе на унапређивање система превенције и заштите жена од насиља, као и друге мере које би омогућиле побољшање система заштите и подршке женама жртвама насиља и ускладиле деловање са Истанбулском конвенцијом. Оцењено је да само постављање посебног циља унутар стратешког циља о унапређивању културе родне равноправности није у потпуности прикладно, јер се мере само делимично односе на смањивање сензационализма и промене ставова у односу на насиље према женама и укључују услуге које пружају женске НВО. Иако је НАП-ом као исход у 2020. години предвиђена нулта толеранција на насиље и свођење фемцида на нулу, стопа предрасуда према женама, посебно припадницама рањивих група и даље је висока, а фемцид није искорењен. Зато је нулта толеранција на насиље изазовна мисија за дужи временски период.

-----

158 Извештај о резултатима евалуације припремила је Маја Мамула, у периоду октобар 2017. – фебруар 2018. Припрему извештаја подржала је канцеларија УНДП-а у Србији. Доступно на: https://www.rs.undp.org/content/serbia/en/home/library/womens_empowerment/final-report-of-the-national-strategy-for-preventing-and-combating.html

V. УПОРЕДНА МЕЂУНАРОДНА ПРАКСА

Ниједна држава није успела да успостави систем за сузбијање родно заснованог насиља према женама који је у свим елементима ефикасан и делотворан, на начин који га издваја од осталих и чини неприкосновеним моделом. С друге стране, многе државе учиниле су битне позитивне помаке на плану сузбијања родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. Неке државе пружају примере добре праксе у домену процесуирања ових дела и обдештења жртава, у појединим државама успостављени су добри алати за процену ризика од фемцида, у неким ефикасан систем помоћи и подршке и сл.

У припреми овог стратешког документа узета су у обзир искуства држава које су оствариле значајан напредак на плану сузбијања и борбе против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. У одабиру примера добре праксе ослонац су пружили предлози и сугестије ГРЕВИО-а упућени државама чланицама Истанбулске конвенције након разматрања њихових извештаја о примени Конвенције, као и препоруке које је, на основу ГРЕВИО извештаја, државама чланицама упутио Комитет страна, основан у складу са Истанбулском конвенцијом.

Наводимо нека решења у упоредном праву који су узета у обзир.

У Републици Финској је успостављен мултисекторски систем процене ризика од насиља, који је заснован на примени алата под називом MARAC (Multiagency Risk Assessment Conference).¹⁶⁰ Израђени су посебни обрасци за мапирање прогањања и узнемиравања, мапирање и процену ризика од насиља према интимном партнеру и за израду плана безбедности у циљу оснаживања жртве за успостављање контроле над ситуацијом и ублажавања последица насиља.¹⁶¹ Метода је уведена 2010. године, а на крају 2016. године, у Финској су постојале 32 радне групе MARAC-а. Увођење и ширење овог система процене ризика и искуства стечена коришћењем овог модела праћени су у Финској у периоду 2010–2015. године.¹⁶²

У Краљевини Холандији се од 2018. године користи SASH – скрининг за прогањање и злостављање. Насиље повезано са „части“ класификовано је као ситуација високог ризика.¹⁶³ За процену ризика од опасности од насиља у партнерским односима користи се и алат RIHG, који се обавезно примењује пре доношења одлуке о издавању привремене забрана приласка. Процена ризика врши се применом структурираног упитника од 20 показатеља ризика од насиља у породици који се тичу природе и тежине насиља, индивидуалних карактеристика учиниоца, карактеристика социјалног контекста и односа између жртве и учиниоца. Полиција је дужна да одвојено разговора са учиниоцем и са жртвом пре него што донесе коначну процену ризика и одлучи да ли ће издати привремену забрану приласка. У неким општинама, попут Роттердама, социјалне службе преузимају део процене ризика, док у неким регионима особље сигурне куће прати полицију како би видели породицу и испунили RIHG.¹⁶⁴

У Републици Француској је основана Национална опсерваторија за насиље према женама, која објављује статистичке извештаје о насиљу према женама, који су базирани на резултатима анкете о животу и сигурности.¹⁶⁵ Постоји низ локалних опсерваторија, као на пример, опсерваторије у региону Великог Париза и у Сени, Саинт-Денис. Доступни су подаци о убиствима и насиљу које је довело до смрти у оквиру партнерског односа (укључујући убиство деце и „колатералне“ жртве).¹⁶⁶ Спровode се ретроспективне анализе убистава у контексту породично-партнерског насиља, као радни метод за идентификовање могућих структуралних недостатака у институционалном одговору на насиље заснован на оценама које се односе на следећа питања: да ли су реализоване опсежне процене ризика; да ли је успостављен координисан план безбедности; да ли су спроведене одговарајуће мере за заштиту жртве; да ли су жртве имале користи од мера или су тражиле увођење неких других; да ли су учиниоци прекршили мере и који су резултати истраге и процесуирања.¹⁶⁷

Краљевина Норвешка је успоставила центре за жртве силовања и сексуалног насиља у сваком региону, који су повезани са међуопштинским ургентним клиникама. Циљ ових центара је да побољшају пружање услуга на локалном нивоу и да осигурају да су жртвама силовања и сексуалног злостављања доступни стручни особље и специјално прилагођене услуге. Проширена је доступност услуга и обуке за професионалце и професионалке оснивањем једног националног и пет регионалних ресурсних центара, који нуде широк опсег информација о насиљу, сексуалном злостављању и стресу, као последици насиља. Ови центри прикупљају стручне информације и блиско сарађују са професионалцима и професионалкама у овој области, пружајући им специјализоване обуке и савете. Они координишу мултидисциплинарну сарадњу између различитих служби и сервиса који нуде подршку жртвама.

Краљевина Шведска је основала Национални центар за злостављане и силоване жене у болници у граду Упсала, где се обављају лекарски прегледи и пружа третман и подршка женама које су изложене насиљу. Ово је и национални ресурсни центар у коме су доступне експертске информације о теми, као и обуке и практични водичи за здравствене раднике и раднице у области сексуалног насиља. Центар редовно дистрибуира информације о методама које примењује у раду и експертизи у овој области, како би се осигурало ширење знања у целој држави.

У законодавству Краљевине Шпаније постоји јасна разлика између родно заснованог насиља, које је учинио мушкарац, партнер или супружник жртве, без обзира да ли је насиље усмерено према жени или према њеној малолетној деци, и породичног насиља, које у домаћинству учини било који од чланова породичне заједнице.¹⁶⁸ Под покровитељством Министарства за здравље, социјалну политику и равноправност, од 2007. године делује Државна опсерваторија за насиље у породици и родно засновано насиље (State Observatory on Violence Against Women), која објављује годишње извештаје о насиљу према женама у породици и у интимним везама, укључујући и податке о убиствима жена – девојака старијих од 15 година.¹⁶⁹ Генерално веће правосудја (Consejo General del Poder Judicial) тромесечно прикупља податке од различитих правосудних тела, који се објављују у Посебном билтену о насиљу према женама. Доступни су подаци о пријавама и одбачајима пријава, о врстама кривичних дела, начину окончања поступка, о жалбама и спровођењу одлука, о статусу жртава, врсти односа са оптуженим, врсти пресуда и усвојеним кривичним санкцијама и грађанскоправним мерама, полу и националности осуђених особа и др.¹⁷⁰

У Републици Италији постоје две основне базе података: база SDI-SSD, којим управља Министарство унутрашњих послова и база Министарства правде. Подаци које полиција прикупља односе се на кривична дела где је учинилац идентификован и укључују број пријављених

случајева насиља где су учиниоци приведени или ухапшени и број жртава. Подаци су разврстани по полу, старосном добу, врсти насиља (убиство, прогањање, сексуално насиље, пребијање), држављанству, земљи порекла (за стране држављане) и географском подручју.¹⁷¹ Министарство правде прикупља податке о броју судских поступака, кривичним делима, трајању поступка од пријаве дела до покретања поступка, укупном трајању поступка. Подаци су разврстани по старосном добу оптуженог, врсти насиља и географској локацији.¹⁷²

Посебно драгоцене су искуства Републике Аустрије у борби против насиља према женама у породици и партнерским односима. Општа је оцена да Република Аустрија спада у ред водећих држава у Европи у области борбе против родно заснованог насиља, што је закључак и CEDAW комитета.¹⁷³ Имајући у виду да је систем заштите од насиља у породици РС грађен по узору на аустријски модел интервенције у случајевима насиља у породици, представљена су кључна решења Аустрије у превенцији и заштити од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

У Републици Аустрији је правни оквир заштите од насиља у породици успостављен усвајањем Закона о заштити од насиља у породици из 1996. године, којим је успостављен тзв. аустријски модел интервенције у случајевима насиља у породици.¹⁷⁴ Закон је више пута мењан и допуњаван (1999, 2002. и 2004). Године 2008. усвојен је тзв. Други закон о заштити од насиља, којим се утицало на измене бројних других закона у циљу побољшања заштите и пружања подршке жртвама.¹⁷⁵ Последње измене, које су ступиле на снагу 2013. године, биле су усмерене на унапређење заштите деце погођене насиљем.

Опсежна реформа система заштите од насиља извршена је усвајањем Закона о заштити од насиља у породици из 2019. године,¹⁷⁶ којим је измењено и допуњено 25 закона. Реформа је базирана на програму Савезне владе 2017–2022, којим је као један од приоритета утврђено следеће: „Оштрије казне за извршиоце сексуалних и насилних злочина“. Законом су усвојени предлози двеју комисија формираних у оквиру радне групе за припрему закона: Комисије за кривично право и Комисије за заштиту жртава и рад са извршиоцима.¹⁷⁷

После ратификације Истанбулске концесије изменама и допунама Кривичног законика (StGB)¹⁷⁸ инкриминисана су или редефинисана многа дела психичког, физичког и сексуалног насиља, укључујући прогањање, сајбер-насиље, силовање, сексуално узнемиравање, генитално сакаћење, кршење сексуалног интегритета¹⁷⁹ и др.¹⁸⁰ Пооштрене су казне за сексуално злостављање и насиље према женама и деци, а за нека дела искључена је могућност условног отпуштања из затвора. Пописано је обавезно повећање казне за половину прописане казне, али не више од 20 година, за рецидивисте, учиниоце осуђене на затворску казну због намерних кривичних дела против живота и тела, против слободе или против сексуалног интегритета и самоодређења.¹⁸¹ У погледу намерно извршених кривичних дела са елементом насиља прописане су специјалне отежавајуће околности, с тим што листа није таксативна.

Унапређени су прописи о издавању мера заштите од насиља у породици (исељење и забрана приступа), прописане су веће казне за кршење мера и уведена је обавезна примена метода „конференција случаја“ за све случајеве насиља високог ризика, као и обавеза здравствених радника да пријављују злостављање, укључујући и сексуално злостављање. Омогућено је да жртва промени име и број социјалног осигурања, како би се спречило да учинилац пронађе жртву.¹⁸²

Спојени су процеси и појединачне процедуре ради пружања брзе и адекватне помоћи жртвама, а у раду са учиниоцима уведен је принцип оријентисан на заштиту жртава. Лице којем је изречена полицијска мера заштите дужно је да приступи саветовању, а за пропуштање су прописане новчане казне, које се могу, у случају неплаћања, заменити затвором до шест недеља.¹⁸³ Искључена је могућност да се заштита жртва и рад са извршиоцима остварује у оквиру исте институције, а у случајевима понављања претњи и изрицања забране приласка уведена је обавезна терапијска обука за учиниоце за смањење агресије и развијање социјалних компетенција.¹⁸⁴ Унапређене су процедуре преноса података између органа (нпр. органи за издавање возачких дозвола и дозвола за ношење оружја), оптимизована је размена релевантних података међу институцијама, уз поштовање прописа о заштити података о личности, унапређена је сарадња свих укључених актера.

Специјализоване услуге подршке жртвама насиља пружају центри за заштиту од насиља/интервентни центри за насиље у породици,¹⁸⁵ који постоје у свим аустријским покрајинама, финансирају се из буџета, на основу петогодишњих уговора, а воде их женске организације. Усвојен је план за проширење капацитета центара за заштиту од насиља, склоништа за хитне случајеве, саветовалишта за жене и девојке, који се суцесивно реализује. Интервентни центри имају проактивни приступ у раду, што подразумева да после обавештавања о издатим заштитним мерама они контактирају жртву и нуде своје услуге. Услуге пружају преко 130 саветовалишта, која имају статус непрофитних организација, а чији рад суфинансира Влада. Активно делује 30 склоништа за жене, која пружају услуге смештаја, психосоцијалну подршку, помоћ у проналажењу посла и превазилажењу финансијских проблема, правну подршку, правну и психо-социјалну помоћ током трајања судског поступка, подршку која се односи на васпитање и образовање деце итд.¹⁸⁶ Телефонске линије за помоћ отворене су нон-стоп и бесплатне су. Услуге саветовања су поверљиве и могу бити анонимне. Женска линија за помоћ доступна је широм земље и служи као прва тачка за контакт жртвама породичног насиља у Аустрији.¹⁸⁷

Одељење за статистику криминалитета при аустријској криминалистичкој служби прикупља све полицијске извештаје и класификује их према кривичним делима прописаним Кривичним закоником. Ови извештаји¹⁸⁸ бележе пол, старост и одређене категорије односа између жртава и учинилаца, као и географску локацију до нивоа округа. Подаци се објављују у годишњим полицијским статистикама о кривичним делима, јавно доступним на интернету.¹⁸⁹ Подаци о оптуженима и жртвама, укључујући пол, старост и држављанство, као и врсту кривичног дела и висину казне, прикупљају се током кривичног поступка. Могуће је идентификовати и факторе који су значајни за јавне политике, као што су кривична дела почињена у оквиру породице (FAM-Kennung) применом посебне идентификационе шифре криминала или додатним уносима у електронски регистар.¹⁹⁰ Подаци о казни се преко електронског интерфејса шаљу у кривичну евиденцију, коју води Савезно министарство унутрашњих послова.

-----

¹⁵⁹ Независну евалуацију спровела је SeCons група за развојну иницијативу, у складу са стандардима за евалуацију организације UN Women, уз подршку групе за управљање евалуацијом и референтне групе за евалуацију које су подржавале тим за израду евалуације, као и уз широко учешће разних релевантних актера. Извештај о евалуацији доступан је на: <https://www.secons.net/publications.php?p=99>

¹⁶⁰ Пример упитника по MARAC моделу процене ризика доступан на: <https://www.safershetland.com/assets/files/RIC%20Without%20Guidance.pdf>

¹⁶¹ Baseline report by the Government of Finland on measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, April 2018, доступно на: <https://rm.coe.int/baseline-report-finland-2018/16807c55f2>

¹⁶² Доступно на: www.thl.fi/marak

¹⁶³ Report submitted by the Netherlands pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report). Доступно на: <https://rm.coe.int/netherlands-state-repot-grevio/16808d91ac>

¹⁶⁴ Исто

¹⁶⁵ Доступно на: http://stop-violences-femmes.gouv.fr/IMG/pdf/Lettre_ONVF_8_-_Violences_faites_aux_femmes_principales_donnees_-_nov15.pdf

¹⁶⁶ Weil, S. Corradi, C. Naudi, M. Femicide across Europe, Theory, research and prevention, Bristol: Policy Press, 2018, str. 111.

¹⁶⁷ Исто.

¹⁶⁸ Ипак, Краљевина Шпанија има рестриктивни приступ родно заснованом насиљу које не обухвата друге облике насиља, као што су убиства жена у контексту проституције или убиства жена од стране мушкараца који нису њихови садашњи или бивши интимни партнери. На то је указано и у Закљученим запажањима CEDAW комитета,

поводом комбинованог седмог и осмог периодичног извештаја Шпаније. Комитет је упутно препоруку да се у родно засновано насиље уврсте и други видови насиља према женама. Concluding observations on the combined seventh and eighth periodic reports of Spain, CEDAW/C/ESP/CO/7-8, доступно на: <https://www.refworld.org/country,,CEDAW,,ESP,,5645918c4,0.html>.

169 Spanish Government Report on the implementation of the Council of Europe convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention), 31. јануара 2019.

170 Исто.

171 Report submitted by Italy pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report), str. 25

172 Исто.

173 CEDAW/C/AUT/CO/7-8, 2013, став 24.

174 Шире: Logar, R. *Austrijski model intervencije u slučajevima nasilja u porodici*. Beograd: Autonomni ženski centar, 2005. Доступно на: <http://www.womengo.org.rs/publikacije-dp/Austrijski%20model.pdf>.

175 Доступно на: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXIII/ME/ME_00193/index.shtml

176 Bundesgesetzblatt Nr. BGBl. I Nr. 105/2019. Доступно на: <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/I/2019/105>

177 Task Force Strafrecht, Kommission Opferschutz & Täterarbeit, Kommissionsbericht, 11. februar 2019. Доступно на: https://bmi.gv.at/Downloads/files/Task_Force_Strafrecht_-_Bericht_Kommission_Opferschutz_und-Taeterarbeit.pdf

178 Strafgesetzbuch – StGB, BGBl. Nr. 60/1974. Закон је више пута мењан и допуњаван. Пречишћена верзија закона доступна је на <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

179 Кривичним закоником инкриминисано је „кршење сексуалног интегритета“, и прописана је казна затвора до две године за сексуални однос са неком особом или сексуалне радње једнаке таквом односу извршене против воље те особе, односно присилом или застрашивањем (члан 205a StGB).

180 GREVIO First Country Report Austria, стр. 43–49.

181 Члан 39 ст. 1a StGB.

182 Task Force Strafrecht: Strengere Strafen bei sexuellem Missbrauch sowie Gewalt gegen Frauen und Kinder. 13. maj 2019. Доступно на: https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/nachrichten-der-bundesregierung/2019/task_force_strafrecht_strengere_strafen_bei_sexuellem_missbrauch_sowie_gewalt_gegen_frauen_und_kinder.html

183 Члан 84. став 16 Закона о полицији.

184 Исто.

185 Подаци о центрима доступни су на: <https://www.aeof.at/index.php/gewaltschutzzentren>, а подаци о интервентним центрима на: <https://www.interventionsstelle-wien.at>.

186 Исто.

187 Исто.

188 Извештаји су доступни на: http://www.bmi.gv.at/cms/bmi_service/start.aspx

189 GREVIO First Country Report Austria 2016, стр. 6.

VI. ОПИС СТАЊА И АНАЛИЗА ПРОБЛЕМА

Иако су последњих година интензивирани напори у борби против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, ове појаве су широко распрострањене. Анкета о насиљу према женама у Србији, спроведена 2018. године на репрезентативном узорку 2023 жене, показала је велику учесталост различитих облика насиља према женама: 62% жена је доживело неки облик родно заснованог насиља након своје 15. године, 42% је доживело сексуално узнемиравање, 22% физичко и/или сексуално насиље у партнерском односу или ван њега, а 11% жена имало је искуство прогањања.¹⁹¹ Када је у питању партнерско насиље, подаци су показали да је 45% анкетираних жена које су биле у партнерском односу искусило насиље од партнера након своје 15. године, 44% њих је доживело психичко, 17% физичко и 5% сексуално партнерско насиље.¹⁹² Насиље је проузроковало физичку патњу жена у најмање 46% случајева, а психичку патњу у најмање 69% случајева.¹⁹³ Жене чији су партнери зависни од алкохола су много чешће и више изложене насиљу, што је повезано са негативним последицама на њихово ментално здравље.¹⁹⁴ У периоду 2010–2020. од стране партнера или члана породице убијено је најмање 333 жене, а у готово сваком трећем случају претходно насиље било је пријављено некој од надлежних институција.¹⁹⁵ У просеку су сваке године 33 жене биле убијене од партнера или другог члана породице.¹⁹⁶ Прва епидемиолошка студија о злостављању и занемаривању деце у Републици Србији показала је да је 8,49% испитане деце узраста од 11 до 16 година навело да је имало барем једно искуство сексуалног насиља у животу.¹⁹⁷ Неки вид сексуалног насиља доживело је 10,8% деце, 12,6% девојчица и 8,6% дечака, а ова појава је све раширенија.¹⁹⁸

У повећаном ризику од родно заснованог насиља су жене из посебно осетљивих група, као што су жене са инвалидитетом, старије жене, Ромкиње, жене чији партнери имају зависност од алкохола или психоактивних супстанци, жене другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, азиланткиње, жене жртве трговине људима и др.¹⁹⁹

Жене са инвалидитетом су у односу на жене без инвалидитета напросечно изложене насиљу, злостављању и занемаривању.²⁰⁰ Неке жене са инвалидитетом изложене су и принудној стерилизацији, која се врши уз њихов изнуђен пристанак или без пристанка, 13% жена са инвалидитетом је било принуђено да абортира, а принуду су вршили чланови породице или њихови лекари и лекарке, са „објашњењем“ да оне не би биле добре мајке.²⁰¹ Жене са интелектуалним и менталним инвалидитетом су у много већем ризику да буду жртве сексуалног насиља од жена без инвалидитета и жена са физичким инвалидитетом, а од момента када се жена смести у резиденцијалну институцију, тај ризик се још више повећава.²⁰² У Извештају о пријављеним случајевима родно заснованог насиља у здравственим установама у 2019. години²⁰³ наведено је да је свака десета особа изложена насиљу била старија од 75 година. Најраспрострањеније је психичко насиље које је доживело 38% жена старијих од 15 година и 7% последњих 12 месеци је доживело насиље.²⁰⁴ Партнерско насиље је више распрострањено међу старијим женама које живе на селу, него међу онима које живе у граду (46% према 44,5%).²⁰⁵ Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији (2016–2025) не садржи посебне мере за заштиту Ромкиња од родно заснованог насиља, укључујући мере за сузбијање раних и принудних бракова.²⁰⁶ Жене другачије сексуалне оријентације и родног идентитета су у већем ризику од насиља. Лезбејке и транс жене млађе од 18 година суочавају се са бројним изазовима који спадају у домен претњи насиљем и самим актима насиља, дискриминације, маргинализације и изолације. Насиље врше чланови примарне породице, као и чланови вршњачке групе. Рани и принудни брак, доминантан вид родно заснованог насиља у ромским заједницама у Републици Србији, сматра се обичајним правом карактеристичним за њихову групу, а сходно томе и културолошком праксом, која нужно не подразумева одговорност државе да реагује. Уочена је приметна разлика у стопи жена старости 20–24 година у општој популацији (6%) које су ступиле у „брак“ или ванбрачну заједницу пре свог 15 рођендана, у поређењу са женама старости 20–24 година које живе у ромским насељима у Републици Србији (56%)²⁰⁷ а које су склопиле „брак“ пре свог 15. рођендана. Подаци показују да је брак пре навршене 18. године

живота чешћи међу женама које живе у сиромашнијим домаћинствима и у срединама које нису градске, као и међу женама нижег нивоа образовања. Изложеност жена и девојака које пролазе кроз Републику Србију или у њој траже азил²⁰⁸ сексуалном и другим облицима родно заснованог насиља изузетно је повишена.²⁰⁹

Резултати истраживања²¹⁰ указују на то да, иако је забележен постепени пад од 2005. године, излагање деце насилном дисциплиновању је даље високо присутно (45%). Из перспективе међугенерациског преноса пракси родитељства, од велике је важности КАП студија о насилном дисциплиновању у породичном окружењу²¹¹ која показује да је свака врста дисциплинског понашања доживљена у детињству имала међугенерациски ефекат за исту врсту понашања. Иако мајке имају знатно мање позитиван став према насилном дисциплиновању, чешће су пријављивале да су биле психолошки агресивне према детету. Очеви се више залажу за телесно кажњавање и сматрају га дисциплинском методом са позитивним исходима. Студија негативних искустава у детињству²¹² (ACE студија – adverse childhood experience) документује да је већи број негативних искустава у детињству у значајној вези са већим интензитетом различитих проблема менталног здравља повезаних са траумом, попут дисоцијације, поремећаја спавања и сексуалних проблема. Даље, особе са више негативних искустава у детињству, попут физичког злостављања, психолошког злостављања, злостављања мајке од партнера, насилничког понашања, учешћа у тучи и насиља у заједници и слично, обично су више конзумирали алкохол и дроге. Отприлике једна петина жена (21.3%) имала је абортус и те жене су имале значајно више негативних догађаја у детињству од жена које нису имале абортус. Студија је показала широки ефекат негативних искустава у детињству на различите проблеме током живота у свим аспектима функционисања – менталном, физичком и социјалном.

Родно засновано насиље је широко распрострањено и у основним и средњим школама и проценат изложености различитим облицима родно заснованог насиља повећава се са узрастом. Више од једне трећине девојчица у VII и VIII разреду основне школе је било физичком и сексуалном узнемиравању, а 48% ученица IV разреда основне школе трпеле су неки облик родно заснованог насиља, који се повећава и достиже 85% у VIII разреду.²¹³

Поседовање и приступ ватреном оружју које се користи за застрашивање, претње и вршење различитих облика насиља, такође је један од високоризичних фактора за убиства жена у породично-партнерском односу. Резултати истраживања о роду и малокалибарском оружју показују да су мушкарци у великој већини власници ватреног оружја (94,7%).²¹³ Мушкарци су починили 96,6% свих кривичних дела повезаних са ватреним оружјем и 97,1% убистава ватреним оружјем, а свако друго убиство почињено ватреним оружјем починили су мушкарци старости 19–35 година. 31% особа коју је убио члан породице убијена је ватреним оружјем, а 64% жртава ових убистава су жене.²¹⁴ Политике у области повезивања рода и употребе оружја указују на неопходност узимања у обзир родних разлика, како би се разумели и ефекти насиља извршеног ватреним оружјем на жене и мушкарце. Управо тај различит утицај малокалибарског и лаког оружја на жене и мушкарце подстиче доследно интегрисање родних питања у законодавне и стратешке оквире његове контроле. Другу по реду Стратегију контроле малог и лаког оружја, Република Србија је донела за период 2019–2024, а једна је од ретких држава чланица УН чији Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБУН садржи меру која се односи на разоружање друштва, контролу незаконите трговине малим и лаким оружјем и родно засновано насиље.

Стопа пријављивања насиља према женама још увек је ниска: само 25% жена које су трпеле насиље од стране бившег партнера пријавило је насиље полицији, а 18% оних које су доживеле прогањање и свега 3% жена пријавило је полицији сексуално узнемиравање.²¹⁵ Према подацима МУП-а, када се посматра посматра трогодишњи пресек, уочава се да је током 2019. године дошло до повећања укупног броја догађаја пријаве насиља, да би затим у 2020. години тај број био приближан из периода 2018. године. У просеку око 60% свих облика насиља чини психичко насиље, а затим око 36% физичко, док је број економског, а посебно сексуалног насиља које је пријављено, односно откривено и даље мали. Такође, уочава се да је број догађаја у којем је пријављено/откривено сексуално насиље у значајној мери мањи у 2020. години, посебно у односу на 2019. годину.

Табела 1. Број пријављених догађаја и структура насиља

Извор: Подаци МУП, фебруар 2021.

Год.	Укупно догађаја	Укупно облика насиља				Економско		Психичко		Сексуално
		Физичко								
2018.	27.756	32.192	11.788	37%	1.124	3%	19.063	59%	217	
2019.	29.646	34.223	12.328	36%	1.219	4%	20.401	60%	275	
2020.	27.953	32.185	11.616	36%	1.012	3%	19.375	60%	182	

Учиниоци насиља у просечно 82% случајева су мушкарци и тај однос је константан у вишегодишњем просеку. С друге стране, у просечно 70% случајева, жртве насиља су особе женског пола.

Табела 2. Учиниоци и жртве

Год.	Учинилац					Жртва				
	укупно	М	Ж	М	Ж	Укупно	М	Ж	М	Ж
2018.	28778	23658	82%	5120	18%	31020	8785	28%	22235	72%
2019.	30921	25213	82%	5708	18%	33509	9817	29%	23692	71%
2020.	29169	23783	82%	5386	18%	31911	9804	31%	22107	69%

Извор: Подаци МУП, фебруар 2021.

У првом извештају ГРЕВИО о примени Истанбулске конвенције²¹⁶ констатује се да други облици насиља, осим насиља у породици, добијају много мању институционалну пажњу, те да је потребно појачати ниво усаглашености са Истанбулском конвенцијом, и у свим законима ускладити дефиниције насиља према женама, родно заснованог насиља и насиља у породици како би се осигурала њихова ефикасна примена у пракси.²¹⁷ Процедуре утврђене протоколима о поступању и сарадњи професионалаца и професионалки нису засноване на разумевању родне димензије насиља према женама,²¹⁸ које се још увек не сагледава као манифестација историјски неједнаких односа моћи између жена и мушкараца и механизам који жене приморава да буду у подређеном положају у односу на мушкарце, како је то истакнуто и у Преамбули Истанбулске конвенције.

Анализа проблема на чије је решавање ова стратегија усмерена прати кључне области деловања и стандарде утврђене Истанбулском конвенцијом. Такав приступ определила је чињеница да су овом Конвенцијом утврђени правно обавезујући стандарди у домену спречавања и заштите од насиља према женама и насиља у породици и јасно дефинисане обавезе држава чланица да своје законодавство и праксу ускладе са конвенцијским стандардима. Имајући у виду области Истанбулске конвенције, анализа проблема фокусирана је на шест кључних поља:

- 6.1. Превенција;**
- 6.2. Заштита и подршка жртвама;**
- 6.3. Грађанскоправна заштита;**
- 6.4. Кривичноправна заштита;**

6.5. Истрага, кривични поступак, заштита жртава и сведока и обештећење жртава;

6.6. Прикупљање административних података.

Проблем насиља према женама и насиља у породици у кризним ситуацијама и одговор на ове ситуације је дат у посебном одељку.

6.1 Превенција

На плану превенције насиља према женама и насиља у породици остварени су извесни резултати, али постоје и бројни изазови на које указујемо.

6.1.1. Принцип родне равноправности и недискриминације

У протеклом периоду успостављен је солидан правни оквир за спровођење политике родне равноправности и једнаких могућности. Сукцесивним спровођењем двеју националних стратегија – Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2010–2015) и Националне стратегије за родну равноправност (2016–2020) остварени су видљиви позитивни помаци на плану унапређења родне равноправности. Упркос томе, још увек преовладавају патријархални ставови и стереотипи у вези са улогама, одговорностима и очекиваним понашањима жена и мушкараца у друштву и породици, а антиродни дискурс је прилично снажан. Ниво нормализације насиља у породици чак и међу младима изазива забринутост, као што показују скорашња истраживања.²¹⁹ Многе младе девојке прихватају традиционалне улоге жена и мушкараца у односима, укључујући и идеју да жене треба да се жртвују за породицу, а већина би остала са насилним супругом не пријављујући га надлежним органима.²²⁰ Прихватање патријархалне породице и структуре заједнице, као и физичког и сексуалног насиља посебно је изражено код младих Ромкиња.²²¹

Систем правне заштите од дискриминације углавном је заокружен, али постоје и одређени недостаци у законодавном оквиру, који се огледају у неусклађености дефиниција појединих облика дискриминације у антидискриминационим законима, али и њиховој неусаглашености са међународним стандардима. Нису на адекватан начин регулисани различити видови вишеструке дискриминације, укључујући и интерсекцијску, којој су често изложене Ромкиње, жене са инвалидитетом, жене другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне, старије жене и др. Жртве родне и друге дискриминације суочавају се са низом препрека у приступу правди, а судска пракса у овој области још увек је скромна и неуједначена. Проактиван приступ у промоцији родне равноправности и превенцији родне дискриминације и друге дискриминације остварује Повереник за заштиту равноправности, централна национална институција за борбу против дискриминације. Користећи своја законска овлашћења, ова институција подиже свест јавности о проблему родне дискриминације, указујући на интерсекционалну и вишеструку дискриминацију жена из осетљивих друштвених група. Својим мишљењима, препорукама мера за остваривање равноправности, упозорењима, иницијативама за новелирање прописа, годишњим и тематским извештајима, наступима у медијима, бројним едукацијама и др., институција даје значајан допринос остваривању принципа родне равноправности и недискриминације у свим областима друштвеног живота.²²² Промоцији принципа равноправности и недискриминације знатно је допринела и Стратегија превенције и заштите од дискриминације (2014–2018).

Због широко распрострањених стереотипа и предрасуда међу професионалцима/кама, у пракси се бележе случајеви неједнаког и неадекватног поступања надлежних органа у случајевима насиља према Ромкињама, женама са инвалидитетом, женама другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, старијим женама, као и према женама из других осетљивих друштвених група.

Ромкиње су изложене различитим облицима дискриминације, укључујући и вишеструку и интерсекционалну дискриминацију. У остваривању заштите од родно заснованог насиља оне често наилазе на предрасуде професионалаца/ки, што доводи до неадекватних одговора институција у примени механизма за спречавање и заштиту од насиља и пружања адекватне подршке прилагођене њиховим потребама.

Жене са инвалидитетом се често сусрећу са вишеструком и интерсекцијском дискриминацијом, због свог пола, инвалидитета, а често и других личних својстава, а у повећаном су ризику од насиља. Оне се сусрећу са насиљем и у породичном и у институционалном окружењу. У Закључним запажањима о Иницијалном извештају Републике Србије о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом²²³ Комитет је изразио забринутост због непостојања делотворних мера за спречавање насиља према особама са инвалидитетом, посебно женама, као и непостојања могућности за коришћење правних средстава против учинилаца.

Жене другачије сексуалне оријентације и родног идентитета сусрећу се са бројним су проблемима, од невидљивости, преко високог ризика од насиља и злочина из мржње, секундарне виктимизације приликом тражења заштите, узнемиравања на радном месту након откривања сексуалне оријентације и др. Лезбејке и транс жене најчешће нису дискриминисане и маргинализоване само због своје сексуалне оријентације и родног идентитета, већ су често и у интензиваној интерсекционалној ситуацији неповољних и дискриминаторних околности због своје незапослености, сиромаштва, бескућништва, инвалидитета, лошег здравственог стања, старосног доба, што их чини вишеструко рањивијим и изложеним различитим облицима родно заснованог насиља.²²⁴

Родно засновано насиље према женама мигранткињама/азиланткињама, које је скоро део њиховог свакодневног живота у породицама и током боравка у Републици Србији, ретко се пријављује и региструје. И даље постоје процедуралне нејасноће у вези са пријавом и процесуирањем случајева родно заснованог насиља према мигранткињама/азиланткињама, као и тешкоће у пружању услуга смештаја и програма подршке, који нису у потпуности прилагођени њиховим потребама.

Имајући у виду структурну природу насиља према женама, активности и мере које се предузимају на искорењивању предрасуда, обичаја, традиције и других пракси које се заснивају на идеји инфериорности жена и стереотипним улогама жена и мушкараца, нису довољни, нити је довољно учињено на подизању свести о проблему родно заснованог насиља, посебно сексуалног насиља, прогањања и сексуалног узнемиравања. Дошло је до дисконтинуитета у спровођењу политике родне равноправности и оснаживања жена јер није усвојен Акциони план за период 2019–2020. године за провођење Стратегије за родну равноправност. Иако су остварени значајни помаци на сузбијању родне и друге дискриминације, укључујући и вишеструку и интерсекционалну дискриминацију, није усвојена нова стратегија за превенцију и заштиту од дискриминације, тако да је и у области антидискриминационе политике дошло до дисконтинуитета.

6.1.2. Подизање свести

Подизање свести јавности о свим облицима насиља према женама и насиља у породици један је од најзначајнијих задатака на плану превенције насиља. Истанбулска конвенција обавезује државе чланице да редовно и на свим нивоима пропагирају, односно спроводе кампање или програме подизања свести у јавности о различитим манифестацијама свих видова насиља обухваћених конвенцијом, њиховим последицама по децу и потребе да се такво насиље спречи у сарадњи са: државним институцијама за људска права и телима за равноправност, цивилним друштвом и невладиним организацијама, посебно женским, кад год је то потребно, а све с циљем подизања свести и разумевања шире јавности. Поред тога, државе чланице имају обавезу да обезбеде ширење информација у општој јавности о расположивим мерама за спречавање дела насиља обухваћених конвенцијом (члан 13).

У Републици Србији патријархални ставови и родни стереотипи су веома заступљени у свим срединама, а насиље у свим сферама, а посебно према женама, често се нормализује. Истраживања показују да жене имају мање конзервативне ставове када је реч о родној равноправности, него што је то случај са мушкарцима, а да је степен толеранције насиља, посебно партнерског насиља већи код мушкараца, односно, младића, него код жена, односно, девојка.²²⁵

У протеклом периоду спроведене су бројне кампање за подизање свести и боље информисање јавности о проблему родно заснованог насиља и насиља у породици, његовој неприхватљивости и потреби да се спречи. Дobar пример је кампања Министарства правде Искључи насиље, покренута 2017. године, са циљем да се уз подршку медија подигне свест о насиљу у породици и представе законске мере у борби против насиља

у породици, са јасном поруком да се насиље у породици не толерише.²²⁶ Министарство унутрашњих послова у оквиру својих надлежности реализује различите активности подизања свести и информисања јавности о насиљу према женама.²²⁷

У оквиру пројекта Интегрисани одговор на насиља над женама и девојчицама у Србији,²²⁸ покренута је интернет-презентација²²⁹ која садржи обиље информација о насиљу према женама и механизмима за заштиту од насиља, коју модерира Програм Уједињених нација за развој (УНДП).

Мрежа „Жене против насиља“ пружа информације о услугама свих организација те мреже,²³⁰ као и Мрежа „СОС Војводина“ која пружа информације намењене јавности и женама жртвама насиља.²³¹ Специјализоване женске организације углавном имају своје интернет презентације намењене женама са искуством насиља и општој јавности, а повремено се штампају лифлети и брошуре са информацијама доступним особама које немају приступ интернету.

Рад на подизању свести опште јавности, иако присутан у организованим кампањама (16 дана активизма против насиља над женама, Дан сећања на жртве насиља у породици), није довољан да би се значајније утицало на општу свест популације. Истраживање о родним стереотипима и предрасудама у Републици Србији,²³² у оквиру кога су мапиране кампање за подизање свести о родној равноправности, уз нагласак на родно засновано насиље и опис примера добре праксе, показало је да су кампање спроведене од 2013. године фрагментисане и спорадичне, а да су поруке досегле мали број грађана и грађанки, те да су их махом спроводиле НВО. Ефекти кампања се често не мере, а према налазима студије о родним ставовима, очигледно је да су родни стереотипи и предрасуде и даље распрострањени, што упућује на закључак да је ефекат тако малих и фрагментисаних кампања заправо слаб.²³³

Иако су остварени извесни помаци на подизању свести јавности и искорењавању предрасуда, обичаја, традиције и осталих пракси које доприносе одржавању стереотипних ставова о женским/родним улогама, ове појаве су још увек дубоко укорене.

Рад на информисању и превенцији родно заснованог насиља које се дешава у дигиталном простору, како би се оно боље препознавало и спречавало, није у довољној мери био делотворан. Према истраживању Аутономног женског центра из 2020. године, 8% средњошколки у Републици Србији било је изложено уценама објављивањем осветничке порнографије, док је скоро свака десета девојка доживела да се ове претње и остваре.²³⁴ Нису предузете адекватне мере у циљу препознавања и процесуирања посебних облика родно заснованог насиља у дигиталном окружењу, како што је осветничка порнографија, како у легислативи тако и у пракси. Ова тема је изазвала пажњу јавности након што је на друштвеним мрежама откривено више група на апликацији Телеграм на којима су се јавно, масовно и организовано делиле фотографије нагих жена и девојчица, без њихове сагласности (нпр. група Балканска соба имала је више од 36.000 чланова). Са успоном информационо-комуникационих технологија (ИКТ), осветничку порнографију је све лакше прибавити, без обзира да ли је реч о фотографисању или снимању без знања особе која је на њему (нпр. upskirting, када се без дозволе, фотографишу и/или снимају интимни делови девојчица и жена које носе сукње или хаљине, као и праксе неовлашћеног снимања у кабинама за пресвлачење, тоалетима или свлачионицама) или када се материјал добровољно шаље, али без дозволе за даље прослеђивање и јавно објављивање (енг. sexting), а такође је услед развоја ИКТ, олакшана дистрибуција оваквог материјала. Објављивање осветничке порнографије често је удружено са другим облицима родно заснованог насиља које се врши посредством ИКТ – нпр. објављивање личних информација о особи која се налази на фотографији/видео снимку, након чега често следи и прогањање те особе. Откривање Телеграм група на којима се делила осветничка порнографија, као и постојање различитих форума и Фејсбук група на којима се масовно дели осветничка порнографија, укључујући и малолетног осветничку порнографију, недвосмислено указује на неопходност правног регулисања ове манифестације родно заснованог сексуалног насиља. У кривичном законодавству Републике Србије, осветничка порнографија није инкриминисана као посебно кривично дело, иако постоје одређена кривична дела која само делимично одговарају опису радње осветничке порнографије.

Министарство трговине, туризма и телекомуникација и Национални контакт центар за безбедност деце на интернету путем бесплатног броја 19833 и интернет платформе pametnoibebezbedno.gov.rs прима пријаве свих облика дигиталног угрожавања деце и младих на интернету укључујући и родно засноване увреде и повреде интегритета деце и младих. Министарство трговине, туризма и телекомуникација такође, спроводи медијске кампање за безбедност девојчица и дечака на интернету и развој дигиталне писмености, у којима је посебна пажња посвећена једнакој родној заступљености у области дигиталних технологија.

6.1.3. Образовање

Искуство потврђује да су образовање, његови садржаји и праксе моћни инструменти за укидање родне неравноправности и дискриминације, као суштинског узрока родно заснованог насиља према женама. С обзиром на то да је образовање у стању да обликује младе људе и отвори им нове перспективе у избору начина живота и конструкисању нових форми и садржаја родних идентитета, остваривање родне равноправности није могуће без увођења родне перспективе у образовање.

Истраживања показују да су образовни програми на свим нивоима образовања још увек родно несензитивни. Теме родне дискриминације и родно заснованог насиља још увек нису у довољној мери уграђене у образовне садржаје, у којима су присутни стереотипни концепти улога жена и мушкараца на свим нивоима образовања. Родни и други стереотипи распрострањени су и код наставника/ца и код ученика/ца. И даље је приметан висок степен нетолеранције младих према особама другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, а запослени/е у образовном васпитним установама нису обучени/е у циљу сензибилизације и одговарајућег поступања према ЛГБТИ особама.²³⁵ Уродњеност наставног програма и наставног материјала није на задовољавајућем нивоу, о чему сведоче и истраживања у образовном систему.²³⁶

У програмима наставе и учења друштвене оријентације, а нарочито у грађанском васпитању и изборним гимназијским програмима, постоји низ тема које се баве родном равноправношћу. Уводећи нову образовну парадигму 2017. године, гради се национални оквир образовања и васпитања који је основ за израду свих програма наставе и учења који обухвата циљеве, стандарде, компетенције, исходе, мисију и визију образовања и васпитања. Реформисани курикулум је исходовано оријентисан и треба да обезбеди развој међупредметних компетенција од којих је једна Одговорно учешће у демократском друштву – у исходима који се односе на поштовање људских права и слобода.

И у оквиру других наставних предмета уводе се исходи који се односе на поштовање родне равноправности, различитости и интер-културални дијалог. Поштовање демократских процедура, одговорно, хумано и толерантно понашање у друштву, осетљивост на друштвену неправду, сарадња и тимски рад су неки од исхода који су повезани са људским правима, а налазе се у наставним програмима.

У школама, програмски садржаји који се односе на васпитање за демократију и грађанско друштво остварују се кроз наставни предмет Грађанско васпитање, у статусу обавезног изборног предмета, који се оцењује описно и перципира као алтернатива верској настави. Осим Грађанског васпитања, уведени су нови изборни програми за гимназију: Појединац, група и друштво, Језик, медији и култура, Здравље и спорт, Образовање за одрживи развој, Уметност и дизајн, Примењене науке, Основи геополитике, Економија и бизнис, Религије и цивилизације. Приручници и за Грађанско васпитање оријентисани су на достизање исхода и развој компетенција. Теме толеранције, поштовања различитости, родне и сваке друге равноправности присутне су у овим програмима за сва три циклуса образовања и део су поменутих приручника. Међутим, највише је заступљена у другом циклусу, конкретно у програму

Грађанског васпитања за 8. разред ОШ, јер је процењено да у том узрасту, на крају основног образовања и васпитања, треба највише радити са ученицима/цама на пољу стицања знања, развоја вештина и развоја ставова који се односе на ову значајну друштвену тему. Област толеранције, поштовања различитости и родне равноправности обрађена је кроз неколико тематских целина и из различитих аспеката. Ученик/ца добија основне информације о овим темама, о правилној употреби термина који су у овој области важни (толеранција, различитост, дискриминација, пол, род, родне улоге, сексизам), затим информације о родним и стереотипима и предрасудама на националној и расној основи, затим о родној дискриминацији и дискриминацији по основу националне и етничке припадности и како на њих реаговати. Ту су и теме из области родно заснованог насиља према женама и пратећим феноменима, вршњачког насиља, као и информације о институционалним механизмима за обезбеђивање родне и сваке друге равноправности, затим о прописима који регулишу забрану дискриминације у Републици Србији, о Конвенцији о елиминацији свих облика дискриминације жена, као и информације о прописима који регулишу реаговање школе у случајевима дискриминације

и родно заснованог и сваког другог насиља. Томе су додати интересантни текстови о томе како медији обликују родне и друге стереотипе, који су најчешћи митови и чињенице о родно заснованом насиљу, затим о феномену булингa, резултати истраживања о ставовима младих према насиљу уопште, посебно о родним улогама и родно заснованом насиљу и листа најчешћих знакова насиља. Од наставника/ца се очекује да на основу овог материјала унапреде своје компетенције за рад са ученицима/цама на овој осетљивој теми, водећи рачуна да нечија осећања не повреди и зато су препоручене драмске радионице, играње улога, студије случаја, активности као најбоља техника за рад.²³⁷

У циљу родне сензитивизације образовања, Правилником о сталном стручном усавршавању наставника, васпитача и стручних сарадника,²³⁸ као једна од пет приоритетних области обавезне обуке наставника/ца, утврђено је стварање толерантне и недискриминативне средине за сваког/у појединца/ку, као и превенција насиља, превенција дискриминације и инклузија деце из друштвено маргинализованих група.²³⁹

У редовним и додатним програмима школовања за запослене у систему образовања обуке о заштити од насиља и учење о регулативама које омогућавају континуирану обавештеност о механизмима превенције и сузбијања свих облика родно заснованог насиља још увек није на задовољавајућем нивоу, мада је у протеклом периоду предузет низ активности. У оквиру обуке „Наставници као носиоци квалитетног образовања за сву децу“ реализовани су семинари, који су фокусирани на теме везане за родну равноправност и кршење људских права (трговина људима). У циљу израде програма превенције насиља, дискриминације и дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности, који образовне установе усвајају као део предшколског, односно школског програма и развојног плана и конкретизују годишњим планом рада установе, израђени су приручници који обједињавају примере добре праксе и ресурсе у циљу доступности материјала које установе образовања могу да користе у планирању програма заштите од насиља и дискриминације.²⁴⁰ Саветници/е спољни/е сарадници/е за заштиту од насиља у установама образовања (74 саветника/ца) прошли/е су обуку у циљу пружања подршке установама у изради програма заштите од насиља и дискриминације и извештаја о реализацији програма. Од 2019. године саветници/е пружају подршку установама образовања у планирању и праћењу реализације превентивних активности. У току је израда уводне видео обуке за запослене у установама образовања, а планирано је да се настави са израдом видео обука које ће обухватати посебне облике насиља са фокусом на примерима добре праксе у превенцији и поступању.

Наставници/це Грађанског васпитања прошли/е су обуке: Школа без насиља – превенција родно заснованог насиља; Заштита ученика од трговине људима; Дигитално насиље – превенција и реаговање. Ове семинаре похађало је 275 просветних саветника. Посебно се издваја акредитовани програм/семинар Сви наши идентитети, чији је циљ укључивање родне перспективе у основно образовање директним ангажовањем наставника/ца, кроз њихово оснаживање за уношење интервенција у наставне садржаје, као и кроз промену ставова о родним улогама и родним односима.²⁴¹ Истраживања показују да постоји сагласност међу децом и одраслима о потреби да се о родној равноправности и родно заснованим насиљу говори и учи: 77% ученика/ца у основној школи и 69% ученика/ца у средњој школи сложило се са предлогом да се о овој теми више говори у школи. Истовремено, 75% запослених у основним школама и 68% запослених у средњим школама изразили су спремност да учествују у стручном усавршавању на тему родно заснованог насиља и родне равноправности.²⁴²

У оквиру наставе Грађанског васпитања реализовано је низ мањих пројеката који имају за циљ увођења родне перспективе и сензибилизацију младих за теме родне дискриминације, као што су Наука је женског рода (Центар за женске студије, Центар за промоцију науке); Буди мушко (Центар Е8); Могу да нећу – љубав није насиље (АЖЦ); Борба против трговине људима (АСТРА).

У оквиру годишње школске кампање ИТ караван Министарство трговине, туризма и телекомуникација организује предавања, представе и радионице за ученике основних школа у којима промовише развој дигиталне писмености и посебно једнаку родну заступљеност у пољу нових технологија. У склопу редовног годишњег обележавања међународног Дана девојака у ИКТ-у Министарство трговине, туризма и телекомуникација едукује о потреби за превазилажење родних предрасуда када је у питању професионална орјентација за технолошке области.

У оквиру образовног система спроведене су уз подршку страних донатора едукативне кампање и програми као што су: Искључи насиље, Програм за спречавање дигиталног насиља, Школа без насиља, који је реализован је у 50 школа у Републици Србији и обogaћен радионицама на тему превенције родно заснованог насиља. Обучено је 50 ментора/ки за рад са школама на тему насиља заснованог на родним улогама, интервенција у случајевима насиља у породици, као и превенцију и реаговања у случају сазнања и сумњи на сексуално насиље. На иницијативу Радне групе Владе Републике Србије за спречавање насиља у школама приступљено је изради Националне платформе „Чувам те“. Планирано је да платформа има информативну, едукативну функцију и функцију пријављивања насиља над децом/ученицима, а у чије решавање се у складу са процедурама укључују различити системи. Информативни и едукативни део платформе намењен је запосленима у образовању, родитељима и ученицима/цама и састоји из видео материјала, едукативних текстова и обука за наставнике/це, родитеље и ученике/це.

Високо образовање је у свим својим димензијама обележено патријархалном матрицом. Под маском родне неутралности, крију се родно слепи наставни садржаји који директно доприносе одржавању постојећих родних неједнакости, а научна истраживања углавном не укључују родну перспективу.²⁴³ Теме насиља према женама и насиља у породици нису у довољној мери садржане на факултетима друштвено-хуманистичких наука и обрађују се на родно несензитиван начин. Такође, нису у довољној мери развијени, или нису видљиви механизми заштите студенткиња и студената од родно заснованог насиља, укључујући и сексуално насиље. На факултетима здравствене струке тема насиље према женама је присутна спорадично, у оквиру предмета на социјалној медицини и судској медицини,²⁴⁴ док нема података о степену уграђености родне перспективе у наставне садржаје на факултетима здравствене струке. Досадашње активности на интегрисању родне перспективе у образовање на свим нивоима, нису дале задовољавајуће резултате тако да још увек није искоришћен еманципаторски и трансформативни потенцијал образовања, као један од кључних услова за превазилажење родних неједнакости.

6.1.4. Обука стручњака/стручњакиња

Стандард који Истанбулска конвенција поставља у члану 15. односи се на системску уводну обуку и стручну обуку релевантних стручњака који се баве жртвама или учиниоцима свих дела насиља. Ова обука мора да обухвати превенцију и откривање насиља, равноправност жена и мушкараца, потребе и права жртава и превенцију секундарне виктимизације. У Републици Србији су до сада реализоване многе обуке које обухватају један или више наведених аспеката.

По ступању на снагу ЗСНП, који је предвидео обавезу обучавања, највећи део активности у погледу спровођења обуке усмерен је ка органима који се баве случајевима насиља у породици (органи унутрашњих послова, јавно тужилаштво и судије).

Правосудна академија преузела је важну улогу у обезбеђивању посебне обуке о насиљу у породици за судије и јавне тужиоце који поступају на дужности. Судије који спроводе поступке за уређење породичних односа пролазе детаљну обуку о мерама заштите у случајевима насиља у породици и о поступку за одређивање ових мера.

Криминалистичко-полицијска академија, од 2017. године спроводи специјализовану почетну обуку за полицијске службенике/це за примену ЗСНП, која траје пет радних дана, од тога три дана теоријске наставе на Криминалистичко-полицијској академији (КПА) и два дана практичне обуке у виду радионица, које се реализују у сарадњи са Правосудном академијом. Главни циљ обуке је стицање теоријских и практичних знања за примену ЗСНП. Учесници обука су полицијски службеници/це који су одређени да поступају у случајевима насиља у породици и заменици јавних тужилаца који су месно надлежни за поступање на истој територији.²⁴⁵

У току 2019. године укупно 153 професионалаца/ки из система социјалне заштите који раде са жртвама и учиниоцима насиља према женама и насиља у породици похађали су акредитоване програме обуке: Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама насиља; Обука пружалаца социјалних услуга за рад са жртвама родно заснованог насиља; Основни пакет обуке за рад на СОС телефону са женама са инвалидитетом које имају искуство насиља; Моћ промене – како основати и водити групе подршке и самопомоћи за жене које су преживеле насиље у породици; Процена и управљање безбедносним ризицима у ситуацијама насиља у партнерским односима и у породици; Улога и одговорност центара за социјални рад у примени закона о спречавању насиља у породици.²⁴⁶ Републички завод за социјалну заштиту не располаже подацима о изворима финансирања реализације акредитованих програма.

Едукације о препознавању и адекватном документовању породичног и родно заснованог насиља здравствених радника/ца још увек у довољној мери не обезбеђују да се здравствени радници/це укључе у превенцију и сузбијање РЗН и испуне своју улогу као део у оквиру

мултисекторског приступа сарадњи у систему релевантних институција које су одговорне за бављење проблемом РЗН.

Обуке за здравствене раднике/це и сараднике/це спроводе здравствене установе по акредитованим програмима обуке, у склопу континуиране едукације здравствених радника²⁴⁷ нема јавно доступних података о броју акредитованих програма обука.²⁴⁸

Акредитоване едукације спроводе и НВО: Аутономни женски центар. Центар за промоцију здравља жена (2009–2020)²⁴⁹ и Центар за подршку женама.²⁵⁰ Акредитација едукативних програма у Републици Србији је дуготрајна и ствара велики притисак на оскудне људске ресурсе женских НВО, које имају велике тешкоће да за процес акредитације одвоје адекватне ресурсе. Мотивисаност великог броја професионалаца/ки да учествују у програмима обуке релативно је ниска. Често се обукама присуствује само формално да би се добили поени неопходни за професионално напредовање, без суштине посвећености и адекватне пажње. Професионалци/ке из различитих сектора пажњу поклањају само обукама које се реализују у оквиру њихових служби, док се на обуке које спроводе женске НВО гледа са подозрењем. Нема обједињених и јавно доступних података о укупном броју полазника обука.²⁵¹

Изменама и допунама Закона о државним службеницима из 2018. године²⁵² прописано је да се стручно усавршавање државних службеника заснива на програмима којима се одређују облици и садржина стручног усавршавања и висина средстава за стручно усавршавање. Општи програм обуке за 2020. годину садржи теме из домена људских права, међу којима су и заштита од дискриминације и родна равноправност. Централну евиденцију програма стручног усавршавања у јавној управи води Национална академија за јавну управу сагласно Правилнику о централној евиденцији програма стручног усавршавања у јавној управи и издавању уверења о учешћу у програму. Нема, међутим, јавно доступних података о томе колико је државних службеника/ца похађало ове обуке.

Иако се у континуитету реализују обуке за стручњаке/киње, тешко је прикупити релевантне податке о њиховом броју, садржају и квалитету, обухвату циљних група, примени стечених знања и ефектима обука на активности у пракси. Дobar део обука изводи се у оквиру пројектних активности и зависи од иностраних донаторских средстава, а реализују их међународне или домаће НВО. Пројекти који садрже обуке најчешће не остављају довољно средстава и временског простора да се након одређеног периода спроводе процена ефеката обука и стекну увиди у то како професионалци/ке примењују нова знања и вештине у пракси, и које су препреке и проблеми у примени тих знања и вештина. Несистематски увиди указују да се нова знања и вештине недовољно примењују у свакодневној професионалној пракси. Примећена је и слаба размена нових искустава између професионалаца/ки који раде у оквиру различитих делова система заштите и вези са применом нових знања и вештина која би омогућила да се синергијски нови облици деловања међусобно подржавају и подстичу.

6.1.5. Програми рада са учиниоцима насиља

Рад са учиниоцима насиља у циљу савладавања и усвајања модела ненасилног понашања у међуљудским односима и промене образаца насилног понашања најчешће се спроводи у оквиру ЦСР. Током спровођења Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (2011–2015) програми за рад са учиниоцима развијали су се у оквиру система социјалне заштите. Развој програма на националном нивоу започет је 2011. године кроз пројекат Борба против сексуалног и родно заснованог насиља.²⁵³ Пројектом је 16 стручњака из ЦСР оспособљено за имплементацију програма, кроз обуку коју је спровела организација „Алтернатива насиљу“ из Краљевине Норвешке. Након прилагођавања програма националном контексту, креиран је програм обуке професионалаца/ки који је акредитован у РЗСЗ²⁵⁴, кроз који је до сада обучено 116 професионалаца/ки. Даљи развој програма карактерише изостанак системског приступа и финансирања, као и њихова имплементација без усвојених стандарда и праћења квалитета рада. Кроз пројекат Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама у Републици Србији 2 креиран је нацрт стандарда програма рада са учиниоцима насиља, кроз заједнички рад професионалаца/ки који спроводе програме и стручњакиња из женских невладиних организација. Стандарди који су у потпуности усклађени са Истанбулском конвенцијом, а који су усмерени на то да је безбедност жртава у фокусу програма, пилотирани су Крагујевцу и Новом Саду током 2019. године.

Механизми за упућивање учинилаца на програме рада са учиниоцима насиља нису довољно развијени ни искоришћени.²⁵⁵ Иако на интензитет и ризик од насиља у породици у великој мери утиче злоупотреба алкохола или опојних дрога, која често представља окидач за насиље, ПЗ не прописује могућност изрицања одговарајућих мера ради лечења учинилаца, нити прописује могућност упућивања учинилаца на одговарајуће програме рада са учиниоцима насиља. Ни ЗСНП не прописује могућност упућивања на програме рада са учиниоцима насиља. Према ЗКП, укључивање у програм рада са учиниоцима насиља може бити постављено као услов за одлагање кривичног гоњења осумњиченог од стране јавног тужиоца. Највећи број учинилаца улази у програме психосоцијалног третмана управо кроз институт одложеног кривичног гоњења.²⁵⁶ Нема, међутим, података о томе у колико је случајева насиља према женама ова мера предложена, односно прихваћена. И сама примена овог института је проблематична јер омогућава избегавање казне, а у супротности је и са одредбама члана 48. Истанбулске конвенције. У пракси се у занемарљивом броју случајева користи могућност изрицања условне казне са заштитним надзором који обухвата посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима (члан 73. КЗ).²⁵⁷

Законом о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима из 2013. године²⁵⁸ прописано је да се према учиниоцима појединих кривичних дела против полне слободе, који су издржали казну затвора, обавезно спроводи мера посећивања професионалних саветовалишта или установа (члан 7). На листу мера безбедности прописаних КЗ није увршено обавезно подвргавање одговарајућем психосоцијалном третману учинилаца насиља у породици, али и других кривичних дела са елементима насиља, укључујући и сексуално насиље, којим би се спречило поновно извршење насиља. Није прописана могућност одређивања мере обавезног надзора и саветовања за учиниоце силовања и других облика сексуалног насиља. Треба такође имати у виду да се доследно не примењује члан 15. став 3. Закона о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима којим је прописано да су државни и други органи, као и правна лица или предузетници који раде са малолетним лицима дужни да затраже податак да ли је лице које треба да заснује радни однос код њих, односно обавља послове са малолетним лицима, уписано у посебну евиденцију о лицима осуђеним за кривична против полне слободе извршених према малолетним лицима. Према доступним подацима, од 2016. године поднета су само два таква захтева, односно, две институције су тражиле податке за укупно пет особа.

У затворима и пробацијској служби не постоје специјализовани програми за учиниоце насиља према женама и насиља у породици,²⁵⁹ већ се за свако осуђено лице припрема индивидуални програм, прилагођен његовим потребама, капацитетима, као и процени ризика.²⁶⁰

У НВО сектору у овој области делују две организације. НВО Национална мрежа за програме рада са починиоцима насиља у породици – ОПНА, основана је 2015. године као неформална мрежа девет институција и организација.²⁶¹ ОПНА 2020. године прераста у организацију цивилног друштва, са основним циљем развоја програма рада са учиниоцима насиља у Србији у складу са Истанбулском конвенцијом²⁶². ОПНА је чланица Европске мреже за рад са учиниоцима насиља,²⁶³ залаже се за спровођење одговорних програма рада са учиниоцима насиља у породици и изградњу партнерства са женским НВО.²⁶⁴

НВО Кризни центар за мушкарце, основан 2012. године, спроводи је третман намењен мушкарцима учиниоцима насиља, који представља прилагођену верзију норвешког програма Алтернатива насиљу (последњи подаци о реализацији програма у 2019).²⁶⁵

У пракси програми и услуге рада са учиниоцима насиља у породици и сексуалним преступницима нису развијене и доступне. Број доступних програма у систему социјалне заштите веома је мали и варира (од 11 програма идентификованих 2017. године,²⁶⁶ свега 1–2 програма ради у континуитету), а не постоје специјализовани програми за учиниоце сексуалног насиља. У програме је укључен веома мали број учинилаца. Један од изазова је и изостанак финансирања, односно, за спровођење програма рада са учиниоцима насиља нису одређена посебна средства, већ се ови програми најчешће спроводе у оквиру редовног рада установа, најчешће ЦСР, а понекад и у саветовалиштима за брак и породицу. Оваква пракса отвара питања потенцијалног сукоба интереса (нпр. истовремена улога водитеља случаја и водитеља програма за учиниоце), броја учинилаца (у односу на оптерећеност другим пословима), као и утицају на друге кориснике и кориснице услуга.

Спровођење програма рада са учиниоцима није системско и у нескладу је са захтевима Истанбулске конвенције јер нису усвојени стандарди, није обезбеђена адекватна сарадња са специјализованим услугама за подршку жртвама, нити укљученост у систем координисаног одговора на насиље.²⁶⁷ Поред тога, недостају људски ресурси за свеобухватно спровођење програма, због чега није могуће достићи широк обухват учинилаца и обезбедити континуирано спровођење програма. Иако је велики број професионалаца обучен (116), мање од 10% имало је прилику да спроводи програме. Постојећи акредитовани програм, који садржи кључне елементе квалитетног рада није у потпуности усклађен са новим стандардима рада и добре праксе у овој области.²⁶⁸

6.1.6. Превентивно деловање средстава јавног информисања и приватног сектора

Истанбулском конвенцијом (члан 17) утврђена је обавеза држава да субјекте у домену јавног информисања и приватног сектора, укључујући и ИКТ сектор, подстичу на успостављање смерница и сопствених регулаторних стандарда за спречавање насиља над женама и веће поштовање њиховог достојанства, као и да развијају и промовишу способности код деце, родитеља и васпитача за рад у информационо-комуникационом окружењу, које омогућава приступ деградирајућем садржају сексуалне или насилне природе.

У Републици Србији су саморегулаторни стандарди у области медија садржани у Кодексу новинара Србије (2006).²⁶⁹ Кршења Кодекса новинара Србије у штампаним медијима утврђује Комисија за жалбе Савета за штампу, саморегулаторног тела које чине представници медијске индустрије и професионалних удружења. Нема података о томе колико је опомена и упозорења издато због кршења правила у вези са извештавањем о родно заснованом насиљу и дискриминацији жена.

У домену електронских медија значајна је улога Регулаторног тела за електронске медије (РЕМ),²⁷⁰ које је надлежно да се стара да програмски садржаји пружаоца медијске услуге не садрже информације којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље засновано на полу, сексуалној оријентацији и другим личним својствима. У његовој је надлежности и утврђивање професионалних стандарда у пружању медијских услуга²⁷¹ и контрола медијских садржаја. Као члан Медитеранске мреже регулаторних тела, РЕМ је учествовао у истраживању Студија медијског извештавања о насиљу над женама, којим су обухваћени програми јавног сервиса и комерцијалне телевизије са националном покривеношћу – РТС 1 и ТВ Прва. Истраживање је показало да се овој теми на РТС 1 не посвећује одговарајућа пажња, да се ова појава не анализира, али случајеви нису сензационалистички презентовани. На ТВ Прва вести о насиљу према женама се много чешће објављују, углавном о случајевим насиља према женама у које су укључене јавне личности, а дужи извештаји су сензационалистички и повређују достојанство жртва. На основу резултата истраживања формулисане су препоруке о медијском извештавању о родно заснованом насиљу.²⁷² И друга истраживања су показала да је у медијима још увек заступљено сензационалистичко извештавање, које додатно виктимизује жене и девојчице жртве насиља, изношење интимних детаља, непоштовање жртве и извештавање оптерећено родним стереотипима окривљавања жртве. Насилни случајеви се углавном представљају као појединачни изоловани и приватни проблеми жртве и насилника, чиме се релативизује одговорност насилника за насиље.²⁷³

Савет РЕМ-а поступа по пријавама и изриче опомене и упозорења у случају кршења правила која се односе на поштовање људских права, заштиту достојанства личности, забрану дискриминације, говора мржње и др.²⁷⁴ До 2016. године Савет РЕМ-а је изрекао три мере опомене и једну меру упозорења пружаоцима медијских услуга чији је програмски садржај садржао информације којима се подстичана родна дискриминација, а након 2016. није изрекао ни једну меру за случај родне дискриминације у електронским медијима.²⁷⁵

Група Новинарке против насиља према женама, која окупља преко 60 новинарки, уредница и медијских радница, настоји да се организовано и јавно бори против насиља према женама у медијима, указује на његове узроке и позива на одговорност починиоце и институције надлежне за заштиту жена од насиља. Ова група је израдила и Смернице за медијско извештавање о насиљу према женама,²⁷⁶ како би допринела родно одговорном извештавању и подстицању друштва на апсолутну неприхватљивост насиља према женама, а такође редовно прати медијско извештавање о насиљу према женама.²⁷⁷

Честа су и реаговања Повереника за заштиту равноправности на непримерене, увредљиве и омаловажавајуће медијске прилоге о женама у политици, на сензационалистичке медијске прилоге о насиљу према женама и др.²⁷⁸

У циљу спречавања дигиталног родно заснованог насиља, реализовани су бројни пројекти на иницијативу МПНТР. Тако је 2018. године реализован пројекат Family Safe Net, у сарадњи са УНИЦЕФ-ом, Теленором и Центром за интерактивну педагогију, у оквиру кога се спроводи истраживање о коришћењу интернета од стране деце млађег узраста и едукација васпитача и учитеља за рад са родитељима у циљу превенције дигиталног насиља и промовисања безбедности на интернету.²⁷⁹ Израђен је приручник Дигитално насиље-превенција и заштита, у сарадњи са Педагошким друштвом Србије и УНИЦЕФ-ом, као и Водич за родитеље у области заштите деце од дигиталног насиља, у сарадњи са Рејзор, УНИЦЕФ-ом и Теленором, 2015.

Када је реч о превенцији родно заснованог насиља на радном месту, укључујући и сексуално узнемиравање, послодавци примењују Правилник о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду.²⁸⁰ Поједини послодавци су својим интерним актима регулисали мере за спречавање и заштиту од сексуалног узнемиравања на радном месту,²⁸¹ а то су учиниле и неке високошколске установе.²⁸² Нису, међутим, спроведена шира истраживања која пружају увид у распрострањеност сексуалног узнемиравања и других облика родно заснованог насиља на радном месту и степену делотворности механизма за његово спречавање и сузбијање.

6.2. Заштита и подршка

Пружање ефикасне заштите и подршке жртвама насиља према женама и насиља у породици проистиче из принципа дужне пажње, који је утврђен Истанбулском конвенцијом, као битан искорак у досадашњем тумачењу обавезе и одговорности државе у случајевима насиља према женама. Држава је одговорна не само за било који облик насиља према женама и акте кршења људских права који су учињени од државних и недржавних субјеката, већ су држава и њени органи дужни да делују проактивно и предузму све неопходне радње како би се спречило кршење људских права, истражили случајеви насиља према женама, казнили учиниоци и надокнадила материјална и нематеријална штета жртвама. Овај принцип захтева од држава да са дужном пажњом и потпуном посвећеношћу узму у обзир потребе жена које се суочавају са вишеструком и интерсекционалном дискриминацијом и угрожавањем.

Област услуга подршке за жене са искуством насиља у Републици Србији није усклађена са обавезујућим међународним стандардима, нити су услуге подршке у довољној мери доступне женама жртвама насиља. Број услуга подршке у Републици Србији је недовољан, што се поготово односи на специјализоване услуге. Карактерише их углавном неодговарајућа географска распрострањеност и недовољна доступност. Постојеће услуге немогуће је свеобухватно сагледати услед недостатка јавно доступних података. Општи програми подршке не узимају у довољној мери у обзир специфичне потребе жена жртава насиља, а подаци показују да ове жене чине јако мали удео у укупном броју корисника мера и услуга опште намене.²⁸³ Налази независних тела такође упућују на то да услуге рехабилитације за жене жртве насиља у породици и у партнерским односима нису плански успостављене, нити се развијају, као и да се ресурси локалних заједница недовољно користе. Истиче се да се жртвама углавном нуди озмештање из сопственог дома, на кратак рок, уз ретке (пилот) програме економског, социјалног и психолошког осамостаљивања жена и њиховог оснаживања за самосталан живот.²⁸⁴

6.2.1 Хитне мере заштите

У Републици Србији су 2017. године, усвајањем Закона о спречавању насиља у породици,²⁸⁵ уведене хитне мере заштите и на општи и јединствен начин регулисано поступање државних органа на плану спречавања и заштите од насиља у породици. Један од основних недостатака Закона јесте да једнако третира међугенерациско насиље у породици и насиље према женама у породици, без јасног иступања родне динамике и

питања моћи и контроле који се манифестују у насиљу у интимним партнерским односима. Законом је прописано да непоступање судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у роковима који су одређени ЗСНП представља дисциплински прекршај.²⁸⁶ Прописана је, такође, и новчана казна за прекршај која се изриче одговорном лицу у државном и другом органу, организацији и установи, које полицији или јавном тужиоцу неодложно не пријави или не реагује на пријаву или опструира пријављивање или реаговање на свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега.²⁸⁷

Сагласно члану 35. ЗСНП, Влада је образовала Савет за сузбијање насиља у породици,²⁸⁸ који је надлежан за праћење примене закона, побољшање координисања и делотворности спречавања насиља у породици и заштите од насиља у породици. Савет се није састајао од јула 2018. године, када су разматрани једногодишњи ефекти примене ЗСНП, а није познато да ли су анализирани подаци и израђене препоруке за унапређење примене закона.²⁸⁹

Према ЗСНП, хитне мере заштите изричу се у случајевима непосредне опасности од насиља у породици, чије се постојање утврђује на основу процене ризика коју спроводи надлежни полицијски службеник/ца.

Током 2020. године полицијски службеници изrekli су 29.540 хитних мера, од којих је у приближно 70% случајева изречена мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој. Компарација врсте изречених мера указује на погрешну праксу да се у неким случајевима могућем учиниоцу изрекне мера привременог удаљења учиниоца из стана, али не и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој. Број прекршаја кршења хитних мера константно је око 9% и он је нешто мањи у 2020. години у односу на 2019. годину, али и значајније већи у односу на 2018. годину.²⁹⁰

Табела 3. Хитне мере и прекршиоци

Год.	Хитне мере				
	Укупно	Исељење	Прилазак	Продужено	
2018.	27.230	8.113	19.117	17.299	64%
2019.	29.976	9.129	20.847	19.500	65%
2020.	29.540	9.078	20.467	20.067	68%

Извор: Подаци МУП, фебруар 2021.

У надлежности је основног јавног тужилаштва је да после пријема обавештења, процене ризика и наређења којим су изречене хитне мере, проучи обавештења и изврши вредновање процене ризика ради утврђивања да ли постоји непосредна опасност од насиља у породици, у ком случају је дужно да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи. Суд продужава хитну меру за 30 дана, ако је после вредновања процене ризика надлежног полицијског службеника/це, вредновања процене ризика које је учинио основни јавни тужилац, оцене приложених доказа и тврдњи из предлога основног јавног тужиоца, као и оцене изјашњења лица коме је хитна мера изречена, установио непосредну опасност од насиља у породици, а жалба против такве одлуке суда не задржава њено обавезујуће дејство, односно, извршење. Свако кршење изречене или продужене хитне мере инкриминисано је као прекршај.

Продужење хитних мера заштите

Према подацима Министарства правде,²⁹¹ у периоду јун 2017 – децембар 2020. године основна јавна тужилаштва, након вредновања процене ризика, поднела су укупно 64.402 предлога за продужење хитних мера, од чега су основни судови усвојили 63.033 предлога (97,87%). Од септембра 2018. до децембра 2020. године, основни судови су продужили хитну меру у циљу заштите малолетних жртава у 2.534 случаја. У периоду јун 2017 – децембар 2020. године групе за координацију и сарадњу одржале су укупно 9.756 састанака на којима су разматрале 173.720 случајева, на основу којих је сачињено 54.342 плана заштите и подршке (31,28% разматраних случајева). У периоду септембар 2018 – децембар 2020. године, у поступку планирања заштите и подршке, на састанцима групе за координацију и сарадњу учествовале су укупно 642 жртве, односно, само у 0,37% разматраних случајева, односно, у 1,81% случајева у којима донет план заштите и подршке.²⁹² У истом временском периоду, од 42.834 случаја у којима је суд продужио хитне мере, јавна тужилаштва су у 11.713 (27,34%) случајева наставила даљи рад на прикупљању потребних обавештења и предузимању доказних радњи због сумње да је извршено кривично дело.

Праћење примене ЗСНП указује да постоје изазови у изрицању хитних мера заштите, посебно у односу на Ромкиње, чије се специфичне животне околности и потребе неадекватно сагледавају, те да је неопходно унапредити разумевање права и потреба жртава насиља у породици и других кривичних дела на које се овај закон примењује. Недостају подаци о томе да ли хитне мере имају позитивне ефекте на жртве из осетљивих друштвених група, као и да ли заштита жена обухвата и њихову децу. Нема, такође, информација о томе да ли је и колико професионалаца сносило последице за непоступање или опструкцију реаговања у складу са чл. 6. и 36. Закона о спречавању насиља у породици.²⁹³

6.2.2. Мултисекторска сарадња у пружању заштите и подршке

Различити облици мултисекторске сарадње у домену пружања заштите и подршке регулисани су ЗСНП и протоколима о поступању и сарадњи надлежних органа и служби.

6.2.2.1. Мултисекторска сарадња регулисана ЗСНП

Према ЗСНП, мултисекторска сарадња у случајевима насиља у породици спроводи се путем група за координацију и сарадњу и путем лица одређених за везу. Прописи о сарадњи примењују се и у кривичним поступцима који се воде у таксативно набројаним кривичним делима, као и другим делима, под условом да су последица насиља у породици.²⁹⁴ Тиме је мултисекторска сарадња сужена у случајевима процесуирања кривичног дела принудног закључења брака (члан 187а КЗ) и кривичног дела ванбрачна заједница са малолетником (члан 190. КЗ), којима су, због обичаја закључивања тзв. дечијих бракова, највише изложене ромске жене и девојчине у случајевима када ова дела нису последица насиља у породици.

У полицијској управи, основном и вишем јавном тужилаштву, основном и вишем суду и центру за социјални рад именују се лица за везу, чији је задатак да свакодневно размењују обавештења и податке битне за спречавање насиља у породици, откривање, гоњење и суђење за кривична дела одређена ЗСНП и пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених ЗСНП.

На подручју сваког основног јавног тужилаштва, којих у Републици Србији има укупно 58, образоване су групе за координацију и сарадњу (у даљем тексту ГКС). Групу чине представници основних и виших јавних тужилаштва, полицијских управа и центара за социјални рад са подручја за које се група образује. Обавеза сваке групе је да одржава периодичне састанке, најмање сваких 15 дана, на којима се разматра сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанском или кривичном поступку, случајеви када треба пружити заштиту и подршку жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела из ЗСНП, израђује индивидуални план заштите и подршке жртви и предлаже надлежном јавном тужилаштву мере за окончање судских поступака. ГКС председава члан групе из реда заменика основног јавног тужиоца, осим ако се ради о кривичним делима из надлежности вишег јавног тужилаштва, када групом руководи заменик вишег јавног тужиоца. Састанцима ГКС могу присуствовати представници образовних, васпитних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, представници других правних лица и појединци који пружају заштиту и подршку жртвама, ако је то потребно ради њиховог укључивања у процес заштите и подршке жртве.

Надлежност ГКС је да по пријему процене ризика којом је установљена непосредна опасност од насиља у породици, изради индивидуални план заштите и подршке, који садржи целовите и делотворне мере заштите и подршке жртви, као и другим члановима породице којима је подршка

потребна, са циљем да се жртви пружи безбедност, да се насиље заустави и спречи његово понављање, да се заштите права жртве, а да се мерама подршке омогући пружање жртви психосоцијалне и сваке друге подршке, ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања. У изради индивидуалног плана заштите и подршке може учествовати и жртва, ако то жели и ако то дозвољава њено емотивно и физичко стање, а индивидуалним планом се одређују извршиоци конкретних мера, рокови за њихово предузимање и план праћења и процене делотворности планираних и предузетих мера.

Индивидуални планови за заштиту и подршку жртвама

Према извештају РЗСК о раду центара за социјални рад за 2019. годину, групе за координацију и сарадњу донеле су укупно 15.189 индивидуалних планова за заштиту и подршку жртвама насиља, од чега се 66% планова односи на одрасле жртве, 14,1% на старије, 10,2% на децу и 9,6% на младе као жртве насиља у породици.

Иако је прописана обавеза да у року од три месеца од ступања на снагу ЗСНП, министри надлежни за унутрашње послове, послове правосудја и послове породичне заштите споразумно пропишу начин размењивања обавештења и података између лица одређених за везу,²⁹⁵ они то ни до сада нису учинили. Није донет ни правилник о сарадњи, којим се ближе уређују међусобна права, обавезе и сарадња државних органа и установа надлежних за примену ЗСНП при спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених ЗСНП, како је то прописано ЗСНП.²⁹⁶

У пракси поступања ГКС приметно је да се састанци не одржавају у законом прописаним роковима од најмање 15 дана, да се планови заштите и подршке не доносе у свим разматраним случајевима, већ најчешће само уколико је процењено постојање високог ризика од насиља у породици. Чланови већине група имају тешкоће у адекватном разумевању феномена насиља у породици и интимним партнерским односима, у идентификовању посебних облика насиља, последица насиља, а неки имају предрасуде о насиљу према женама и специфичне предрасуде према мањинским групама.²⁹⁷ Уочено је да се приликом процене фактора ризика и избора мера које треба да обезбеде безбедност жена и деце на одржив начин и приликом планирања заштите и подршке често не истражује или не узима у обзир претходно насиље. Постоје изазови у препознавању посебно опасних ризика од понављања или ескалације насиља, као што су поседовање и/или употреба ватреног оружја у ранијим инцидентима, учешће насилника у оружаним сукобима на подручју бивше СФРЈ или припадност одређеним професијама (нпр. полиција, војска), чиме се омогућава приступ легалном или нелегалном оружју.²⁹⁸

Групе за координацију и сарадњу у свој рад углавном не укључују представнике/це других институција предвиђених ЗСНП, нити специјализованих женских организација које могу да допринесу планирању заштите и подршке жртви, а у процес израде индивидуалних планова заштите и подршке по правилу не укључују жртве.²⁹⁹ Пракса показује да изостаје праћење спровођења планова заштите и подршке како би се обезбедило њихова делотворност.³⁰⁰

Модел ресторативне правде су ретко или никада садржани у индивидуалним плановима заштите који се припремају у оквиру ГКС. Индивидуалним плановима заштите се не предвиђају све расположиве мере којима би се обезбедила потпуна заштита жртвама. Није установљен јединствени систем контроле реализације индивидуалних планова заштите. Због непостојања јединствене електронске евиденције, нема обједињених података која је врста мера и услуга планирана, колико мера је реализовано и са каквим ефектима у односу на безбедност, опоравак, оснаживање и осамостаљивање жртве насиља. Да би се обезбедио адекватан одговор свих органа надлежних за спречавање и сузбијање насиља потребно је обезбедити адекватан људске и финансијске ресурсе, као и јединствене електронске евиденције за примену и праћење делотворности и ефикасности закона, политике и мера.

6.2.2.2. Протоколи о поступању и мултисекторској сарадњи

У периоду 2010–2014. усвојен је сет протокола о поступању и сарадњи у случајевима насиља према женама и насиља у породици. Општим протоколом о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима Владе Републике Србије (2011)³⁰¹ ближе су уређене обавезе, облици, начин и садржај сарадње између надлежних установа, органа, организација и других учесника који учествују у откривању и сузбијању насиља и пружању заштите и подршке особама која трпе насиље у породици. Циљ протокола је успостављање система који омогућује покретање брзог, ефикасног и координисаног поступка, у ситуацијама насиља у породици и насиља међу интимним партнерима, који тренутно прекида насиље, штити жртву од даљег насиља и обезбеђује одговарајућу правну и психосоцијалну интервенцију којом се обезбеђује рехабилитација и интеграција жртве.

Усвојен је и сет посебних протокола. Први посебни протокол, усвојен чак и пре Општег протокола, је Посебан протокол Министарства здравља Владе Републике Србије о поступању у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима (2010).³⁰² Протокол је намењен здравственим радницима, којима су дате смернице како да препознају, евидентирају и документују насиље према женама. Циљ протокола је укључивање и реаговање запослених у здравственим установама у вези са откривањем, сузбијањем и превенцијом насиља према женама у породици и у партнерском односу. Посебан протокол је усвојен и за сектор социјалне заштите – Посебан протокол Министарства рада, запошљавања и социјалне политике Владе Републике Србије о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима (2013).³⁰³ Овим протоколом се утврђују поступци који се реализују у ЦСР како би се насиље моментално зауставило и спречило понављање насиља, осигурала безбедност особе која трпи насиље, задовољавање њених основних егзистенцијалних потреба, као и оснаживање и оспособљавање жртве насиља да уз подршку или без подршке преузме одговорност за квалитет и организацију сопственог живота без насиља. Циљ протокола је и обезбеђивање целовите координаторске улоге центара за социјални рад у реаговању на појаву насиља у породици и партнерским односима. Исте године је усвојен Посебан протокол Министарства унутрашњих послова Владе Републике Србије о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима (2013).³⁰⁴ Циљ овог протокола је успостављање јединствених стандарда у поступању полицијских службеника/ца у случајевима насиља према женама у породици и у партнерским односима, као и омогућавање специјализације полицијских службеника/ца који непосредно поступају у овим случајевима. Последњи Посебни протокол за правосудје у случајевима насиља над женама у породици и у партнерским односима Министарства правде и државне управе (2014)³⁰⁵ донет је са циљем препознавања, спречавања, пружања правне и друге стручне помоћи женама жртвама насиља у породици и партнерским односима, унапређења сарадње са свим учесницима спречавања ове врсте насиља и стварања сигурнијег и праведнијег друштва заснованог на принципу обезбеђења недискриминаторског окружења и поверења жена жртва насиља у породици и партнерским односима у државне и друге органе у остваривању заштите и гарантованих права. Овим протоколом комплетиран је сет посебних протокола.

Наведени протоколи су били веома корисни и показивали су одлучност државе да уреди и осигура мултисекторску сарадњу у борби против насиља према женама у породици и партнерским односима у Републици Србији. Међутим, од периода усвајања протокола, на законодавном плану, као и у пракси, десиле су се многе промене. Најважније су ратификација Истанбулске конвенције и усвајање ЗСНП. С обзиром да су питања мултисекторске сарадње другачије уређена, општи и посебни протоколи сада су превазиђени и застарели, и неопходно их је изменити или усвојити нове, који ће бити усклађени са важећим прописима. Једна од кључних новина у односу на протоколе јесте да је координација сада у јавним тужилаштвима, док су раније за координацију били задужени ЦСР. Такође, ЗСНП основане су ГКС и уређен је њихов састав и начин рада, што би требало да се уреди посебним правилницима. Веома је важно да се у протоколе укључе сви облици родно заснованог насиља према женама, у складу са одредбама Истанбулске конвенције, с обзиром да су они до сада били фокусирани на насиље у породици и насиље у интимним партнерским односима, што је важан аспект, али свакако није једини аспект родно заснованог насиља према женама. Имајући у виду резултате истраживања о фемидциду у Републици Србији,³⁰⁶ распрострањеност овог дела и реакције државних органа, неопходно је да измењени или нови протоколи укључе део који се односи на поступање и мултисекторску сарадњу у циљу превенције фемидида, као и поступање у ситуацијама када се фемидид догоди, укључујући и формирање оперваторије за праћење фемидида (Femicide Watch), у складу са препорукама специјалне извештајке УН за насиље према женама.³⁰⁷

6.2.3. Информисање жртвама

Према ЗСНП, државни органи и установе надлежне за примену закона дужни су да дају жртви потпуна обавештења о органима, правним лицима и удружењима која пружају заштиту и подршку, на начин и на језику који жртва насиља разуме, у првом контакту са жртвом насиља у породици или жртвом кривичног дела из овог закона.³⁰⁸ Извештаји женских НВО показују да жртве насиља не добијају увек адекватне и благовремене информације о услугама заштите и подршке, те да је неопходно предузети кораке у правцу адекватнијег и потпунијег информисања жртава.³⁰⁹ Женске организације које пружају специјализоване услуге подршке за жене жртве насиља извештавају да адекватно и благовремено информисање жртава, на начин и на језику који разумеју, није редовна пракса.³¹⁰

Малобројни су примери да се информативни материјал штампа на језицима мањина. Ово је посебно проблем у случају Ромкиња које под притиском раних бракова рано напуштају образовање и суочавају се са тешкоћама да разумеју писане информације на српском језику. Информисање се често врши на оскудне, некреативне, застареле начине, често нису доступне женама које не користе дигиталне технологије (старије жене, жене са села), недовољно су прилагођене потребама жена (нпр. женама са инвалидитетом, женама из мањина, слабо писменим женама, женама из мигрантске популације и сл.). Жене и девојчице изборнице и мигранткиње немају делотворан приступ постојећим услугама подршке и заштите у случајевима родно заснованог насиља, које треба благовремено и ефикасно да одговоре на потребе ове популације, на начин који је културолошки осетљив и на језику који је разумљив за жртву.

НВО ангажоване на спречавању родно заснованог насиља и насиља у породици и у пружању подршке жртвама насиља имају развијене активности информисања циљне групе о правима, механизмима за заштиту права и доступним услугама заштите. Информисање се спроводи у директном контакту (саветовалишта, СОС телефони и сл.) или индиректно, дистрибуирањем информативног материјала, брошура, лифлета у којима се наводе информације о доступним врстама подршке. Женама су доступне и информације које пружају бројне женске НВО које раде са женама жртвама насиља.³¹¹

Имајући све ово у виду, евидентно је да се информисање жртава мора побољшати, на шта је указала и ГРЕВИО у препоруци Републици Србији да обезбеди боље информисање о услугама подршке и законским мерама које су доступне жртвама насиља у породици и других видова насиља према женама, на начин и на језику који оне разумеју. Ово треба да обухвати мере попут дистрибуирања постера и летака, интензивирање напора како би стручњаци свих релевантних институција били проактивнији у информисању жртава.³¹² Треба, међутим, имати у виду да информисање није довољно уколико не постоји поверење жена жртава насиља у институције.

6.2.4. Опште услуге подршке

Истанбулском конвенцијом предвиђена је обавеза држава да обезбеде опште услуге подршке, које обезбеђују опоравак од насиља, а када је то неопходно, услуге правног и психолошког саветовалишта, финансијску помоћ, становање, образовање, обуку и помоћ приликом запошљавања, као и да обезбеде непосредне краткорочне и дугорочне специјализоване услуге подршке за све жене жртве насиља насиља према женама и насиља у породици, као и за њихову децу.

Закон о социјалној заштити³¹³ (у даљем тексту: ЗСЗ) не познаје поделу услуга на опште и специјализоване, што онемогућава да се специјализоване услуге за жене и децу жртве насиља успоставе у складу са стандардима Истанбулске конвенције. Обавеза је социјалних служби да обезбеде подршку и помоћ женама и деци којима прети ризик да доживе насиље у породици или другу врсту насиља, злостављање, занемаривање и експлоатисање, јер по ЗСЗ они имају статус посебно угрожене групе. ЗСЗ утврђује бројне мере подршке у које спадају саветовање, сигуран смештај покретање судских поступака, пружање финансијске подршке као и правно и психолошко саветовање. Када је реч о деци жртвама насиља у породици, удаљавање детета из породице, појединачно или заједно са ненасилним родитељем, је такође једна од опција.

Услуге неопходне интервенције и пружања подршке и заштита жена од насиља је одговорност пре свега 140 ЦСР, те су они изузетно важни, будући да се жене и деца којима прети опасност од насиља често прво њима обрате. У ЗСЗ као корисници услуга наведена су лица за која постоји опасност да ће постати или која јесу жртве занемаривања, злостављања, експлоатације, насиља односно насиља у породици. У погледу финансијске помоћи, ЗСЗ предвиђа новчану социјалну помоћ и једнократну помоћ. Услуге смештаја у сигурне куће/прихvatилишта пружају се најдуже у трајању од шест месеци деци, младима и одраслим жртвама насиља у породици, злостављања и занемаривања. Закон предвиђа и пружање саветодавно-терапијских и социо-едукативних услуга, које финансира локална самоуправа, али не прописује да оне треба да су прилагођене потребама жена и деци који су жртве насиља. О остваривању права корисника и о коришћењу услуга социјалне заштите које се финансирају из буџета одлучује ЦСР. Закон омогућава да ЦСР пружају и директне услуге социјалне заштите уколико нема другог одговарајућег пружаоца услуга. То ствара својеврсни вид сукоба интереса, јер се упућивање на социјалну услугу и коришћење услуге одвија у истој организацији, што, како пракса показује, развој услуга социјалне заштите задржава у оквиру већ постојећих.³¹⁴

Већина социјалних услуга финансира се из локалних буџета. Ниво развијености ЈЛС изразито је неравномеран, а различити су и њихови институционални и људски капацитети за планирање и развој услуга, па међу ЈЛС постоје велике разлике у врсти и доступности социјалних услуга. Према подацима о локалним услугама социјалне заштите,³¹⁵ ове услуге уопште не обезбеђује девет општина, чак петина општина обезбеђује само једну услугу, углавном помоћ у кући, док преовлађују општине са две до три успостављене услуге. Нема обједињених података о броју корисника услуга социјалне заштите из категорије „жене жртве насиља”,³¹⁶ што указује да се не узимају у обзир специфичне потребе жена жртава насиља, којих је мало у укупном броју корисника социјалних услуга.³¹⁷

С друге стране, не постоји координисани одговор служби и организација у заштити жена од насиља, чиме се ускраћује могућност жртвама да лако добију различите врсте услуга, а да притом не морају да се одвојено обраћају различитим службама.

На квалитет одговора социјалних служби на појединачне случајеве насиља утиче недостатак довољног броја запослених и других ресурса, као и велики број послова и радних задатака које радници ЦСР обављају. Број задужења запослених у ЦСР се повећао, нарочито након усвајања ЗСНП, али то није праћено повећањем броја запослених нити финансијских средстава која се издвајају за њихов рад. Озбиљан недостатак броја запослених и ресурса и велики број задатака које обављају радници ЦСР знатно утиче на квалитет њиховог одговора на појединачне случајеве. ЦСР често недостатак запосленог стручног кадра надокнађују кроз ангажовање особа путем пројеката, па уз пројектне активности те особе пружају и различите друге услуге у оквиру ЦСР. Заштитник грађана у својим редовним и посебним извештајима, као и збирним препорукама и мишљењима упућеним надлежним институцијама указивао на чињеницу да у центрима за социјални рад недостаје довољан број стручних радника који би омогућио пуну примену стандарда стручног рада и адекватно поступање ових органа у случајевима насиља у породици и партнерским односима као и насиља, злостављања и занемаривања деце.

У свом извештају ГРЕВИО са забринутости констатује да база знања о другим видовима насиља, посебно у погледу принудног и раног брака, није широко развијена у оквиру ЦСР. Ово онемогућава свеобухватно решавање сложених социјалних потреба многих породица, посебно ромских и не обезбеђује целовит приступ у решавању проблема раних и принудних бракова. Страх од стигматизације и дискриминације од стране државних органа врло је присутан код Ромкиња и представља велику препреку у тражењу помоћи. Због тога је важно обезбедити обуке за раднике ЦСР у вези са родном природом свих видова насиља над женама, укључујући принудни брак и рани брак, у циљу унапређења одговора на појаву насиља, отклањања културних и родних баријера и предрасуда. Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља 2020–2023.³¹⁸ (поред раних и присилних бракова) препознаје и дечји брак као кршење људских права који угрожава развој девојчица и често доводи до раних трудноћа и друштвене изолације, а недовољно образовање и ниска стручна обученост одржавају родну природу сиромаштва. Нова Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља такође изричито захтева забрану склапања брака малолетника.

Већи број националних стратегија предвидео је развој различитих услуга за жртве насиља, али не постоје извештаји о реализацији мера или нема ажурних обједињених података. У годишњим извештајима РЗСЗ о раду ЦСР подаци о овим услугама и о упућивању, недовољни су и односе се само на насиље у породици. Подаци су приказани из „перспективе детета” и „родитеља” или „породице”, а нису разврстани по полу, старости корисника, тако да не омогућавају информисање о томе колико је жена жртва насиља добило услугу и коју врсту услуге.

Законом о становању и одржавању зграда³¹⁹ прописано је да се стамбена подршка пружа и жртвама породичног насиља без стана или одговарајућег стана, које немају довољно средстава да самостално реше стамбену потребу. И у Националној стратегији социјалног становања

(2012–2022)³²⁰ као корисници станова у програмима социјалне заштите наведене су особе које трпе насиље у породици. Нема, међутим, података о броју жртава насиља у породици које су користиле социјалну подршку или услугу становања у програмима социјалне заштите.³²¹

У Извештају о раду Националне службе за запошљавање, мада се жртве насиља у породици и родно заснованог насиља препознају као циљна група, изразито је мали број мера усмерен на њих, а веома мали број жена добило је помоћ приликом налажења запослења којим би смањиле своју зависност од насилног партнера.³²²

Постоји ургентна потреба да се у оквиру општих услуга подршке предузму посебне мере за жене које су жртве насиља у смислу приоритета у стамбеном збрињавању и запошљавању.

6.2.5. Здравствене услуге

Сви важећи закони и стратегије у области здравствене заштите препознају насиље и дефинишу улогу и задатке здравственог сектора у препознавању, пријављивању, подршци и лечењу жртава родно заснованог насиља, превенцији и целовитом одговору на насиље.

Закон о здравственој заштити³²³ дефинише да се друштвена брига за здравље, под једнаким условима на територији Републике Србије, остварује обезбеђивањем здравствене заштите групацијама становништва које су изложене повећаном ризику обољевања, заштитом лица у вези са спречавањем, сузбијањем, раним откривањем и лечењем болести од већег социјално-медицинског значаја, као и здравственом заштитом социјално угроженог становништва,³²⁴ укључујући жртве насиља у породици, као и жртве трговине људима.³²⁵ Жене жртве других облика родно заснованог насиља нису, међутим, препознате као група обухваћена друштвеном бригом за здравље, а не препознаје их ни Закон о здравственом осигурању.³²⁶

Од јуна 2010. године на снази је Посебан протокол Министарства здравља за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу.³²⁷ Протокол утврђује стандарде и процедуре који се примењују у пружању здравствене заштите женама жртвама насиља ради откривања, документовања и лечења.³²⁸ Протоколом су утврђене процедуре провере, процене безбедности и упућивања на услуге, међутим недовољно пажње је посвећено приступу који узима у обзир специфичну рањивост на насиље са којим се могу суочити жене које доживљавају интерсекционалну дискриминацију.

Здравствени радници нису од почетка примењивали овај протокол, а његова интензивнија примена започела је 2017. године када је започела примена ЗСНП и изричито прописана обавеза пријављивања насиља. Прецизних података о обукама за његову примену није било у време када је Заштитник грађана 2014. године спровео истраживање и објавио Посебан извештај о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља.³²⁹ По усвајању ЗСНП покренута је иницијатива за ажурирањем Посебног протокола, која, међутим, још није завршена. Три су улоге здравствених установа предвиђене Протоколом које треба усагласити са ЗСНП: препознавање, пријављивање и документовање насиља. Посебан протокол и ЗСНП немају усаглашене одредбе о обавези пријављивања насиља у породици, односно обавези на поверљивост и приватност свих личних информација о пацијенту, на поверљивост података о здравственом стању и на пристанак пацијента. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ је у току процеса иновације Посебног протокола припремио

Упутство за примену посебног протокола система здравствене заштите и поступања са женама које су изложене родно заснованом насиљу,³³⁰ чији је циљ да се дају упутства за успостављање, не само једнообразног евидентирања, него и целокупног одговора здравственог сектора за пружање услуга женама које преживљавају родно засновано насиље.

Иако се здравствени систем често сматра првом и једином инстанцом којој се жене обраћају, чињеница је да у пракси није довољно укључен у ефикасне интервенције и међусекторску сарадњу. Од 2019. године, здравствена услуга збрињавање особе изложене насиљу уврштена је у Правилник о номенклатури здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите,³³¹ што омогућава праћење и анализу броја пружених услуга.

ЗСНП не препознаје експлицитно улогу система здравствене заштите у заштити и подршци женама које су преживеле насиље. Сами здравствени радници не сматрају РЗН својим делокругом рада, а стереотипи и предрасуде које имају здравствени такође утичу на адекватност одговора на потребе жртава. Према подацима истраживања о искуствима, ставовима и пракси здравствених радника³³², тек око 25% њих препознаје насиље и професионално се бави овим проблемом у оквиру свог професионалног ангажмана. Обавезе здравствених радника су, иначе, јасно дефинисане.³³³ Нажалост, недостатак података из релевантног извора не дозвољава да се постојећи подаци поткрепе што омета позиционирање здравственог сектора, као значајне карике доприноса борби против дискриминације/насиља над женама.

Сви здравствени радници који су у контакту са жртвама породичног насиља, укључујући лекаре различитих специјалности који лече последице претрпљеног насиља, могу адекватно обавити клинички судско-медицински преглед и сачинити валидан медицински документ уколико су на одговарајући начин едуковани за препознавање и поступање у случајевима насиља према женама. Као „размена праксе“ може да се подстакне сарадња здравствених установа у извештавању о појави, о примењеним добрим праксама, планирању и спровођењу кампања, организовању активности на подизању свести опште популације, организовању тренинга за тренере, преношењу знања о мерама, начинима заштите, пријављивању, у оквиру региона. У доступним извештајима о евидентирању случајева насиља у здравственим установама³³⁴ нема података о броју пријава психичког насиља, прогањања, физичког и сексуалног насиља, принудних бракова (малолетничке трудноће³³⁵ које могу бити последица кривичних дела, обљуба са дететом и ванбрачна заједница са малолетником³³⁶), гениталног сакаћења, принудних абортуса, стерилизација (жене са инвалидитетом којима је одузета пословна способност), сексуалног узнемиравања. Принудни абортус је инкриминисан као тежи облик кривичног дела недозвољеног прекида трудноће а принудна стерилизација је забрањена Законом о правима особа са менталним инвалидитетом³³⁷ као тежи облик кривичног дела тешке телесне повреде. Жене са инвалидитетом у стационарним установама су изложене различитим родно специфичним облицима насиља–принудној контрацепцији, присилној стерилизацији и присилном абортусу. У Републици Србији је потребна писана сагласност, пристанак жене како би се извршио абортус или стерилизација, што значи да за жене са инвалидитетом које су под старатељством, сагласност даје старатељ, па ГРЕВИО комитет сматра да је неопходно уложити више напора како би се обезбедило да интервенција на коју је старатељ дао/дала сагласност буде у складу са стварном жељом и вољом жене о којој је реч.³³⁸

Родна анализа о здравственим последицама насиља према женама и насиља у породици није рађена.

Психосоцијална подршка је једна од најслабијих карика пружања подршке и заштите у оквиру здравственог сектора. О овој врсти подршке тешко може да се говори без података којих нема или нису доступни. Социјални радници/це у здравственим установама који су задужени за ову услугу, најчешће као веза са ЦСР нису обучени за пружање помоћи женама за превазилажење трауме изазване преживљеним насиљем. Такође, ни психолози у здравственим установама нису прошли одговарајућу обуку о родно заснованом насиљу.

6.2.6. Специјализоване услуге подршке

Специјализоване услуге подршке женама са искуством родно заснованог насиља, као што су услуге сигурних кућа/прихваталишта и СОС телефона, пружају државни органи и службе. Специјализоване услуге пружају и поједине женске НВО, у складу са феминистичким принципима рада.³³⁹ Женске невладине организације као пружатељке услуга за жене са искуством насиља у складу са Законом о социјалној заштити, се у свом раду суочавају са бројним изазовима и проблемима. Сужавање простора за рад невладиних организација у Републици Србији утиче и на женске организације као бранитељке људских права. Женске специјализоване организације нису препознате као релевантни партнери надлежним институцијама у поступању у заштити и подршци женама жртвама свих облика родно заснованог насиља и насиља у породици, сарадња државних институција и женских НВО које пружају специјализоване услуге није предвиђена ни у једном стратешком документу, као ни Општем протоколу, иако на то државу упућују одредбе домаћег законодавства и међународно преузете обавезе. Стручност и труд женских невладиних организација

се препознаје само на плану подизања свести, док са друге стране нису укључене довољно у дијалог за развој мера и политика у области насиља према женама. Женске специјализоване НВО се у свом раду ослањају на сопствене организационе и професионалне капацитете који су врло ограничени, а њихов рад у највећој мери зависи од подршке страних донатора. Средства која државни органи на свим нивоима издвајају за специјализоване услуге подршке су углавном врло мала и недовољна, што повећава ризик од знатног смањења и дисконтинуитета у пружању ових услуга, као и ослањање организација у пружању услуга на волонтерски и неплаћени женски рад, што даље озбиљно урушава положај женских специјализованих организација у Републици Србији.

На овом месту дајемо преглед специјализованих услуга које пружају женске НВО.

Важан облик специјализоване подршке који пружају женске НВО је психосоцијална подршка жртвама насиља, која је најчешће организована као индивидуална психолошка подршка, али се пружа и кроз групну подршку у виду група за самопомоћ. Ове услуге су често пројектно финансиране и нису трајног карактера. Поједине НВО организују неформалне обуке или обуке за конкретни посао у оквиру пружања услуга.

Специјализоване услуге пружају и организације усмерене према ромској популацији. Удружење Рома „Нови Бечеј“³⁴⁰, удружење Ромкиња „Освит“ из Ниша³⁴¹, ДАЈЕ из Београда, пружају подршку малолетницама жртвама раних, уговорених, присилних и дечијих бракова. Услуге подршке обухватају психолошку, саветодавно-едукативну и правну подршку.

Специјализоване услуге подршке женама жртвама трговине људима пружају две НВО: НВО „Атина“ пружа услуге које на интегрални начин задовољавају више општих и специфичних потреба корисница. Интегрисана услуга обухвата: смештај у привременој кући за жртве трговине људима и експлоатације од 2004. године; реинтеграциони центар у коме се пружају услуге за жртве али и за децу, партнере, чланове породица, попут посредовања у остваривању припадајућих права; тим за подршку на терену захваљујући коме је подршка Атине доступна 24/7 на територији целе Србије; и социјално предузеће. Ова организација услуге пружа самостално, уз сарадњу са релевантним институцијама.³⁴² НВО АСТРА пружа услуге психосоцијалне подршке жртвама трговине људима путем специјализованог СОС телефона и директне помоћи жртвама од 2002. године. До сада су примили преко 35.200 позива од 5.440 клијенткиња/клијената, од тога 503 особе идентификоване као жртве трговине људима, а њих 171 су била деца (нема података колико је од тога жена).³⁴³

Специјализоване услуге подршке за жене са инвалидитетом пружају НВО Из круга..Београд које пружа специјализоване услуге подршке и помоћи за жене са инвалидитетом које су жртве родно заснованог насиља у породици, рехабилитационим центрима и институцијама у којима су смештене жене и деца са инвалидитетом. Њихов СОС телефон ради од 1997, до сада су примили преко 5.000 позива жена са инвалидитетом или чланова њихових породица.³⁴⁴ Ова организација пружа услуге СОС телефона за жене са инвалидитетом, услуге бесплатне правне подршке и психолошке подршке, организује одлазак на гинеколошке прегледе за жене са инвалидитетом и др.³⁴⁵ НВО Лабрис пружа специјализоване услуге подршке и помоћи за жене другачије сексуалне оријентације.³⁴⁶ НВО ГЕТЕН од 2012. године у оквиру свог СОС телефона пружа консултације за ЛБТ жене.³⁴⁷ Све специјализоване услуге које пружају женске НВО финансирају се пројектно.

Јединице локалне самоуправе не обезбеђују континуирану финансијску подршку НВО које делују на њиховој територији, а пружају специјализоване услуге подршке женама жртвама родно заснованог насиља,³⁴⁸ укључујући и жене из осетљивих друштвених група, као што су Ромкиње, старије жене, жене са инвалидитетом, мигранткиње, и др.

6.2.6.1. Прихватилишта/сигурне куће

Прихватилиште/склониште или сигурна кућа је услуга смештаја жртава насиља у породици и њихове малолетне деце која је прописана чланом 40. ЗСЗ. Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите³⁴⁹ утврђени су стандарди за услуге смештаја. Ови стандарди представљају опште стандарде и нису специфични за пружање специјализованих услуга, у складу са стандардима Истамбулске конвенције (на пример, стандарди за прихватилиште односе се на прихватилишта општег типа, а не важе за сигурну кућу за жене и децу жртве насиља). Такође, правила рада утврђена су и Правилником о пријему и отпуштању из прихватилишта важе за све врсте прихватилишта и нису специфични за прихватилишта за жртве насиља у породици.³⁵⁰ Услови за лиценцирање организација које пружају ову врсту услуга регулисани су Правилником о лиценцирању организација социјалне заштите.³⁵¹

Према подацима РЗСЗ, 2018. године је у Републици Србији било 15 сигурних кућа/прихватилишта за жртве насиља у породици (пет на територији АПВ),³⁵² од којих је само девет било специјализовано и опремљено за пријем жена и деце жртава насиља у породици. Према подацима из 2019. године, било је пет лиценцираних пружалаца услуге прихватилишта за жртве насиља у систему социјалне заштите (у Лесковцу, Врању, Панчеву, Београду и Крагујевцу, са капацитетом за пријем 76 корисница).³⁵³ Нема тачних информација како је проблем лиценцирања осталих сигурних кућа решен након истека рока за лиценцирање (октобар 2018). Овако стање отежава рад ових установа а у исто време отежава и приступ овој услузи женама из вишеструко дискриминисаних група.³⁵⁴

Обим и квалитет услуга које пружају сигурне куће се прилично разликују. Већина нема довољан број запослених, као ни специјализовано стручно особље које је на располагању 24/7.³⁵⁵ Постојећи капацитети сигурних кућа су за 65% нижи од стандарда који препоручује СЕ (стандард је 719 у односу на популацију у Републици Србији), а њихова територијална распоређеност није адекватна, тако да нису доступне свим женама са искуством насиља. С друге стране, ова услуга није директно доступна јер се користи по упућу ЦСР, што отежава приступ услузи, посебно у ургентним ситуацијама, имајући у виду да услуге неопходне интервенције не функционишу у свим ЈЛС. Такође, јављају се и тешкоће око смештаја у сигурне куће жена са подручја других ЈЛС у којима не постоји сигурна кућа, јер је то повезано са плаћањем услуге. Ипак, у пракси нису уочени проблеми ЦСР да сместе жртве насиља у сигурне куће.³⁵⁶

Просечна дужина боравка жена у сигурној кући/ прихватилишту је око три месеца, што је превише кратак период за многе жене.

Највећи проблем у раду сигурних кућа је недостатак средстава, као и недостатак других услуга подршке уз подршку смештаја. Постоје потешкоће да се сачува анонимност и приватност жена које користе услуге сигурне куће којима руководе ЦСР, а уочени су изазови у осигурању безбедности корисница, као и чињеница да нису све услуге бесплатне. Бележе се случајеви одбијања пријема Ромкиња, жена са инвалидитетом, укључујући и жене са менталним и психосоцијалним инвалидитетом. Ни једно од постојећих прихватилишта није опремљено за смештај жена са инвалидитетом или жена које пате од болести зависности.

6.2.6.2. СОС телефони

СОС телефони за жене и децу жртве насиља су један од најфикаснијих механизма заштите жена од насиља јер омогућавају да жртве брзо добију одговарајуће информације и пронађу подршку. Ова услуга је предвиђена и ЗСЗ (члан 40), а њоме се жена која је преживела насиље или је под ризиком од насиља оснажује да изађе из ситуације у којој се налази и потражи одговарајућу помоћ. СОС телефони су кључни за први контакт са женама жртвама насиља, за излажење у сусрет њеним потребама, као и за даље упућивање на одговарајуће службе у заједници. Према подацима УНДП Србије, на територији целе земље постоји 26 локалних СОС телефона у 18 градова.³⁵⁷ У 2019. години било је 10 лиценцираних пружалаца услуге СОС телефона.³⁵⁸

Услуге СОС телефона које пружају организације окупљене око Мреже Жене против насиља су регионалног и локалног карактера. Током 2019. укупно 21 организација из Мреже примиле су 12.340 позива, а број жена које су користиле услуге је 4.173.³⁵⁹

Једини пример регионално организоване услуге лиценцираног националног СОС телефона је услуга коју пружа Савез „Мрежа СОС Војводина“ на бесплатном броју 0800 101010.³⁶⁰ У 2020. години Мрежи СОС Војводина обратиле су се путем СОС телефона или директним доласком 489 жене. Пружено је укупно 3457 услуга, о чега је било 1133 позива на СОС телефон број 0800 101010. У оквиру ове лиценциране услуге Удружење

Рома Нови Бечеј³⁶¹, Удружење Ромкиња Освит из Ниша³⁶² као и Ромски центар за жене и децу Даје³⁶³ пружају услугу СОС телефона на ромском и српском језику.

Услугу Националног СОС телефона пружа Центар за бригу о одојчади, деци и младима Звечанска, на броју 0800 222 003. Национални СОС телефон је успостављен као услуга доступна 24/7, са три паралелно активне линијама свакога дана у времену од 8.30 до 16.00, две доступне линије до 22.00 и једном доступном линијом од 22.00 до 8.00 часова. Приликом успостављања националног СОС телефона, били су наведени критеријуми које ни НВО са највише релевантног искуства у овој области нису могле да испуне. Накнадно именоване службе „Звечанска“ за пружаоца услуге националног СОС телефона десило се без јавног позива за јавну набавку ове услуге, а критеријуми који су довели до њиховог избора остају нејасни.

У 2019. регистровано је 3.478 позива на Национални СОС број, од чега је 1.565 позива имало тематику насиља.³⁶⁴ Позиви се према садржају сврставају у следеће категорије: саветодавни разговори (што значи да се отвара протокол), разговор у коме је дата информација, разговор упућивања (на неку од институција или организација), разговор који као резултат има интервенцију на захтев позиваоца и тестирајући разговор, који обухватају „свакодневну проверу доступности броја од стране запослених и позиве који не спадају у позиве од стране циљне групе“.³⁶⁵ Ова услуга је доступна и мушкарцима.

Посебно забрињава чињеница да се током пружања услуге националног СОС телефона региструју/снимају разговори са корисницама/женама које позивају, а снимци свих позива се чувају за случај да суд наложи њихово коришћење. Женске НВО су забринуте да би то могло да угрози анонимност позивалаца и самим тим одврати жене од позивања. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности у току поступка надзора утврдио је да је Центар за заштиту одојчади, деце и младих у Звечанској без законског овлашћења или пристанка лица на давање података снимао разговоре са особама које су позивале СОС телефон за жене са искуством насиља, као и особа које су користиле друге услуге телефонске подршке које ова установа пружа (СОС дечији телефон и Родитељски телефон).³⁶⁶ Након упозорења на неправилности у обради података о личности, Центар је обавестио Повереника да је предузео мере за њихово отклањање тако што је „увео аутоматску поруку пре јављања оператера на сва три СОС телефона“, а та порука садржи „јасно изговорену и у потпуности транспарентну информацију да ће разговор бити снимљен“.³⁶⁷ Такав начин рада је у супротности са стандардима Истанбулске конвенције. На то је указао и ГРЕВИО подсећајући на захтев Истанбулске конвенције у погледу осигурања поверљивости или уважавања анонимности позивалаца.

Бесплатна телефонска линија коју је успоставио МУП (0800-100-600) такође не задовољава критеријуме у погледу поверљивости и пружању савета, утврђене Истанбулском конвенцијом.

Број жена жртава насиља евидентираних у ЦСР током 2019. године према старосном добу и облику насиља:³⁶⁸

Облик насиља	Старост корисница					Укупно
	До 17 година	18–25 година	26–49 година	50–64 година	Преко 65 година	
Занемаривање (емоционално, физичко, едукативно, медицинско, излагање ризику, неадекватан надзор)	27	22	24	52	7	132
Физичко насиље	17	124	421	237	43	842
Сексуално насиље (укључујући и дигитално)	14	66	101	103	20	304
Сексуална експлоатација	2	6	16	0	0	24
Емоционално насиље (укључујући и дигитално)	30	164	657	399	105	1.355
Експлоатација	7	21	17	1	0	46
Булинг – малтретирање	2	18	22	42	0	84
Економско насиље	9	56	196	243	67	571
Укупно	108	477	1.454	1.077	242	3.358
Жртва насиља као позивалац					5528	51,3%
Појединац као позивалац (сродник, комшија, колега, пријатељ...)					1.801	16,7%
Установа/организација као позивалац					682	6,3%
Неко други као позивалац					2.775	25,7%
Укупно					10.786	100,0%

Извор: РЗСЗ, јануар 2021.

6.2.6.3. Службе за подршку жртвама сексуалног насиља

Трауматска природа сексуалног насиља, укључујући силовање, захтева посебно осетљив одговор обученог и специјализованог особља, те је жртвама ове врсте насиља потребна неопходна медицинска нега и подршка у комбинацији са неопходним форензичким прегледима, ради прикупљања доказа потребних за кривично гоњење. Истамбулска конвенција обавезује државу да омогући отварање кризних центара за случајеве силовања, односно центара за жртве сексуалног насиља у довољно великом броју, тако да жртвама обезбеђују услуге лекарског и лабораторијског прегледа, подршку у случају трауме и саветовање (члан 25).

У Републици Србији постоје четири центра за жртве сексуалног насиља који испуњавају стандарде СЕ, односно у којима су на једном месту обједињене медицинска (укључујући судскомедицински преглед), психолошка и правна подршка. Центри функционишу у три опште болнице на територији АП Војводине и Клиничком центру Војводине, њима управља специјализована женска НВО Центар за подршку женама.³⁶⁹ У овим центрима услуге су доступне 24 часа, седам дана у недељи. Центри поступају у складу са Посебним протоколом Министарства здравља за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу, као и са посебним Водичем за поступање у случајевима сексуалног насиља у Центрима за жртве сексуалног насиља у АП Војводини.³⁷⁰ Услугу психосоцијалне подршке жртвама сексуалног насиља пружају саветнице Центра за подршку женама на основу споразума о сарадњи ове организације и здравствених установа које су на основу Водича о поступању направиле интерне процедуре и оформиле радне групе које прате примену установљених процедура. Услуге у центрима су бесплатне и пружају се девојкама и женама старијим од 15 година. Од 2016. до краја 2020. године услугу је користило 110 жена и девојака.³⁷¹

У здравственим установама су обезбеђене посебне просторије за центре које су захваљујући донаторским средствима опремљене, између осталог и „рапе кит“ пакетима за узорковање које се предузима по наредби Вишег јавног тужилаштва. Тренутно није могуће обезбедити тзв. хитну

контрацепцију у року од 72–120 сати након незаштићеног сексуалног односа у случајевима силовања, на терет обавезног здравственог осигурања, Министарство здравља треба да дефинише правни основ за финансирање услуге подршке жртвама сексуалног насиља и успостави сарадњу са надлежним министарством ради дефинисања и финансирања специјализоване услуге психосоцијалне подршке коју пружају женске НВО специјализоване за подршку женама жртвама родно заснованог насиља/сексуалног насиља.

Према истраживању Аутономног женског центра³⁷² судскомедицински прегледи жртва сексуалног насиља нису равномерно доступни жртвама на целој територији Републике Србије, а тамо где су доступни, ограничавајући чинилац је материјално стање жртве. У Београду и Нишу жртве сексуалног насиља могу на своју иницијативу да обаве преглед код специјалисте за судску медицину о задобијеним телесним повредама, али ови специјалистички прегледи нису услуге које покрива обавезно здравствено осигурање, неопходно је да их жртве плате.³⁷³ Жртвама сексуалног насиља није доступна ни бесплатна специјализована психолошка помоћ за превазилажење трауме силовања, нити држава финансијски помаже НВО које пружају ту врсту помоћи.³⁷⁴ У периоду од 2014. до 2015. године, Аутономни женски центар је поднео три предлога Министарству здравља за креирање Протокола за поступање у случајевима сексуалног насиља и успостављање кризних центара за жртве силовања.³⁷⁵

Изазов у раду служби за подршку жртвама сексуалног насиља је њихова одрживост, с обзиром да се и даље финансирају из донаторских средстава кроз пројекте НВО.³⁷⁶ Стигма и предрасуде повезане са сексуалним насиљем утичу на одлуку жртва да насиље не пријаве, посебно у малим срединама. Недовољна је информисаност жена о доступности ове услуге, а код професионалаца/ки у институцијама и даље је висок степен предрасуда и стереотипа према жртвама сексуалног насиља.

6.2.7. Пријављивање насиља

У већем броју закона регулише се пријављивање насиља. ЗКП³⁷⁷ прописано је да физичка лица могу поднети кривичну пријаву јавном тужиоцу писмено, усмено или другим средством, а уколико је кривична пријава поднета полицији, ненадлежном јавном тужиоцу или суду, они су дужни да такву пријаву приме и одмах доставе надлежном јавном тужиоцу. ЗП прописана је обавеза полицијског службеника/це да прими пријаву о учињеном кривичном делу и да је одмах достави надлежном јавном тужиоцу (члан 58). Према ЗСНП, свако лице дужно је да пријави насиље у породици, а органи власти дужни су да полицији и јавном тужилаштву пријаве свако сазнање о насиљу у породици или опасност од њега³⁷⁸ (члан 13. ст. 1. и 2). Обавеза пријављивања постоје и за стручњаке/киње у социјалним, образовним и здравственим установама.

Пракса социјалних услова у пријављивању насиља разликује од институције до институције. Пријаве стручњака/киња у области образовања много су ређе, док здравствени радници/це релативно често пријављују случајеве насиља према женама.³⁷⁹ Нема, међутим, обједињених податаја о томе колико се здравствених установа обратило органима гоњења да пријави своје сазнање о постојању насиља у породици јер код здравствених радника постоји дилема како треба да поступи када жртва не жели да насиље буде пријављено.

За неке жене, посебно Ромкиње, обавеза пријављивања представља препреку да потраже медицинску помоћ, будући да се плаше покретања кривичног поступка против њихове воље, што отвара и питање самосталности жртва. С друге стране, поверљивост је основни елемент односа између лекара и пацијента, који је предуслов да се пацијентима постави тачна дијагноза и пружи здравствена нега, што је посебно важно за жртве насиља у породици и сексуалног насиља. У вези са тим, постоји дилема да ли насиље треба пријавити ако жртва то не жели. Недоумице постоје и у погледу препознавања када понашање мушкараца према жени представља насиље које треба пријавити.

Када је реч о дисциплинској и прекршајној одговорности за извршиоце и овлашћена лица у државном органу у случају непоштовања рокова, непримењивања или опструирања примене закона, нејасно је ко би требао да иницира те поступке.³⁸⁰

Број пријављених догађаја са елементима насиља у породици и партнерским односима за 2016. годину износи 20.908, за 2017. годину износи 23.882, за 2018. годину износи 27.756, за 2019. годину износи 29.646, за 2020. годину износи 27.953, укупно: 130.145 пријављених догађаја.

Подаци за кривична дела и догађаја са смртним исходом у оквиру породице и партнерских односа на територији Републике Србије у периоду 2016. до 2020. године:				
Година	Број догађаја	Број жртава	Жртве женског пола	Жртве мушког пола
2016.	46	54	38	16
2017.	42	47	31	16
2018.	46	47	34	13
2019.	49	54	31	23
2020.	42	48	28	20
Укупно	225	250	62	88

Извор: Пријављивање догађаја са елементима насиља у породици и партнерским односима МУП РС (2016–2020).³⁸¹

Непоступање по пријавама полицијских службеника/ца често је у случајевима пријава насиља према Ромкињама. На то утичу предрасуде и стереотипи према Ромкињама, неповерење у њихов исказ и став да је насиље уобичајени модел понашања у ромским заједницама, њихов „стил“ живота, да ће се оне све „опет вратити насилнику“, те да нема сврхе било шта предузимати.³⁸²

Полицијски службеници/це понекад не поступају по анонимним пријавама и углавном инсистирају да се особе које пријављују насиље представе и дају своје личне податке. Анонимност није могућа уколико се пријава подноси усмено или на записник, а није потпуно гарантована ни уколико се пријава подноси путем телефона, факса, електронском поштом или препорученом поштом, јер се накнадно може утврдити идентитет подносиоца пријаве. То може представљати одбијајући фактор за грађане/ке који имају сазнања о насиљу које се дешава у њиховом окружењу и/или некој њима блиској особи или познанику/ци да пријаве своја сазнања или сумње.

У случајевима пријављивања „сумње на насиље“, понекад се догађа да се ове пријаве игноришу и не предузимају радње како би се извршиле адекватне провере. Постоје и изазови у погледу пријављивања психичког насиља јер се понекад женама упућују непримерени коментари и савети о начину понашања.³⁸³

Потребно је преиспитати постојећу обавезу пријављивања насиља како би се интегрисао родни приступ заснован на поштовању самоопредељења жена.

6.3. Грађанскоправна заштита

Грађанскоправна заштита од насиља у породици регулисана је ПЗ, којим су прописане породичноправне мере заштите и уређен поступак за њихово изрицање. Заштита од сексуалног узнемиравања, као облика злостављања на раду, регулисана је Законом о спречавању злостављања на раду.³⁸⁴ У погледу остваривања права жртва на накнаду материјалне и нематеријалне штете настале извршењем насиља важе општа правила одштетног права, при чему се ова накнада може остварити у оквиру кривичног или другог поступка који се води поводом случајева насиља.

6.3.1 Породичноправне мере заштите

Породичним законом забрањено је насиље у породици, које је дефинисано као свако понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице, а нарочито: наношење или покушај наношења телесне повреде; изазивање страха претњом убиства или наношење телесне повреде члану породице или њему блиском лицу; присиљавање на сексуални однос; навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем; ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицем; вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање (члан 197. ПЗ).

Право на породичноправну заштиту од насиља у породици имају лица која спадају у круг чланова породице одређен ПЗ и то: супружници, деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно, лица која везује хранитељство; лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству; ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери; лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно, која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству. Као што је наведено, осим ПЗ, појам насиља у породици и појам члана породице дефинисани су и КЗ и ЗСНП, али дефиниције нису међусобно усклађене, тако да заштита од насиља у породици није једнако доступна свим жртвама.

Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици: издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности; издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности; забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености; забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице; забрана даљег узнемиравања члана породице. Мере заштите могу трајати најдуже годину дана, али могу бити продужаване све док постоје разлози за њихово изрицање.

Поступак за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом коју могу поднети жртва, њен законски заступник, ЦСР или јавни тужилац, али и суд по службеној дужности може изрећи поједине мере заштите, ако се током породичног спора открије потреба за заштитом.

У пракси највећи број поступака за одређивање мера заштите покрећу жртве, које се суочавају са бројним препрекама у приступу правди, дужне су да претходно носе трошкове поступка и изложене су ризику да накнаде трошкове туженом за случај неуспеха. Жртва може бити ослобођена претходног плаћања трошкова поступка према општим правилима парничног поступка),³⁸⁵ а то значи само онда када жртва према свом општем имовном стању није у могућности да сноси трошкове. Закон не омогућава да се приликом одлучивања о захтеву за ослобођење од плаћања трошкова узима у обзир значај права које се у поступку штити. Због непостојања специфичних правила о ослобођењу од претходног плаћања трошкова поступка, није у потпуности испуњен захтев да жртва не буде изложена непотребном финансијском, односно административном оптерећењу, који је предвиђен Истанбулском конвенцијом. Због правне неукости и финансијске немогућности да ангажују адвокате, жртве се често обраћају ЦСР или локалној служби бесплатне правне помоћи ради састављање тужбе.

Суд није везан тужбеним захтевом, те може изрећи и оне мере заштите које нису предложене, ако оцени да се таквом мером постиже најбоља заштита, али нема могућност да по службеној дужности одређује привремене мере, ако их жртва није захтевала. У пракси судови привремене мере ретко издају, иако су оне у овим поступцима од нарочитог значаја, јер обезбеђују важење једне или више мера заштите од насиља у породици током трајања поступка, а тиме и заштиту жртве до окончања поступка. Проблем представља и то што се судови приликом одлучивања о мерама заштите у великој мери ослањају на процене ЦСР. Ова мишљења су неретко површна и нису свеобухватна, а пресудно утичу на став суда о постојању насиља. Суд је у обавези да пресуду, осим странкама у поступку, достави и надлежном ЦСР ради евиденције.

Породичним законом прописано је да је поступак у парници за заштиту од насиља у породици нарочито хитан, али поједини поступци у пракси дуго трају. На то утиче често избегавање пријема позива од стране туженог и недолазак на рочишта. Поједини судови не примењују прописе којима је регулисано поступање у случају избегавања пријема позива и мере којима се спречава одуговлачење поступка.

У поступку се промењују стандардна правила парничне процедуре, која је обезбеђује адекватну заштиту жртава од секундарне виктимизације, због чега многе жртве не траже ову врсту заштите.

С друге стране, суд није у обавези да пресуду и решење о привременој мери доставља жртви ако су тужбу поднели јавни тужилац или ЦСР, јер она тада није странка у поступку. Такође, није прописана обавеза суда да одлуке доставља полицији и јавном тужиоцу, иако је то од значаја за ефикасне примене ЗСНП, ради покретања поступка процене ризика надлежног полицијског службеника/це, као и ради планирања заштите и подршке жртава насиља у породици ГКС, тим пре што је наведеним законом прописана обавеза државних органа, међу које спадају и судови, да неодложно пријаве полицији или јавном тужиоцу свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега. Поред тога, достављање одлуке је од значаја и за праћење и контролу спровођења изречених мера, с обзиром да је кршење изречених мера инкриминисано као облик кривичног дела насиља у породици (члан 194. став 5. КЗ).

Према извештају Министарства правде о спровођењу ЗСНП у периоду 2017–2020. године,³⁸⁶ надлежна тужилаштва су поднела укупно 802 тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици и то: 166 (2017); 293 (2018); 212 (2019) и 131 (2020).

У периоду 2017–2019. године, ЦСР су ради заштите пунолетних жртава насиља покренули укупно 2.263 поступка пред судом и то: 837 (2017); 749 (2018) и 677 (2019).³⁸⁷

У току 2019. године, судови су изrekli укупно 5.344 мера заштите од насиља у породици, што је за 14,5% мање него у 2018. години, а најзаступљенија мера је забрана даљег узнемиравања члана породице. У истом временском периоду, ЦСР су у случајевима заштите малолетних жртава насиља покренули укупно 991 поступак пред судом и то: 289 (2017); 232 (2018) и 470 (2019).³⁸⁸

У периоду 2017–2019. године, у ЦСР је евидентирано укупно 16.846 мера заштите од насиља у породици које су надлежни судови изrekli према извршиоцима насиља и то: 6.513 (38,66%) мера забрана даљег узнемиравања; 5.128 (30,44%) мера забрана приближавања на одређеној удаљености; 3328 (19,75%) мера забрана приступа у простор око места становања или места рада; 1828 (10,85%) мера издавање налога за исељење из породичног стана или куће и 49 (0,29%) мера издавање налога за усељење у породични стан или кућу.³⁸⁹

ГРЕВИО указује да, упркос постојању сложеног система мера заштите прописаних различитим законима, постоји опасност да после истека хитних мера заштите прописаних ЗСНП жртве остану без адекватне заштите јер постоје финансијске препреке и изазови у остваривању мера породичноправне заштите. Зато препоручује поједностављивање система заштитних мера и обезбеђивање већег нивоа доследности између режима краткорочних мера прописаних ЗСНП и дугорочних мера заштите прописаних ПЗ и другим законима. Поред тога, ГРЕВИО снажно подстиче да уклоне све финансијске препреке у остваривању мера породичноправне заштите.³⁹⁰

6.3.1.1. Уређивање вршења родитељског права у контексту насиља у породици

Један од изазова у примени мера породичноправне заштите јесте и то што ПЗ није прописано да се у случајевима када странке имају заједничко дете уређује питање вршења родитељског права, укључујући и личне контакте извршиоца насиља са дететом за период док су на снази изречене мере. То у пракси често доводи до угрожавања безбедности жртве, односно, другог родитеља.

У пракси многи судови третирају право на одржавање личног контакта родитеља са дететом као апсолутно право родитеља, а не право детета које може бити ограничено у његовом интересу. Насиље које један родитељ врши према другом родитељу најчешће не утиче на одлуку о родитељском праву. Законом није прецизирано да ли се случај „насиља у породици“ односи искључиво на насиље према детету или је „довољно“ да оно буде учињено и према супружнику. Тако су могуће ситуације у којима је родитељ насилан према другом родитељу, али државни органи сматрају да је и даље најбољи интерес детета да се виђа са насилним родитељем – све док није насилан према самом детету. Насиље у супружничком или партнерском односу којем деца присуствују се неспорно може окарактерисати као психичко насиље над децом, али је овакво схватање у пракси ретко.³⁹¹

Потребно је предузети потребне мере, укључујући и измене законодавства, како би се обезбедило: а) да се приликом уређивања вршења родитељског права и права на одржавање личних контаката размотре сва питања која се односе на насиље према женама; б) признавање да је најбољи интерес детета угрожен уколико је дете било присутно приликом извршења насиља према њему блиским лицем, в) ограничење вршење

родитељског права и права на одржавање личних односа родитеља који је извршио насиље са дететом, када је то потребно како би се гарантовала безбедност и остварио најбољи интерес детета, г) осигурати да се дете не одваја од ненасилног родитеља и/или да се интегрална подршка обезбеди и за ненасилног родитеља и за дете.

6.3.1.2. Грађанскоправна заштита од сексуалног узнемиравања

Један од широко распрострањених облика насиља према женама је сексуално узнемиравање на радном месту и у другим срединама. Овај облик насиља изричито је забрањен Законом о раду, као и Законом о спречавању злостављања на раду (2010), као један од облика злостављања на раду. Правилником о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду³⁹² утврђене су обавезе послодавца у погледу спречавања и заштите од злостављања, укључујући и сексуално узнемиравање. Лице изложено сексуално узнемиравању има право на заштиту, која обухвата интерну заштиту (медијација и утврђивање одговорности запосленог који се терети за злостављање код послодавца) и заштиту коју пружа суд. Сексуално узнемиравање догађа се и у другим срединама, посебно у школама и на факултетима, али је мало случајева поводом којих се покрећу судски поступци.

Поступак пред судом је хитан, а у доказивању сексуалног узнемиравања важи правило о пребацивању терета доказивања: тужилац треба да учини вероватним да је извршено сексуално узнемиравање, а терет доказивања да није било сексуалног узнемиравања лежи на послодавцу. Примена ових правила у пракси није доследна, што жртвама отежава могућност да докажу злостављање.

Могућност остваривања судске заштите знатно је отежана јер многе жртве нису у стању да снесу финансијски терет вођења парнице, укључујући и плаћање адвоката. Због тога многе жене не покрећу судски поступак. Не постоје адекватне мере за заштиту жена од секундарне виктимизације, што је додатни разлог због којег многе жене не траже заштиту.

6.3.2. Остваривање права на накнаду штете од извршилаца насиља

Жене жртве родно заснованог насиља према женама имају право на обештећење од стране учинилаца насиља. Право на накнаду штете једно је од кључних права које води успостављању ресторативне правде.

Када је у питању накнада штете настале извршењем кривичних дела насиља, она се може остварити у оквиру кривичног судског поступка.

Иако постоји законска могућност да у оквиру кривичног поступка одлучи о имовинскоправним захтевима лица оштећених кривичним делима, судови то по правилу не чине, већ оштећене редовно упућују на парницу, правдајући такву одлуку разлозима процесне економије, али и тиме да не поседују довољно знања да би правилно процениле штету, посебно нематеријалну.³⁹³ Због овакве праксе лица оштећена кривичним делом приморана су да покрећу парнични поступак и тиме се излажу трошковима, губитку времена и додатним траумама, што доводи до њихове секундарне виктимизације. С друге стране, после дуготрајног и за њих често исцрпљујућег кривичног поступка тешко одлучују да право на накнаду штете остварују у парничном поступку, а због неукости, недовољне информисаности и адекватне правне помоћи, са већ изгубљеним поверењем у институције неретко и у кривичном поступку не истичу захтев за накнаду штете или то не чине у законом прописаној форми. Досуђене накнаде штете, посебно нематеријалне штете, углавном су ниске, често симболичне, па не остварују одвраћајуће и превентивно дејство у односу на учиниоце.

У случајевима сексуалног узнемиравања на радном месту накнада штете може се остварити у поступку у коме се утврђује да је извршен овај вид насиља, али у пракси се овај захтев често не истиче, а висина досуђених накнада штете, посебно нематеријалне штете, углавном је ниска.

6.4. Кривичноправна заштита

6.4.1. Инкриминисање насиља

У ГРЕВИО извештају истакнуто је да је у Републици Србији препозната потреба за строжим одговором кривичног правосудја на већину видова насиља према женама, нарочито насиља у породици јер постоје потешкоће у обезбеђивању примене прописа у пракси, у приличној мери због несхватања озбиљности тих облика насиља, али и њихове тривијализације у јавном дискурсу. Указано је на пораст броја лица оптужених за кривично дело насиља у породици, али и на пораст броја оптужених од којих се одустало, као и на често изрицање условних осуда и благаг кажњавања.

Приступањем Истанбулској конвенцији Република Србија се обавезала на усклађивање свог законодавства, политика и праксе са међународним стандардима у области заштите жена од насиља, што подразумева инкриминисање различитих видова насиља према женама и прописивање санкције које су делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела (специјална и генерална превенција).

КЗРС инкриминисана су понашања којима се осигурава заштита жена од свих видова насиља. – Феминизам – насилно лишење живота жена од стране мушкараца, није инкриминисан као посебно кривично дело па се ова дела квалификују као различити облици убиства и других кривичних дела квалификованих смрћу.

Насиље у породици инкриминисано је КЗ који прописује основни, три тежа и један лакши облик кривичног дела насиља у породици (члан 194). Овим инкриминацијама се обезбеђује заштита члана породице од психичког и физичког насиља, док се случајеви сексуалног насиља у породици санкционишу применом других одредаба КЗ. Кривичноправна заштита од насиља у породици пружа се члану породице којим се сматрају: супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храненик, браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буду рођено иако никада нису живели у истом породичном домаћинству. КЗ искључује из кривичноправне заштите од насиља у породици бивше супружнике који не живе у заједничком домаћинству и немају заједничко дете, бивше ванбрачне партнере, који могу да живе у заједничком домаћинству, као и родитеље ванбрачних партнера. Овакво решење није у потпуности у складу са стандардима постављеним у међународним документима, а занемарује се и чињеница да насилје у породици не престаје престанком брачне или ванбрачне заједнице, што потврђују истраживања.

Насиље у породици дефинисано је у ПЗ и у ЗСНП који, у контексту обезбеђивања заштите од насиља у породици, дефинишу и члана породице. Анализа дефиниција садржаних у ова три закона показује неуједначено дефинисање члана породице и насиља у породици. Применом ова три закона не осигурава се подједнака заштита истом кругу лица. Нека лица која су препозната као чланови породице и која уживају превентивну и породичноправну заштиту неће нужно уживати и кривичноправну заштиту. Слична ситуација је и у погледу дефинисања насиља у породици: различити облици насиља се подводе под насиље у породици у сва три закона, при чему је најужа дефиниција садржана у КЗ, нешто шира у ПЗ, а најшира у ЗСНП, што, такође, може да води неједнакој правној заштити.³⁹⁴

Кривичноправна заштита од сексуалног насиља обезбеђује се кроз инкриминисање понашања којима се штити полна слобода: силовање (члан 178), обљуба над немоћним лицем (члан 179), обљуба са дететом (члан 180), обљуба злоупотребом положаја (члан 181), недозвољене полне радње (члан 182), полно узнемиравање (члан 182а), подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183), посредовање у вршењу проституције (члан 184), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185), навођење детета на присуствовање полним радњама (члан 185а), искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу (члан 185б).

Прихваћен је нов концепт кривичног дела силовања којим се обезбеђује једнака правна заштита свих жртава без обзира на пол жртве и учиниоца (жртва и учиниоца се дефинишу у полно-неутралном смислу) и њихову сексуалну оријентацију, као и нов начин дефинисања радње извршења силовања и других сексуалних деликата, која, поред обљубе, обухвата и са њом изједначен чин.³⁹⁵ Међутим, законодавац и даље предвиђа само „класично силовање“, које се састоји у принуди жртве (пасивног субјекта) на обљубу или са њом изједначен чин, употребом силе или претњом да ће се непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица (тзв. квалификована претња).³⁹⁶ Акцент је на принуди, а не на одсуству слободног пристанка жртве на сексуални однос, тако да дефиниција радње извршења још увек није у потпуности усклађена са

Истанбулском конвенцијом. Ни дефиниције кривичних дела обљубе (над немоћним лицем, са дететом и злоупотребом положаја) нису у потпуности усклађена са Истанбулском конвенцијом, јер нису обухваћене све радње из члана 36 став 1. ове конвенције.³⁹⁷

Позитивно се може оценити инкриминисање полног узнемиравања, али сам назив дела није адекватан јер се ради о недозвољеном понашању сексуалне природе, па би примеренији назив било сексуално узнемиравања, а опис радње извршења је недовољно одређен.³⁹⁸ Када је у питању кривично дело сакаћење женског полног органа (члан 121а) законодавац није у потпуности испоштовао стандарде из Истанбулске конвенције: на пример, предвиђа могућност утврђивања нарочито олакшавајућих околности под којима је ово дело учињено, а тиме и могућност блажег кажњавања, али није јасно шта укључује формулација нарочито олакшавајуће околности, нити се предвиђа тежи облик ако је жртва малолетно лице.³⁹⁹ Када је у питању кривично дело принудно закључење брака (члан 187а), закон није прописао квалификаторну околност везану за начин извршења дела, нити било коју другу околност услед које би дело добило тежи облик и било забрањено строжом казном.⁴⁰⁰ Кривична дела ванбрачна заједница са малолетником и родоскрвнуће, иако по својој суштини подразумевају сексуалне активности са дететом, нису прописана као кривична дела против полне слободе, па у погледу ових дела не постоји могућност примене Закона о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима.

Закон је предвидео и кривично дело прогањање (члан 138а), које је дефинисано у групи кривичних дела против права и слобода човека и грађанина, али дефиниција радње извршења није у потпуности усклађена са Истанбулском конвенцијом.⁴⁰¹

Значајно је што се за сва кривична дела која су напред наведена, а којима се обезбеђује заштита жена од насиља, гоњење предузима по службеној дужности, без обзира на однос жртве и учиниоца, осим за основни облик кривичног дела полно узнемиравање, које се гони по предлогу. Такође, прописане казне за дела која су од значаја за заштиту жена од насиља су изменама КЗ из 2016,⁴⁰² а потом и 2019. године⁴⁰³ пооштрене.

Поред наведених, заштита жена и девојчица од насиља остварује се применом и других инкриминација којима се штите брак и породица, живот и тело, човечност и друга добра заштићена међународним правом и слично.

6.4.2. Пружање кривичноправне заштите

6.4.2.1. Правосудна статистика

Подаци РЗС о пријављеним, оптуженим и осуђеним пунолетним лицима, показују да је удео пријављених лица за насиље у породици у укупном броју пријављених за кривична дела против брака и породици у периоду 2015–2019. износио око 71%. Лица оптужена за ово кривично дело чинила су око 61% свих оптужених за кривична дела против брака и породице, док је удео осуђених био око 59%.⁴⁰⁴ Након пораста броја пријављених лица за насиље у породици у 2016. години у односу на 2015. годину за 44%, током даљег периода (2016–2019) није било већих осцилација у броју лица против којих је поднета пријава за насиље у породици: забележен је мањи пораст у 2017. и 2018. години али се број пријављених у 2019. години вратио на ниво из 2016. године. Сличан тренд бележи се и када се посматра број оптужених и осуђених лица за ово кривично дело, с тим што се уочава већи пораст броја осуђених у 2017. и 2018. години у односу на 2015. годину (за 52% у 2017. и за 67% у 2018. години у односу на 2015). У 2019. години бележи се мањи пад броја осуђених лица за насиље у породици у поређењу са 2017. – за око 7%, као и у односу на 2018. – за 20%.

Висок је удео одбачених кривичних пријава за насиље у породици (60%). Евидентан је тренд опадања броја одбачених кривичних пријава против пунолетних лица за насиље у породици због примене начела опортунитета из члана 238. став 1. ЗКП. Још увек је веома висок број одбачених кривичних пријава због непостојања основа сумње или нецелисходности кривичног гоњења.

У 2019. години већину осуђених за насиље у породици чинили су мушкарци (2443 или 93%). У структури изречених кривичних санкција и даље доминира условна осуда, која је изречена у 70% случајева, док је казна затвора изречена у 24% случајева. Примећује се да је у чак 5,5% случајева одређено извршење казне затвора у просторијама у којима осуђени станује (тзв. кућни затвор), што може да буде проблематично, посебно ако се има на уму да је у члану 45. став 7. КЗ предвиђена забрана одређивања извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује за кривично дело против брака и породице, ако осуђени живи у истом породичном домаћинству са оштећеним. Према расположивим подацима, у случајевима који су окончани осуђујућом пресудом већину жртава чиниле су жене (79%), а посматрано према старости, жртве су у 95% случајева биле пунолетне.

Сексуални деликти нису заступљени у већем обиму у укупном криминалитету.⁴⁰⁵ У периоду 2015–2019. године, удео пунолетних лица пријављених за кривична дела против полне слободе у укупном броју лица против којих је поднета кривична пријава је без већих осцилација и креће се око 0,4%. Удео пунолетних лица оптужених за сексуалне деликте у укупном броју оптужених лица у посматраном периоду креће се око 0,7% Удео малолетника пријављених за сексуалне деликте у периоду 2015–2019. године у просеку износи око 1,4%. Сличан тренд бележи се и у погледу малолетника у односу на које је поднет предлог за изрицање санкције и оних којима је санкција изречена. Већину извршилаца ових дела чине пунолетна лица. Када се посматрају подаци о броју пријављених, оптужених и осуђених лица на годишњем нивоу, уочава се значајно смањење, посебно када се упореди број поднетих пријава и број оптужења.

У структури пријављених сексуалних деликата која су извршила пунолетна лица доминирају кривична дела полно узнемиравање (35% пријављених за кривична дела против полне слободе) и недозвољене полне радње (30%); следе силовање (14,6%) и обљуба са дететом (7,6%). Слична структура је и када се посматрају подаци о оптуженим и осуђеним лицима. У 2019. години оптужено је укупно 286 пунолетних лица за кривична дела која спадају у домен сексуалне делинквенције; већину чине мушкарци. У највећем броју случајева (251 лице или 87,7%) донета је осуђујућа пресуда. У структури изречених санкција за дела против полне слободе, 51% чини затворска казна, око 33% условна осуда (највећи број условних осуда донет је у случају полног узнемиравања и недозвољених полних радњи). У случајевима у којима је донета осуђујућа пресуда већину жртава чине жене (92%), а посматрано према старости, нешто је више жртава млађих од 18 година (53%) у односу на пунолетна лица.

У 2017. години 56 лица је пријављено за кривично дело прогањање, а пет лица је осуђено, у 2018. пријава је поднета против 297 лица, што је чинило око 7% пријављених за кривична дела против слобода и права човека и грађанина – у 182 случаја (61,3%) кривична пријава је одбачена; 69 лица је оптужено, а 61 лице осуђено, и то у већини случајева условном осудом; већину жртава чиниле су пунолетне жене. У 2019. години пријављено је 375 лица (8,5% пријављених за кривична дела против слобода и права човека и грађанина); у 53,3% случајева кривична пријава је одбачена, у највећем броју случајева због непостојања основа сумње или нецелисходности гоњења, а потом због примене начела опортунитета; 122 лица су оптужена, а у 106 случајева је донета осуђујућа пресуда (у већини случајева изречена је условна осуда); већину жртава чиниле су особе женског пола.

Када су у питању кривична дела сакаћење женског полног органа и принудно закључење брака, од увођења ових дела закључно са 2019. годином, према подацима РЗС, није било поднетих пријава, оптужења нити осуда за ова дела.

6.4.2.2. Судска пракса

Истраживање праксе судова у процесуирању кривичног дела насиље у породици у Београду, Нишу и Новом Саду⁴⁰⁶ показало је да се дела насиља у породици квалификују као основни облик кривичног дела насиља у породици (62,4%), а много ређе као квалификовани облици овог кривичног дела (22%), при чему се махом ради о изузетно тешким облицима физичког насиља или је насиље усмерено према малолетним лицима. Веома ретко се процесуирају случајеви кршења мера заштите од насиља у породици (2,8%). У већини процесуираних случајева ради се о физичком насиљу (78%), док се знатно ређе процесуирају случајеви само психичког насиља (6%). Насиље у породици се често врши у присуству чланова породице, углавном деце.

Већину лица осуђених за кривично дело насиље у породици чине мушкарци (преко 95%), а више од половине су рецидивисти. Преко 40% било је под утицајем алкохола у време извршења дела.

Пракса показује да суд не обраћа довољно пажње испитивању околности које су претходиле делу, колико дуго је жртва трпела насиље, кроз које фазе циклуса насиља је прошла и слично. Позитиван помак је чешће одређивање притвора у случају насиља у породици (око 40% предмета), али се он ретко одређује због могућег утицаја учиниоца на сведоке, иако пракса показује да извршиоци насиља имају утицај на сведоке, посебно на жртве. У прилог томе говори чињеница да велики број жртава касније одбије да сведочи на главном претресу и изјављује да се не придружује кривичном гоњењу.

Највећи број процесуираних случајева окончан је осуђујућом пресудом (91%). Удео условних осуда је смањен у односу на ранији период, али је то и даље доминантна кривична санкција за ово кривично дело. Казнена политика судова се и даље оцењује као блага. Судови редовно наводе олакшавајуће околности, док се отежавајуће околности знатно мање помињу, а има и предмета у којима се оне уопште не наводе. У поређењу са ранијим периодом, примећује се ефикасније поступање тужилаштва и судова, али степен ефикасности ипак није уједначен, нити је достигао онај ниво какав се очекује код процесуирања кривичних дела насиља у породици.

Анализа процесуираних случајева фемцида (насилно лишење живота жена од стране мушкараца) показала је да је у периоду 2015–2017. према женама највише извршено тешких убистава, самостално или у стицају са другим кривичним делима, а приликом извршења дела коришћени су хладно оружје (36,9%), физичка сила (30,8%) и ватрено оружје (15,3%). Између учиниоца и жртве најчешћа је постојао партнерски и породични однос: 49,3% убистава извршено је према брачним, ванбрачним или интимним/емотивним партнеркама, док је 24,6% убистава извршено према другим члановима породице.⁴⁰⁷ Највећи број учинилаца је осуђен, и то на: казну затвора (71%), казну затвора и мере безбедности (17,4%). Само мера безбедности изречена је према 11,6% учинилаца. Казне затвора су изречене у различитом трајању: у 8,5% случајева изречена казна затвора је била краћа од десет година, док је у 10,1% казна била максимална – 40 година. У многим случајевима казне су благе, што је најчешће последица квалификације дела као тзв. обичног убиства, иако су постојала сва обележја тешког убиства. Појединим олакшавајућим околностима придаје се превелики значај (нпр. признање дела, коректно држање пред судом), а често се ранија осуђиваност не сагледава као отежавајућа околност, нити се узима у обзир врста дела за које је учинилац раније осуђен. Судови се углавном не баве родним димензијама учиниоца према жртви. Иако је код фемцида у питању родно засновано лишење живота, судови по правилу не испитују родну одређеност мотива, нити дубље сагледавају динамику партнерског односа жртве и учиниоца. У појединим пресудама љубомора се не наглашава као ниска побуда, иако проистиче посесивности учиниоца и његовог осећања „власништва“ над женом и њеном сексуалношћу.⁴⁰⁸

6.5. Истрага, кривични поступак, заштита жртава и сведока и обештећење жртава

Истрага, оптужење и судско процесуирање кривичних дела којима је инкриминисано насиље према женама и насиље у породици регулисани су одредбама ЗКП-а.

Сва дела родно заснованог насиља и насиља у породици гоне се по службеној дужности, изузев полног узнемиравања. Када су у питању кривична дела сексуалног насиља, принудног брака, гениталног сакаћења, принудног абортуса и стерилизације, према Истанбулској конвенцији, обавеза је држава да предузму мере како се би обезбедила могућност гоњења учинилаца са сталним боравиштем на територији државе која није условљена њиховом инкриминацијом на територији на којој су извршена, нити пријавом жртве или достављањем информације од стране државе на чијој је територији дело извршено. Приликом ратификације конвенције, РС је на ову одредбу ставила резерву, али је резерву повукла 2020. године,⁴⁰⁹ што је позитиван корак.

С аспекта заштите жена жртава родно заснованог насиља и насиља у породици посебно значајне су мере које обезбеђују заштиту од ревиктимизације и секундарне виктимизације у току поступка.

Истанбулском конвенцијом прописана је обавеза држава да предузму законодавне и друге мере како би обезбедиле могућност за владине и невладине организације и саветнике у области насиља у породици, да помогну и/или дају подршку жртвама, на њихов захтев, током истраге и судског поступка у вези са кривичним делима предвиђеним конвенцијом.⁴¹⁰ Поред тога, државе треба да предузму неопходне законодавне и друге мере заштите права и интереса жртава, укључујући њихове посебне потребе као сведока, у свим фазама истраге и судског поступка (заштита жртве, њене породице и сведока; обавештеност жртава о бекству учиниоца, односно, привременом или трајном пуштању на слободу; обавештеност жртава о њиховим правима и расположивим услугама, о исходу њихове жалбе, пријаве, о општем напретку истраге/поступка, као и о исходу њиховог случаја; обезбеђивање одговарајућих услуга подршке да би њихова права и интереси били прописно представљени и узети у обзир; обезбеђивање да се где год је могуће избегне сусрет жртава и учинилаца у просторијама суда и органа унутрашњих послова, обезбеђивање посебних мера заштите за децу жртве и сведоке насиља, које су у најбољем интересу детета и др.).⁴¹¹

Одредбама ЗКП нису прописане посебне мере намењене само женама жртвама насиља, већ су регулисане мере које се односе на одрасле и/или малолетне жртве, односно, оштећене: задржавање, притвор, забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места, потом, искључење јавности током поступка, основна заштита оштећених и сведока, посебно осетљиви сведок и заштићени сведок.

У оквиру правила за несметано вођење кривичног поступка, ЗКП прописује могућност да суд према окривљеном изрекне меру забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем,⁴¹² ако постоје околности које указују да би могао ометати поступак утицањем на жртву, односно, оштећеног, сведоке, саучеснике или прикриваче или би могао поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети. Уз наведену меру, суд може наложити окривљеном да се повремено јавља полицији, поверенику за извршење кривичних санкција или другом државном органу. Мера се може одредити на основу предлога јавног тужиоца, а после потврђивања оптужнице и по службеној дужности, а може трајати најдуже до правноснажности пресуде, односно, до упућивања окривљеног на издржавање казне затвора, али је суд обавезан да свака три месеца преиспитује оправданост мере. Решење о изреченој мери суд доставља и лицу у односу на које је окривљеном одређена мера, односно, жртви, као и полицији, која има обавезу да врши контролу примене мере.

Нема података о томе колико је лица добило статус посебно осетљивог сведока и успостављене статистичке табеле Републичког јавног тужилаштва о праћењу поступања јавних тужилаштва по појединим кривичним делима, не садрже податак о броју лица којима је додељен статус посебно осетљивог сведока у смислу члана 103. ЗКП, као ни податак о броју изречених мера забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места из члана 197. ЗКП.⁴¹³

6.5.1. Службе за подршку жртвама и сведоцима

Пружање подршке жртвама и сведоцима кривичних дела тренутно није на задовољавајућем нивоу, иако су учињени позитивни кораци. Највећи изазов је успостављање мреже служби за подршку жртвама и сведоцима на читавој територији државе, с обзиром да је тренутно пружање помоћи и подршке жртвама и сведоцима углавном базирано на активностима служби успостављених при вишим судовима и тужилаштвима, а могућност приступа услугама је изразито неуједначена. Рад пружалаца није стандардизован, нити су утврђене јасне процедуре за процену потреба, упућивања на службе и др. Информације о расположивим видовима подршке нису систематизоване, нити доступне у оквиру јединствене базе, а нема ни података о броју и структури пружалаца и корисника услуга.⁴¹⁴

Појам „жртве“ није дефинисан ни КЗ, ни ЗСНП, па у делу јавности постоје недоумице у значења ових појмова. Кад је реч о жртвама насиља у породици, узимајући у обзир одредбе ЗСНП и ПЗ, појам жртве овог облика насиља шири је од појма оштећеног у кривичноправном и прекршајноправном смислу речи, јер се односи и на лица у односу на која нису остварена обележја ових кажњивих дела.⁴¹⁵

Постоје проблеми у погледу остваривања права жртава на правну помоћ, права на информисање и превођење, права на обештећење итд.

Службе за информисање и подршку оштећенима и сведоцима тренутно постоје у свим вишим јавним тужилаштвима у Републици Србији, Тужилаштву за организоване криминал, Тужилаштву за ратне злочине и Првом основном јавном тужилаштву у Београду, а службе за помоћ и подршку сведоцима и оштећенима успостављене су и свих 25 виших судова у Републици Србији, са циљем обезбеђивања емоционалне и логистичке помоћи и подршке сведоцима и оштећенима пре, за време и после њиховог сведочења. Ове службе могу пружати подршку и у поступцима који се воде пред нижим судом.

У оквиру пројекта „Подршка жртвама и сведоцима кривичних дела у Србији“, који спроводи Мисија ОЕБС-а у Републици Србији у партнерству са Министарством правде,⁴¹⁶ предузето је низ активности са циљем јачање капацитета служби подршке жртвама и сведоцима у полицији, јавним тужилаштвима, судовима и у организацијама цивилног друштва, као и остварење њихове ефикасне међуинституционалне сарадње.⁴¹⁷ Овај пројекат треба да допринесе и већем остваривању права оштећених на основу гарантованих минималних међународних стандарда који се односе на подршку жртвама/сведоцима и приступ услугама помоћи у оквиру кривичног правосудја у Републици Србији, а посебна пажња је посвећена групама које су изложене секундарној виктимизацији, као што су жртве родно заснованог насиља, трговине људима или малолетне жртве. Усвојена је и Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији (2020–2025),⁴¹⁸ као израз настојања да се ова област у потпуности хармонизује са Директивом (2012)29,⁴¹⁹ што је једна од активности предвиђених АП за поглавље 23.⁴²⁰

Стратегијом је регулисано успостављање служби подршке, као и формирање Националне мреже служби за помоћ и подршку жртвама и сведоцима кривичних дела у Републици Србији,⁴²¹ у складу са критеријумима и посебно прописаном процедуром, уређеним актом који доноси министар правде.⁴²² У Стратегији су препозната достигнућа и досадашње ангажовање НВО у области пружања подршке жртвама кривичних дела, као и њихови стручни капацитети и искуства, па је један од циљева стратегије мотивација НВО да постану део Националне мреже.⁴²³ Посебан значај и потенцијалну улогу служби подршке које функционишу при НВО стратегија препознаје у области пружања специјализоване подршке посебно осетљивим категоријама жртава и сведока, попут малолетника, жртава насиља у породици или жртава трговине људима. Стратегијом је планирано успостављање контакт тачака за информисање жртава и сведока при основним судовима, основним и вишим јавним тужилаштвима, полицијским управама МУП и Служби за откривање ратних злочина,⁴²⁴ као и успостављање координатора служби за подршку жртвама и сведоцима кривичних дела у Министарству правде.⁴²⁵

Стратегија предвиђа развој услуга примарне (опште) и секундарне (специјализоване) подршке и помоћи. Примарне, односно опште услуге подршке и помоћи обухватају: пружање информација о правима и положају жртве и сведока у кривичном поступку; пружање информација о доступним службама подршке и услугама секундарне, односно специјализоване помоћи и подршке у оквиру Националне мреже; индивидуалну процену специфичних потреба жртава; пружање емоционалне подршке; информисање жртве о пуштању учиниоца на слободу. Под појмом секундарне, односно специјализоване подршке и помоћи подразумева се, између осталог: пружање психолошке и психосоцијалне подршке; медијнска помоћ; збрињавање у сигурним кућама; пружање бесплатне правне помоћи⁴²⁶; укључивање у индивидуалне и групне третмане рехабилитације; укључивање у програме психосоцијалног и економског оснаживања.

Планирано је успостављање механизма који ће омогућити унапред трасиран, стандардизован и ефикасан процес од момента првог контакта жртве са државним органима, па све до пружања неопходних видова подршке и помоћи. Стратегијом су предвиђене активности на обезбеђивању услова за остваривање права жртава на информисање, права на употребу језика и превођење, права на правну помоћ и др. Утврђене су и опште мере заштите које, поред осталог, треба да обезбеде избегавање контакта између жртве и учиниоца, заштиту жртве у току спровођења доказних радњи (испитивање, вештачење) и заштиту приватности жртве.

Стратегија је у пуној мери родно неутрална. Није предвиђено успостављање посебних облика помоћи и подршке женама жртвама родно заснованог насиља. С друге стране, Стратегија се не примењује на жртве насиља поводом којих нису вођени кривични поступци. Наиме, у Стратегији се појам жртве тумачи у складу са чланом 2. Директиве, који одређује да је жртва физичко лице које је претрпело штету, укључујући физичку, психичку или емоционалну штету или економски губитак који је непосредно проузрокован кривичним делом, као и чланови породице лица чија је смрт непосредно проузрокована кривичним делом и који су претрпели штету као последицу смрти тог лица, односно непосредне жртве. При томе је таксативно наведено да се чланом породице сматрају: супруга, односно супружник, особа која живи са непосредном жртвом у трајној животној заједници, у заједничком домаћинству те на стабилној и сталној основи, сродници у правој линији, браћа и сестре, те лица која су зависна од непосредне жртве. Сагласно томе, будућим системом заштите права жртава неће бити обухваћене све непосредне жртве насиља према женама и насиља у породици, нити сви чланови њихових породица.

Предвиђено је да будући систем почетне и сталне обуке пружалаца, која ће се спроводити у сарадњи са Правосудном академијом, обухвати принципе и механизме етике и дисциплинске одговорности, те да ће се правила примењивати униформно на све пружаоце. Неопходно је, међутим, да будућа обука пружалаца помоћи и подршке жртвама и сведоцима буде родно сензитивна, како би се разумеле и задовољиле специфичне потребе жена жртава родно заснованог насиља и насиља у породици, укључујући и потребе жена из вишеструко дискриминисаних група.

Један од актуелних проблема у вези са адекватним приступом службама подршке је чињеница да су организоване и доступне на нивоу виших јавних тужилаштава и виших судова, тако да нису једнако доступне жртвама, како због неусклађене мреже судова и тужилаштава (удаљеност од њиховог места пребивалишта/боравишта), тако и због чињенице да је већина дела у вези са насиљем према женама у надлежности основних јавних тужилаштава и основних судова. Остаје да се види да ли ће се овај недостатак ефикасно надоместити успостављањем контакт тачака за информисање жртава и сведока при основним судовима и основним

јавним тужилаштвима. Међутим, треба имати у виду препоруку ГРЕВИО групе да је неопходно обезбедити доступност посебно обучених служби подршке жртвама, које су усредсређене на пружање психосоцијалне подршке у свим фазама кривичног поступка и у односу на све видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом.⁴²⁷

6.5.2. Мере безбедности

КЗ прописује мере безбедности које могу да буду од значаја за заштиту жена жртава насиља од ревиктимизације, посебно у случају насиља у породици али и других кривичних дела. Једна од таквих мера састоји се у забрани приближавања и комуникације са оштећеним. Изменама и допунама КЗ из 2016. године прописано кажњавање за кршење забране утврђене овом мером безбедности. Међутим, ни након десет година од увођења ове мере безбедности, није ближе уређен начин њеног извршења, што може представљати препреку за ефикасну примену ове мере у пракси.⁴²⁸

Према подацима Републичког јавног тужилаштва⁴²⁹ мера безбедности забрана приближавања и комуникације са оштећеним из члана 89а КЗ, у периоду од 2016. до 2020. године, изречена је према 2.569 лица, и то: 2016. године – 170 лица; 2017. године – 386 лица, 2018. године – 569 лица, 2019. године – 681 лицу, а 2020. године – 763 лица.

Према подацима Министарства правде, 2018. године, укупно је седам лица осуђено због кршења ове забране, од чега је у шест случајева изречена затворска казна, а у 2019. години осуђено је 13 лица, од чега је у 11 случајева изречена казна затвора.

Законом о прекршајима⁴³⁰ прописане су мере заштите, између осталог, мера забране приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја, која се може изрећи ради спречавања учиниоца да понови прекршај или да настави угрожавање оштећеног.⁴³¹ Изречена мера забране приступа оштећеном подразумева и меру приступа заједничком стану или домаћинству у периоду трајања забране, која може трајати до једне године од извршености пресуде. Нема података о томе колико је мера заштите изречено у прекршајним поступцима за дела са елементом насиља која су инкриминисана као прекршај.

6.5.3. Заштита деце од секундарне виктимизације

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица садржи одредбе о заштити малолетних лица која су виктимизирана одређеним кривичним делима, предвиђа посебна правила њиховог саслушања, начелну забрану суочења између малолетног лица као жртве и окривљеног, обавезно постављање пуномоћника малолетном лицу као жртви већ од првог саслушања окривљеног и специјализацију органа поступања. Пример добре праксе у домену заштите деце (лица до 18 година) као жртава и сведока у кривичном поступку су Јединице за подршку деци жртвама и сведоцима у кривичном поступку, које су формиране на нивоу четири апелациона суда (Београд, Нови

Сад, Ниш и Крагујевац) у циљу припреме деце за сведочење и пружање подршке током поступка, што је осигуравало примену законом прописаних мера усмерених на заштиту деце жртава од секундарне виктимизације. Услуге стручњака из јединице су најчешће пружане у случајевима када се деца појављују као жртве и сведоци у кривичном поступку за кривична дела насиља у породици, недозвољене полне радње и обљуба са дететом.⁴³² Оснивање и рад ових јединица било је пројектно финансирано, па су упркос значају постојања и позитивним ефектима, оне престале са радом након завршетка пројекта.

6.5.4. Процена и управљање ризиком у случају изласка осуђеног из затвора

Законом извршењу кривичних санкција⁴³³ прописана је обавеза Завода за извршење кривичних санкција да у случају отпуштања осуђеног са издржавања казне затвора за кривична против живота и тела, против полне слободе или против брака и породице, као и условног отпуштања или у случају бекства из затвора, о томе мора обавестити жртву, али само уколико је она то тражила или ако процена ризика завода указује на потребу превентивне заштите жртве, као и обавеза обавештавања полиције и ЦСР. Такође, у случају бекства осуђеника, прописана је обавеза обавештавања полиције и издавања наредбе за расписивање потернице.

Није прописана обавеза да се жртве поучавају о праву да захтевају обавештење у случајевима предвиђеним законом, тако да реално највећи број жртава и не зна за ову могућност.

У случајевима када се осуђеном одобрава коришћење посебних погодности које подразумевају напуштање просторија завода за извршење кривичних санкција, као што су слободан излазак у град, посета породици и сродницима о викенду и празницима, наградно одсуство и коришћење годишњег одмора, није прописана обавеза обавештавања жртве и ако би за њу могао постојати ризик од насиља. Овај податак је веома важан за процену ризика и сачињавање индивидуалног плана заштите и подршке и/или израде безбедносног плана. Процена ризика није увек адекватна ни у случају одобравања права осуђеног на посете супруге у кућици за слободне и породичне посете, које се налазе у кругу казнено поправних завода, што у неким случајевима доводи до фаталног исхода.

6.5.5. Правна помоћ

Делотворан приступ правди за жене жртве родно заснованог насиља и насиља у породици, подразумева адекватан систем правне помоћи, који обезбеђује пружање квалитетне правне помоћи, бесплатно или по смањеним трошковима, свима који нису у стању да је плате. Систем бесплатне правне помоћи успостављен је ЗБПП из 2018. године,⁴³⁴ чије је примена започела 1. октобра 2019. године.

Право на бесплатну правну помоћ признато је лицима која испуњавају услове да буду корисници права на новчану социјалну помоћ или права на дечији додатак, као и члановима њихових породица, односно, заједничког домаћинства. Ово право имају и они који не испуњавају услове да буду корисници ових права, али који би због плаћања правне помоћи из сопствених прихода испунили услове. С аспекта могућности жртава насиља да остваре заштиту од насиља позитивно је то што је право на бесплатну правну помоћ, независно од општих услова, признато лицима која остварују право на правну заштиту од насиља у породици, од тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања или трговине људима. Међутим, оваквим рестриктивним приступом стављене су у неједнак положај жене жртве других облика родно заснованог насиља, које право на бесплатну правну помоћ остварују под општим законским условима.

Поред тога, ЗБПП прописано је да бесплатну правну помоћ пружају адвокатура и службе правне помоћи у ЈЛС, НВО могу пружати бесплатну правну помоћ само на основу одредби закона који уређују право азила и забрану дискриминације, а адвокати могу пружати бесплатну правну помоћ у име удружења⁴³⁵. Пружаоци бесплатне правне помоћи, а удружења у оквиру циљева због којих су основана, могу да пружају опште правне информације и попуњавају формуларе, као облике бесплатне правне подршке⁴³⁶. Иако је позитивно што су НВО која делују у областима дискриминације и азила препозната као пружаоци бесплатне правне помоћи, нејасно је зашто у овај изузетак нису укључене женске НВО које су специјализоване за пружање услуга, које су бесплатну правну помоћ обезбеђивале женама жртвама насиља у породици и других облика родно заснованог насиља деценијама пре усвајања овог закона. Такође, овакав приступ доводи у питање квалитет бесплатне правне помоћи, имајући у виду да су искључене женске НВО које имају дугогодишњу експертизу у заступању жена жртава насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.

Систем бесплатне правне помоћи још увек није сасвим функционалан. Међу регистрованим пружаоцима бесплатне правне помоћи и подршке тренутно је 3.304 адвоката, 24 ЈЛС нису регистровале пружаоце бесплатне правне помоћи, а међу регистрованим пружаоцима правне подршке само је 31 НВО, од којих су 11 у Београду.⁴³⁷ Због тога жене жртве родно заснованог насиља нису изједначене у погледу приступа квалитетној бесплатној правној помоћи и подршци.

Евиденција коју су по закону дужни да воде органи управе надлежни за одобравање бесплатне правне помоћи⁴³⁸ није потпуна; не постоји обавеза да се прикупљени подаци разврстају по полу (иако ова обавеза постоји према ЗРП), нити да се евидентира право ради чије је заштите правна помоћ тражена/одобрена, већ само „правна област“ из које је пружена бесплатна правна помоћ или бесплатна правна подршка. Ови недостаци онемогућавају да се на адекватан начин прати примена закона с аспекта остваривања правозаштитних потреба жена. Слаба је информисаност грађана/ки о условима за добијање бесплатне правне помоћи, о чему сведочи и податак да је на територији Републике Србије у првих шест месеци примене закона, поднето само 2.079 захтева за бесплатну правну помоћ, од којих је одобрено 1.096 у парничним и управним пословима.⁴³⁹ Према подацима органа управе, у првих шест месеци примене закона само шест ЈЛС је навело „насиље у породици“ као област у којој је одобрена бесплатна правна помоћ. Међутим, непознато је колико је било одобрених захтева, с обзиром да су ЈЛС доставиле збирне податке, а није познато ни колико је међу њима жена јер подаци који се прикупљају нису разврстани по полу.⁴⁴⁰ Када је у питању бесплатна правна подршка коју пружају медијатори, односно посредници у решавању спорова, јавни бележници и НВО укупан број корисника којима је пружен правни савет је 7.460.⁴⁴¹ Нема података о томе колико је од њих жена.

На неадекватно вођење евиденције у вези са бесплатном правном помоћи указује и истраживање које је спровео YUCOM – Комитет правника за људска права.⁴⁴² Од 129 ЈЛС које су учествовале у овом истраживању, 31 ЈЛС има организовану службу за пружање бесплатне правне помоћи, док у 73 ЈЛС ову услугу пружају појединци у другим организационим јединицама локалне управе.⁴⁴³ Истраживање је показало и велике регионалне разлике у пружању бесплатне правне помоћи, па на пример, све општине у Севернобачком округу пружају бесплатну правну помоћ, наспрам само 25% општина Зајечарског округа.⁴⁴⁴ У вези са захтевима која су упутила лица из члана 4. став 4. ЗБПП, у првих шест месеци примене закона било је 606 захтева, што чини 23,8% од укупног броја поднетих захтева. У истраживању је наведено да су најбројнији били захтеви у вези са децом (324), захтеви особа са инвалидитетом (116) и захтеви жртава породичног насиља (101).⁴⁴⁵ Међутим, ни у овом истраживању подаци о поднетим захтевима нису разврстани по полу подносиоца захтева, па није могуће утврдити колико су захтева поднеле жене жртве породичног насиља, а није могуће утврдити ни како се води евиденција уколико жена са инвалидитетом поднесе захтев за бесплатну правну помоћ у поступку за заштиту од насиља у породици – да ли ће се евидентирати као особа са инвалидитетом или као жртва породичног насиља.

Жене са инвалидитетом имају отежан приступ бесплатној правној помоћи јер су многи објекти органа надлежних за одобравање бесплатне правне помоћи и пружалаца бесплатне правне помоћи физички неприступачни. На пример, само у 46% ЈЛС у којима постоји организована служба за пружање бесплатне правне помоћи, има простор који је приступачан особама са инвалидитетом.⁴⁴⁶ Поред тога, не постоји ни законска дужност да се правна помоћ и подршка пружају у приступачним форматима и технологијама, у зависности од потреба особа са инвалидитетом.

Осим жена са инвалидитетом, жене из других осетљивих друштвених група (Ромкиње, старије жене, жене са села) такође имају отежан приступ бесплатној правној помоћи, услед недовољне информисаности, недостатка кампања о праву на бесплатну правну помоћ и начину остваривања овог права, недоступности материјала на језицима који разумеју и слично.

6.5.6. Обештећење жртава из јавних фондова

Приступ жртвама насиља заснован на људским правима наглашава двојну одговорност система кривичног правосудја – кажњавање учинилаца и поштовање људских права и потреба жртава. Могућност обештећења жртава из јавних фондова једано је од основних предуслова за побољшање правног положаја жртава родно заснованог насиља.

У Републици Србији тренутно не постоји могућност да жртве кривичних дела са елементом насиља, укључујући насиље према женама и насиље у породици, које су претрпеле озбиљну повреду или нарушавање здравља, до те мере да степен повреда није покривен из других извора, остваре накнаду од државе. Због лоше економске ситуације, још увек није успостављен државни фонд нити су одређена средства за ове намене. Због тога је приликом ратификације Истанбулске конвенције РС уложила резерву у односу на члан 30. став 2, који се односи на исплату државне накнаде особама које су задобиле озбиљне телесне повреде или којима је озбиљно нарушено здравље насиљем. Ова резерва је 2020. године обновљена за наредни петогодишњи период,⁴⁴⁷ али као разлог није наведен недостатак средстава, већ немогућност процене износа средстава који би било потребно издвојити за исплату државне накнаде жртвама насилних кривичних дела, укључујући и насиље према женама, с обзиром да „подаци о броју покренутих поступака за накнаду штете од починилаца и државе нису тренутно доступни у службеним евиденцијама, тј. не прикупљају се из судских предмета.”

Република Србија још увек није ратификована Европску конвенцију о накнади штете жртвама кривичних дела са елементима насиља, коју је потписана октобра 2010. године.

Могућност обештећења жртава родно заснованог насиља из јавних фондова подразумева постојање посебног фонда за обештећење жртава, за чије се оснивање се дуги низ година залаже цивилни сектор. Потребно је што пре приступити његовом оснивању.

6.6. Прикупљање административних података

За адекватно спречавање насиља према женама и насиља у породици, неопходно је да се креирају политике засноване на чињеницама. Прикупљање систематских и упоредивих података из свих доступних и релевантних административних извора од кључног је значаја, као и информације о појави свих видова насиља према женама. Важно је да се подаци прикупљају редовно, да се евидентирају и анализирају јер је то кључни предуслов за праћење трендова, евалуацију постојећих мера и поступања, те њиховог мењања и прилагођавања, у циљу развијања ефикасне политике супротстављања насиљу према женама. Прикупљање административних података и њихова анализа омогућава праћење и евалуацију рада надлежних органа, за процену постојећих капацитета, адекватности, корисности и значајности услуга у односу на потребе корисница, као и за праћење примене прописа и политика у пракси. На основу анализе ових података могуће је побољшавати прописе, политике и праксе, као и проценити потребе за обукама у различитим системима у систему превенције и заштите од насиља и слично.⁴⁴⁸

Поред административних података, за целовито сагледавање ситуације неопходни су и подаци који се прикупљају путем истраживања, којима се добијају подаци о обиму насиља према женама, односно, о превенцији насиља према женама. Прикупљање ових података је од велике важности, посебно ако се има у виду низак ниво пријављивања родно заснованог насиља према женама, посебно дела насиља у породици и у интимним партнерским односима, које се пријављују ређе од других кривичних дела, те је тамна бројка велика,⁴⁴⁹ што отежава сагледавање обима и распрострањености насиља према женама.

У Републици Србији се прикупљају различити административни подаци о насиљу према женама и насиљу у породици. Њих прикупљају државни органи и институције који су укључени у систем превенције и заштите од насиља – МУП, судови, јавна тужилаштва, Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарство здравља, односно, подаци се прикупљају по секторима, у односу на надлежност.

Административни подаци се воде у оквиру одвојених система укључених у превенцију и заштиту од насиља и прилагођени су потребама и надлежностима појединичних система.⁴⁵⁰ Јединствена и централизована евиденција случајева насиља у породици, која је прописана Законом о спречавању насиља у породици, још увек није успостављена. Нема систематизованог и структурираног прикупљања и евидентирања података у надлежним службама, те су подаци неупоредиви, не постоји јединствена методологија евидентирања података, а неустављавање централизованог система доводи не само до дуплирања података, већ и до немогућности праћења случаја кроз цео систем. Један од недостатака ове евиденције јесте да је предвиђено прикупљање података само за кривична дела насиља у породици, а не и за друга кривична дела родно заснованог насиља на која се ЗСНП примењује.

Подаци о појединим типовима насиља нису доступни јер закони на основу којих се дефинише садржина евиденција нису усклађени са овом конвенцијом.⁴⁵¹ И када постоји одређена евиденција, подаци из тих евиденција најчешће нису доступни јавности или су доступни на захтев. Поред тога, проблем представља и одсуство адекватне сарадње надлежних органа и недостатак размене података међу системима.

Надаље, проблем представља и то што разврставање података није адекватно и јединствено дефинисано, по врсти насиља, врсти односа између жртве и учиниоца, као и другим битним личним својствима жртве и учиниоца – пол, старосно доба, инвалидитет и др. Подаци из правосудне статистике не пружају било какву могућност да се утврде обим и карактеристике пријављених и судски процесуираних дела родно заснованог насиља према женама јер је сам начин прикупљања података центриран око учиниоца, тако да не постоји обједињен податак о жртвама кривичних дела, укључујући пол, врсту односа између жртве и учиниоца и др.

Националном стратегијом за родну равноправност (2016–2020), као један од пет посебних циљева утврђено је повећање сигурности жена од родно заснованог насиља у породици и у партнерским односима, за чије је остваривање, као једна од мера, предвиђено успостављање јединственог и стандардизованог система прикупљања, евидентирања и размене података о свим облицима насиља над женама: о пријављеним случајевима насиља у породици, врсти и карактеристикама насиља, о жртвама и починиоцима, последицама насиља, пруженим услугама и међусекторској сарадњи, уз поштовање стандарда заштите личних података. Ова мера, међутим, није реализована. Препоруку за успостављање јединственог и стандардизованог система прикупљања података дао је и CEDAW комитет у Закључним запажањима на Четврти периодични извештај Републике Србије о спровођењу CEDAW из 2019. године,⁴⁵² указујући на недостатак система за прикупљање и праћење података о случајевима родно заснованог насиља над женама и девојчицама.

ГРЕВИО група дала је Републици Србији низ препорука у вези са прикупљањем административних података, за све секторе у којима се воде евиденције о насиљу. Органима унутрашњих послова и кривично-правном сектору препоручено је да развију систем прикупљања података за све видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, нарочито сексуалног насиља, прогањања, полног узнемиравања, принудног брака и сакаћења женског полног органа, који би користили органи унутрашњих послова, јавно тужилаштво и судство на основу података који би се редовно прикупљали и били разврстани према категоријама као што су: пол, старосно доба, врста насиља и врста односа учиниоца и жртве.⁴⁵³ Сектору здравствене заштите препоручено је да прикупљање података прошире и на случајеве обраћања пацијента сектору здравствене заштите како би се укључили сви видови насиља (нпр. сексуално насиље и силовање, принудни абортус или принудна стерилизација и сакаћење женског полног органа).⁴⁵⁴ На крају, сектору социјалне заштите препоручено је да прошире прикупљање података и на пријаве и интервенције које су предложиле социјалне службе у вези са свим видовима насиља обухваћених конвенцијом.⁴⁵⁵ Треба поменути модел веб апликације која је развијена за потребе система социјалне заштите (уз подршку UNICEF и UNDP) и која омогућава документовање, праћење и извештавање о случајевима насиља. Модел је усклађен са Истанбулском Конвенцијом, интегрише све релевантне индикаторе, омогућава праћење у реалном времену и мултипле дисагрегације, а развијен је тако да прати процес вођења случаја са могућношћу повезивања и размене података са другим системима.

На недостатке у прикупљању података о родно заснованом насиљу и насиљу у породици и потребу обједињавања и усклађивања података које прикупљају надлежне институције указано је и у Иницијативи Координационог тела за родну равноправност упућеној МРЗБСП, које је формирало Радну групу за израду ове стратегије.

Потребно је без одлагања приступити успостављању адекватног система за прикупљање података, како би се отклонили недостаци који се односе на недостатак одређених података, али и на међусобну неупоредивост података који се тренутно прикупљају. За сагледавање обима и распрострањености насиља према женама, неопходно је прикупљање и статистичка евиденција података о обиму, структури, распрострањености и другим карактеристикама насиља у породици, као и података који ће омогућити сагледавање ефикасности институционалних интервенција а веома је важно обухватити и насиље према женама изван породичног контекста. Уз то, подаци су неопходни и за сагледавање и процену одговора државе јер дају солидну основу за праћење трендова и развијање ефикасних и ефективних државних политика и механизма за превенцију и заштиту од насиља према женама.⁴⁵⁶

-----
190 Исто.

191 Анкета о насиљу према женама који је спровео ОЕБС – Добробит и безбедност жена, Србија – основни извештај. Београд: ОЕБС, 2019, стр. 21–33., доступно на: https://www.osce.org/files/f/documents/7/5/419756_1.pdf

192 Исто.

193 Исто.

194 Dostanic, N., Djikanović, B., Jovanovic, M. et al. (2021) The Association Between Family Violence, Depression and Anxiety Among Women Whose Partners Have Been Treated for Alcohol Dependence. *Journal of Family Violence*. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00238-1>

195 Извештаји Мреже Жене против насиља, Фемицид – убиства жена у Србији, доступни су на: <https://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>

196 Лацмановић, В. Фемицид у Србији: потрага за подацима, одговором институција и медијска слика, *Annales – Series Historia et Sociologia*, вол. бр. 1, 2019, стр. 39–54.

197 Ханак, Н. Тењовић, Л. Ишпановић-Радојковић, В. Влајковић, А. Беара, М. Епидемиолошко истраживање насиља над децом у породици у Србији, *Темида*, 2013, вол. 16, бр. 2, стр. 57–73.

198 Богавац, Лј. Оташевић, С. Цуцић, В. Попадић, Д. Прва национална студија о друштвеном проблему сексуалног злостављања деце у Републици Србији – финални извештај. Београд: Инцест траума центар, 2015.

199 Исто.

200 Подаци о положају жена са инвалидитетом обрадила организација „Из круга – Војводина“, <http://www.izkrugavojudina.org>.

201 Бекер, К., Милошевић, Т. Насиље над женама са инвалидитетом у резиденцијалним установама, Београд, 2017. доступно на: <https://www.mdri-s.org/wp-content/uploads/2018/01/Istrazivanje-knjizni-blok.pdf>.

202 Јањић, Б. и Ђирић Миловановић, Д. Овде и зидови имају уши, сведочења жена са менталним инвалидитетом о родно заснованом насиљу у резиденцијалним установама, 2017. Доступно на: <https://www.mdri-s.org/wp-content/uploads/2017/09/Ovde-i-zidovi-imaju-usi-za-sajt.pdf>.

203 Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Извештај о пруженим услугама у примарној здравственој заштити 2020. године.

204 Тодоровић, Н. Врачевић, М. Бабовић, М. Степанов, Б. Матејић, Б. Ђикановић, Б. На ничијој земљи: Родно засновано насиље над старијим женама (65+) у Републици Србији, 2021, (у штампи).

205 Исто.

206 ГРЕВИО извештај, стр. 13.

207 MICS 2019 доступно на <https://www.unicef.org/serbia/en/MICS6-Multiple-Indicator-Cluster-Survey-for-2019>

208 Према подацима Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (UNHCR), само 5% миграната који су стигли у Србију у периоду од јануара до новембра 2018. године су биле жене, а 18% деца. У истом периоду, само 8% регистрованих намера за тражење азила у Србији поднеле су жене.

209 Marković. J. Cvejić, M. *Nasilje nad ženama i devojkama u izbegličkoj i migrantskoj populaciji u Srbiji: Beograd, Atina, 2017. стр. 14. Dostupno na: http://www.atina.org.rs/sites/default/files/Nasilje%20nad%20nad%20%C5%BEenama%20i%20devoj%20%C4%8Dicama%20u%20migrantskoj%20populaciji%20u%20Srbiji.pdf; Drašković M. Šošić M. Vukašević, I. Lončarević J. Krunić J. Korać-Mandić, D. Vučenović, T. Stefanović, A. Izazovi u sistemu azila i migracija – položaj posebnog ranjivih kategorija, Beograd: Grupa 484, 2019, стр. 40. Dostupno na: https://www.grupa484.org.rs/h-content/uploads/2020/05/Izazovi-u-sistemu-azila-i-migracija-1-grupa-484.pdf*

210 MICS 2019 доступно на <https://www.unicef.org/serbia/en/MICS6-Multiple-Indicator-Cluster-Survey-for-2019>

211 Институт за психологију и Институт за ментално здравље, УНИЦЕФ, Београд, 2020, доступно на <https://www.unicef.org/serbia/en/reports/survey-knowledge-attitudes-and-practices-related-child-disciplining-home-serbia>

212 Доступно на <https://www.unicef.org/serbia/en/reports/adverse-childhood-experiences-ace-study>

213 Ђериман, Ј. Духачек Н. Перишић К. Богдановић, М. Духачек, Д. Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији, Београд: УНИЦЕФ, 2015. стр. 8. Доступно на: <https://www.unicef.org/serbia/media/5976/file/Istra%C5%BEivanje%20rodno%20zasnovanog%20nasilja%20u%20%C5%A1kolama%20u%20Srbiji.pdf>

213 Ђериман, Ј. Духачек Н. Перишић К. Богдановић, М. Духачек, Д. Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији, Београд: УНИЦЕФ, 2015. стр. 8. Доступно на: <https://www.unicef.org/serbia/media/5976/file/Istra%C5%BEivanje%20rodno%20zasnovanog%20nasilja%20u%20%C5%A1kolama%20u%20Srbiji.pdf>

214 Rod i malokalibarsko oružje u Srbiji: Ključne činjenice, SEESAC, 2019, Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi, SEESAC, 2016.

215 ОЕБС (2019) оп.цит.

216 ГРЕВИО извештај, стр. 63. доступно на <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3>

217 Исто стр. 65

218 Бранковић,Б. Локалне заједнице у централној Србији против родно заснованог насиља, 2017, доступно на: <https://udruzenjepescanik.org/strikovanje/lokalne-zajednice-protiv-rodno-zasnovanog-nasilja/>.

219 Доступно на: <https://www.osce.org/sr/secretariat/419756?download=true>

220 Истраживање вишеструких показатеља за 2019. годину. Београд: УНИЦЕФ и Републички завод за статистику- Доступно на: <https://www.unicef.org/serbia/media/16056/file/MICS%20Istra%C5%BEivanje%20vi%C5%A1estrukih%20pokazatelja%20za%202019.%20godinu.pdf>

221 Посебан извештај Заштитника грађана о репродуктивном здрављу Ромкиња са препорукама, 2017. Доступно на: <https://www.rodnavopravnost.rs/attachments/article/276/Posebana%20izvestaj%20ZG%20Rep%20zdravlje%20Romkinja%2011.pdf>

222 Подаци о раду Повереника за заштиту равноправности доступни су на: <http://ravnopravnost.gov.rs/>.

223 Закључна запажања о Иницијалном извештају Србије, Комитет за права особа са инвалидитетом, SRPD/C/SRB/CO/1, мај 2016.

224 Информације достављене у процесу припреме овог документа, З. Мршевић, фебруар 2021.

225 Према налазима једног истраживања, 11,9% мушкараца у Републици Србији сматра да жена треба да толерише насиље да би одржала породицу. Видети: Хугхсон, М. Мушкарци у Србији: Промене, отпори и изазови – Резултати истраживања о мушкарцима и родној равноправности. Београд: Центар Е8, 2018. Доступно на: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2018-05/Mu%C5%A1karci%20u%20Srbiji%20-%20Promene%2C%20otpori%20i%20izazovi.pdf>

226 У оквиру кампање израђена је интернет страница са информацијама за грађане и стручну јавност. Доступно на: <https://iskljucinasilje.rs/>.

227 Министарство унутрашњих послова путем средстава јавног информисања, израдом информативног материјала (флајера, постера, мајица), учествовањем на трибинама, радионицама, семинарима, округлим столовима, шаље поруке жртвама насиља да насиље не трпе, да исто пријаве надлежним институцијама. На информативним материјалима (флајерима, постерима, мајицама) налазе се бројеви телефона на које се може пријавити насиље полицији (0800/100-600 и 192) као и поруке охрабрујуће садржине за жртве насиља. Информације достављене од стране МУПа у процесу израде овог документа.

228 Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама је заједничка иницијатива Владе Републике Србије и агенција Уједињених нација (UNDP, UNICEF, UN Women, UNFPA) која се уз подршку различитих донатора спроводи у различитим фазама од 2012. године, када је покренута уз подршку UN Trust Fund. Од 2016 године ова иницијатива се спроводи уз подршку Владе Краљевине Шведске.

229 Доступно на: www.sigurnakuca.net

230 Доступно на: www.zeneprotivnasilja.net.

231 Доступно на: www.sosvojvodina.org.

232 Истраживање је део регионалног истраживања које је спровела организација UN Women на Западном Балкану у сврху праћења и евалуације свог регионалног програма „Примена норми, промена свести“.

233 Финални извештај евалуације АП за спровођење Националне стратегије за родну равноправност РС, стр. 61

234 Аутономни женски центар, Свест, искуства и стратегије средњошколки и средњошколаца за именовање проблема дигиталног сексуалног и родно заснованог насиља -извештај за Србију, Београд 2020, доступно на https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2020/Digitalno_nasilje_i_mladi-izvestaj_za_Srbiju.pdf

235 Редован годишњи извештај Заштитника грађана за 2019. годину. Доступно на: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/6542/Redovan%20godni%C5%A1nji%20izve%C5%A1taj%20za%C5%A1titnika%20gra%C4%91ana%20za%202019.%20godinu.pdf>

236 Видети: Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији, доступно на: http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Istrazivanje_rodno_zasnovanog_nasilja_u_skolama_u_Srbiji.pdf; Приручник за превенцију родно заснованог насиља у Србији. Доступно на: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Prirucnik-za-prevenciju-RZN.pdf>

237 У оквиру пројекта „Подстицање демократске културе у школама“ који не мења само школску праксу, већ представља део промена образовних политика на системском нивоу, израђен је и објављен Приручник са примерима добре праксе примене компетенција у школама, примењује се референтни оквир компетенција за демократску културу.

238 „Службени гласник РС“, број 81/17.

239 У Каталогу програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за школску 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. годину укупно је 32 програма који се баве људским правима, а у области унапређивања компетенција за грађанске вредности налази се 7 програма, док 24 програма имају за циљ унапређивање капацитета наставника и других стручних сарадника за деловање у области заштите од родно заснованог насиља и дискриминације Доступно на: <http://zuov.gov.rs/katalozi-programa-stalnog-strucnog-usavravanja/>

240 Доступно на: <http://www.mpn.gov.rs/prirucnici-korisni-materijali-linkovi/>.

241 Током 2017. семинара је до сада имао 7 реализација које је похађало 140 полазника, од тога 12 мушкараца и 128 жена – наставника Грађанског васпитања, разредне наставе и друштвених предмета у основној и средњој школи. Податке је за потребе израде стратегије пружило ресорно министарство.

242 Истраживање родно заснованог насиља у школама у Србији, оп. цит. стр. 9.

243 Петрушић, Н. Вујадиновић, Д. Од родно слепог ка родно инклузивном високом образовању у Србији: акциони планови за уредњавање, Социологија, Vol LX (2018), бр.1 стр. 314–328.

244 Медицински факултет Универзитета у Београду

245 У току 2017. године спроведен је I и II циклус обуке полицијских службеника, обучено је 900 полицијских службеника, од тог броја 187 полицијских службеника женског пола и 713 полицијских службеника мушког пола. У току 2018. године спроведен је и III циклус обуке полицијских службеника обучено је 450 полицијских службеника, 102 полицијска службеника женског пола и 348 полицијских службеника мушког пола. У току 2019/2020. године спроведен је и IV циклус обуке полицијских службеника, обучено је 657 полицијских службеника, од тог броја обуку је прошло 130 полицијских службеника женског пола и 527 полицијских службеника мушког пола. Укупно, у сва четири циклуса обуке обучено је 2007 полицијских, 418 полицијских службеника женског пола и 1.588 полицијских службеника мушког пола. Подаци МУП достављени за потребе израде стратегије.

246 Подаци Завода за социјалну заштиту РС достављени за потребе израде Стратегије.

247 Овај вид едукација је регулисан Правилником о ближим условима за спровођење континуиране едукације здравствених радника и здравствених сарадника („Службени гласник РС“, бр. 2/11, 23/16 и 31/18)

248 Поступак процене квалитета програма едукације врши Здравствени савет Србије који има и податке о овим обукама, као и Српска лекарска комора (СЛК), Комора медицинских сестара и медицинских техничара (КМСМТ) и остале Коморе здравствених радника које код наведених институција акредитују своје програме (стоматолога, биохемичара, фармацеута). Обрада података у СЛК и КМСМТ је ручна, тако да их у задатом временском оквиру није било могуће добити.

249 Аутономни женски центар, који је 2015–2018. године одржао шест једнодневних акредитованих едукација на којима је присуствовало 130 учесника/ца; Центар за промоцију здравља жена, који је 2015–2019. године одржао 16 тродневних едукација основног и напредног нивоа у 16 домова здравља у ужој Србији и Косовској Митровици, за 435 учесника/ца, Центар за промоцију здравља жена 2019. организовао је конференцију Јачање улоге здравственог система у интерсекторском одговору на родно засновано насиље, са 127 учесника/ца, а Удружење за заштиту деце и жена од насиља „Санта Марија“, Косовска Митровица одржало је 2019. године 3 дводневне, акредитоване, основне едукације, којима је присуствовало 86 учесника/ца из три дома здравља са Косова и Метохије (Savić S, Otašević S. (2015) Odgovor zdravstvenog sektora na rodno zasnovano nasilje: Vodič za zdravstvene radnike. Beograd: UNFPA i Centar za promociju zdravlja žena)

250 Акредитовани програм: Улога здравственог сектора у заштити жене жртве породичног и родно заснованог насиља; Програм акредитован у сарадњи са Универзитет у Новом Саду, Медицински факултет, Центар за континуирану медицинску едукацију, код Здравственог савета Србије, под бројем одлуке 153-02-01202/2020-01 од 16. новембар 2020. године, доступно на: <https://edukacije.czp.rs/>

251 Према подацима ИЗЈС достављенима за потребе израде стратегије, на акредитованим курсевима Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, током 2018–2019. године учествовало је 198 здравствених радника/ца. Акредитовани тродневни курс Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду Ефикасан одговор здравственог система у заштити жене жртве породичног и родно заснованог насиља завршило је 1544 здравствених радника/ца са територије АП Војводине. На курсу Клиника за гинекологију и акушерство Улога и задаци гинеколога у превенцији и заштити жртава сексуалног насиља – процедуре поступања учествовало 30 лекара и медицинских сестара Клиничког центра Војводине. Медицински факултет Универзитета у Новом Саду акредитовао је 2020. године online едукацију Улога здравственог сектора у заштити жене жртве породичног и родно заснованог насиља. Едукативна платформа доступна је на линку: <https://edukacije.czp.rs/>

252 „Службени гласник РС“, број 95/18.

253 Пројекат је спроведен у периоду 2009–2012. године под окриљем Управе за родну равноправност МРЗСП, уз стручну и техничку подршку УНДП и финансијску подршку Владе Краљевине Норвешке.

254 Доступно на: <http://www.sigurnakuca.net/upload/SRPfactsheet%20UNTFVAW.pdf>

255 Белотић Јовановић, С. Програми рада са починиоцима насиља у Србији, садашњост и будућност; анализа актуелног стања и смернице за унапређење праксе, необјављен рад у оквиру пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама у Србији II“, 2017.

256 У члану 283. став 1. тачка б) ЗКП прописана је обавеза да се учинилац подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања.

257 Члан 73. став 1. тачка 9. КЗ

258 „Службени гласник РС“, број 32/2013.

259 Студија почетног стања, 2018. <https://rm.coe.int/state-report-serbia/pdfa/168094afec>

260 Начин доношења индивидуалних програма прописан је Правилником о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица из 2015. (Службени гласник РС, број 66/2015). Индивидуални програми за лица осуђена за насиље у породици и сексуално насиље могу, поред осталог, обухватити следеће теме: Усвајање и унапређење социјално прихватљивог понашања и смањење учесталости агресивног понашања; Развој, унапређење и усвајање социјалних вештина конструктивног решавања проблема; Управљање емоцијама и понашањем; Јачање самоконтроле и конструктивног реаговања на фрустрацију; Унапређење породичних односа и ненасилни модели интеракције унутар породице; Смањење агресивних или манипулативних елемената у комуникацији. Програми се реализују кроз групни и индивидуални саветодавни рад са осуђеницима, едукативне радионице и фронталне активности, а учешће осуђеника је добровољно.

261 ОПНА је основана од стране ЦСР Крагујевац, ЦСР Нови Сад, ЦСР Београд, ЦСР Ниш, ЦСР Лесковац, ЦСР Крушевац, ЦСР Чачак, ЦСР Суботица и НВО „Кризни центар за мушкарце“

262 Доступно на: <http://opna.org.rs/page1.html#image1-2i>

263 Доступно на: <https://www.work-with-perpetrators.eu/about-us/members/list-of-network-members>

264 Доступно на: <http://opna.org.rs/page3.html>

265 Доступно на: <http://kcm.rs/test/tretman-za-pocinioce/o-partnerskom-nasilju/sta-je-partnersko-nasilje/>

266 Белотић Јовановић, С. 2017.

267 Белотић Јовановић, С. 2017.

268 Подаци Завода за социјалну заштиту РС добивени у процесу израде овог документа, фебруар 2021.

269 Њиме је, поред осталог, предвиђено да се новинар/ка мора супротставити свима који крше људска права, промовишу дискриминацију и/или подстичу насиље, те да родне и друге предрасуде које новинари приватно имају не смеју да буду емитоване/објављене ни у каквом контексту, ни отворено, ни прикривено, а дужни су да избегавају сексистичке и друге фразе које имају дискриминаторну конотацију. Доступно на: http://www.savetzastampu.rs/doc/Kodeks_novinar_a_Srbije.pdf. Утврђене су и Смернице за примену Кодекса новинара Србије у онлајн сфери. Видети: <http://www.savetzastampu.rs/smernice-za-primenu-kodeksa-novinar-a-srbije-u-onlajn-okruzenju.html>

270 РЕМ је установљен на основу Закона о електронским медијима („Службени гласник РС“, бр. 83/14 и 6/16 – др. закон).

271 Регулаторно тело је усвојило Правилник о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга („Службени гласник РС“, број 25/15), Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга („Службени гласник РС“, број 25/15) и Правилник о аудио-визуелним комерцијалним комуникацијама („Службени гласник РС“, број 69/15).

272 Доступно на: <http://www.rem.rs/uploads/files/izvestaji%20o%20nadzoru/Preporuke%20o%20medijskom%20izvestavanju%20o%20rodnom%20nasilju.pdf>

273 Мршевић, З. (2017) Студија Медији у Србији о родно заснованом насиљу у 2015. и 2016. години – како против насиља – улога медија, доступно на: <http://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/poverty/kako-protiv-nasilja---uloga-medija.html> (приступљено, 9. фебруара 2021)

274 Правилником о заштити људских права у области пружања медијских услуга РЕМ-а („Службени гласник РС“, број 55/15) прописано је да пружалац медијске услуге не сме објављивати програмске садржаје у којима се приказују насиље, наркоманија, понижавајуће поступање, мучење или друго нечовечно поступање према људском бићу на начин којим се такво поступање подстиче, велича, оправдава, умањује му се значај или се приказује на други начин којим се повећује људско достојанство. Пружалац медијске услуге не сме приликом приказивања стварних догађаја нарушавати људско достојанство, нарочито приказујући оболело лице или жртву насиља или трагичног догађаја која умире или је изложена озбиљној физичкој или менталној патњи (члан 21).

275 Подаци су прибављени за потребе израде стратегије.

276 Доступно на: <https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/smernice-za-medijsko-izvetavanje-o-nasilju-prema-enama.html>

277 Анализа медијских објава о проблему насиља према женама групе Новинарке против насиља према женама, https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/womens_empowerment/analiza-medijskog-izvestavanja-2019.html

278 Доступно на: <http://ravnopravnost.gov.rs/>

279 Пилотирање је реализовано у пет општина (пет предшколских установа и пет школа) у Београду, Нишу, Ужицу, Крагујевцу и Новом Саду, а резултат пројекта су и квалитетни ресурси: Брошура за родитеље; Едукативни цртани филмови; Лифлет за децу; Водич за учитеље и наставнике за рад са родитељима и децом на развоју стимулативног и безбедног окружења на интернету и онлајн курс на тему безбедности деце на интернету намењен родитељима, васпитачима и учитељима.

280 „Службени гласник РС“, број 62/10.

281 Тако су, на пример, 2018. године усвојене Смернице са инструкцијама за превенцију и заштиту од родно засноване дискриминације и дискриминације засноване на другим личним својствима у Министарству унутрашњих послова Републике Србије. Доступно на <http://moismeu.rs/index.php/vesti/vesti-spa-iii/475-prezentacija-internih-akata-za-sprovodjenje-politike-rodne-ravnopravnosti-u-mup-republike-srbije>.

282 Факултет Политичких наука Универзитета у Београду усвојио је 2014. године Правилник о понашању запослених у вези са превенцијом и заштитом од сексуалног узнемиравања и уцењивања студената и студенткиња. Доступно на: <https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2016/07/pravilnik-o-ponasanju-zaposlenih-u-vezi-sa-prevencijom-i-zastitom-od-seksualnog-uznemiravanja-i-ucenjanja.pdf>

283 Пешић, Д. Заштита и подршка за жене жртве са искуством насиља, Београд, Аутономни женски центар, 2016. Доступно на: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2016/Zastita_i_podrska_za_zene_sa_iskustvom_nasilja-analiza_lokalnih_politika_u_Republici_Srbiji.pdf

284 Посебан извештај Заштитника грађана о примени Општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља, 2014. Доступно на: https://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr_YU/izvestaji/posebni-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38

285 Доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecavanju_nasilja_u_porodici.html

286 Члан 6. ЗСНП.

287 Члан 36. став 2. ЗСНП:

288 Савет је образован Одлуком Владе РС о образовању Савета за сузбијање насиља у породици („Службени гласник РС“, број 69/17). Савет има девет чланова, а чине га представници надлежних министарстава и других државних органа и установа надлежних за примену ЗСНП. Савет прикупља и анализира податке о насиљу у породици и другим делима родно заснованог насиља, донетим одлукама и мерама у случајевима насиља и предлаже мере за унапређење рада институција на откривању, спречавању и процесурању дела насиља и пружања помоћи и подршке жртвама и упознаје јавност са својим налазима, препорукама и мерама.

289 Видети: Игњатовић, Т. (2020). доступно: https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AZC_Osmi_nezavisni_izvestaj_2019.pdf

290 Подаци достављени од стране Министарства унутрашњих послова за потребе израде стратегије.

291 Подаци достављени од стране Министарства правде за потребе израде стратегије.

292 Исто.

293 Видети: Игњатовић, Т. (2020). доступно: https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AZC_Osmi_nezavisni_izvestaj_2019.pdf

294 Закон се примењује у кривичним поступцима за кривична дела наведена у члану 4 ЗСНП: прогањање (члан 138а КЗ), силовање (члан 178. КЗ), обљуба над немоћним лицем (члан 179. КЗ), обљуба над дететом (члан 180. КЗ), обљуба злоупотребом положаја (члан 181. КЗ), недозвољене полне радње (члан 182. КЗ), полно узнемиравање (члан 182а КЗ), подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183. КЗ), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (члан 185а КЗ), навођење детета на присуствовање полним радњама (члан 185а КЗ), запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. КЗ), насиље у породици (члан 194. КЗ), недавање издржавања (члан 195. КЗ), кршење породичних обавеза (члан 196. КЗ), родоскрвнуће (члан 197. КЗ), трговина људима (члан 388. КЗ) и друга кривична дела, ако је кривично дело последица насиља у породици.

295 Члан 24. став 4. ЗСНП.

296 Члан 27. ЗСНП.

297 Мапирање потреба за унапређењем рада ГКС, УНДП и Министарство правде, Београд, 2020.

298 Исто

299 Осми извештај о независном праћењу примене Закона о спречавању насиља у породици у 2019. години, оп.цит.

300 Посебан извештај Заштитника грађана о раду група за координацију и сарадњу на подручју града Београда; доступно на: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/6804/Posebani%20izvestaj%20zastitnika%20gradjana.pdf>

301 Усвојен на седници Владе РС 24. новембра 2011. године

302 Усвојило га је Министарство здравља, 2010. године

303 Усвојило га је Министарство рада, запошљавања и социјалне политике у марту 2013. године

304 Усвојило га је Министарство унутрашњих послова, 2013. године

305 Усвојило га је Министарство правде и државне управе у јануару 2014. године

306 Константиновић Вилић, С. Петрушић, Н. Бекер, К. Друштвени и институционални одговор на феминизам у Србији I, FemPlatz, Панчево, 2019; Петрушић, Н. Жунјић, Н. Вилић, В. Друштвени и институционални одговор на феминизам у Србији II, FemPlatz, Панчево, 2019; Ведрана Лацмановић, Феминизам у Србији: потрага за подацима, одговором институција и медијска слика, *Annales – Series Historia et Sociologia*, вол. бр. 1, 2019.

307 Опширније: ОНСНР | *Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*.

308 Члан 29. ЗСНП

309 Бјелаш, М. Бабовић, М. Мандић, С. Степанов, Б. Извештај ОЦД о примени Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у Србији, СОС Војводина, Кикинда, 2018; Игњатовић, Т. Мацановић, В. Унапређено законодавство – неуспешна заштита. Независни извештај о примени Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, Аутономни женски центар, Београд, 2018

310 Игњатовић, Т., Мацановић, В. (2018). Унапређено законодавство – неуспешна заштита. Независни извештај о примени Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. Београд: Аутономни женски центар, стр. 23, доступно: https://www.womenngo.org.rs/images/GREVIIO/GREVIIO_Izvestaj_SRP.pdf

311 Тако Мрежа Жене против насиља на свом порталу www.zeneprotivnasilja.net пружа информације о услугама свих организација Мреже; НВО „СОС Војводина“ пружа информације за жене на интернет презентацији www.sosvovodina.org; НВО Аутономни женски центар и шест локалних партнерских организација (Пешчаник из Крушевца, Женски центар из Ужице, Освиг из Ниша, ...Из круга Војводина из Новог Сада, Центар за подршку женама из Кикинде и СОС телефон из Врања) у оквиру пројекта „Удруженим напорима – ка новим европским стандардима у заштити жена од родно заснованог насиља“, реализовале су акцију систематског информисања жена о надлежностима ЦСР, полиције и правосуђа, штампањем и дистрибуирањем информативног материјала. НВО Женски центар Ужице, уз подршку НВО Аутономни женски центар, припремио је плакате са информацијама намењеним женама жртвама насиља, које су дистрибуиране у 10 општина Златиборског округа. НВО Освиг пружа информације Ромкињама на ромском језику.

312 ГРЕВИО извештај Србија, став 109

313 „Службени гласник РС“, број 24/11.

314 Анализа ефеката Закона о изменама и допунама ЗСЗ. Доступно на: <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/analiza-efekata.doc>.

315 Матковић, Г. Страњаковић, М. оп. цит.

316 Доступно на: https://www.womenngo.org.rs/images/GREVIIO/GREVIIO_Izvestaj_SRP.pdf оп.цит.

317 Пешић, Д. Заштита и подршка за жене жртве са искуством насиља, Београд, Аутономни женски центар, 2016. Доступно на: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2016/Zastita_i_podrska_za_zene_sa_iskustvom_nasilja-analiza_lokalnih_politika_u_Republici_Srbiji.pdf

318 „Службени гласник РС“, број 80/2020.

319 „Службени гласник РС“, бр. 104/16 и 9/20 – др. закон.

320 „Службени гласник РС“, број 13/12.

321 У 2018. удружењу „Атина“ које пружа подршку женама жртвама трговине људима додељена је лиценца за услугу становање уз подршку али нису обезбеђена средства за функционисање ове услуге. Доступно на: <http://atina.org.rs/sr/nvo-atina-licencirala-prvu-uslugu-za-%C5%BErtve-trgovine-ljudima-u-srbiji>

322 Независни извештај о примени Конвенције СЕ о спречавању и борби насиља према женама и насиља у породици – Унапређено законодавство-неуспешна заштита, АЖЦ, 2019, доступан на https://www.womenngo.org.rs/images/GREVIIO/GREVIIO_Izvestaj_SRP.pdf Слободан превод GREVIО извештаја за Србију. Верзија на енглеском доступна на: <https://www.ecoi.net/en/file/local/2024052/GREVIIO+report+on+Serbia.pdf.pdf>

323 „Службени гласник РС“, број 25/19.

324 Члан 11. Закона о здравственој заштити.

325 Члан 11. став 2. тач. 12) и 13) Закона о здравственој заштити.

326 „Службени гласник РС“, број 25/19, члан 16, тач. 12) и 13)

327 Доступно на: <https://www.sigurnakuca.net/sites/default/files/inline-files/TirkizniTekst.pdf>

328 Утврђене су јасне смернице добре праксе у пружању здравствених услуга и утврђени су принципи рада и инструкције о збрињавању здравствених последица насиља на физичко и ментално здравље жене, прегледа садашњих, скорашњих и старих повреда, за израду детаљне медицинске документације, санирања повреде и осталих тегоба, пружање информација о службама за помоћ женама са искуством насиља и Образац за евидентирање и документовање насиља и инструкције за процену ризика и избор мера које се препоручују.

329 Извештај доступан на: https://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr_YU/izvestaji/posebnii-izvestaji/3710-2015-02-24-13-35-38

330 Информација прибављена за потребе израде стратегије.

331 „Службени гласник РС”, број 70/19. Услуга подразумева узимање анамnestичких података, физикални преглед по органима и системима у складу са тегобама и проценом лекара, упућивање на лабораторијске анализе, дијагностичке процедуре, специјалистичко-консултативне прегледе, болничко лечење по потреби, постављање радне или коначне дијагнозе, одређивање терапије, унос података у медицинску документацију у складу са одговарајућим протоколом. Поступање у складу са протоколом – пријава тужилаштву и надлежном центру за социјални рад, као и стручном тиму у здравственој установи.

332 Истраживање Центар за промоцију здравља и УНФПА под називом: Искуства, ставови, и пракса здравствених радника о РЗН, 2019. Резултати реферисани на Конференцији Јачање улоге здравственог система и интерсекторском одговору на родно засновано насиље.

333 WHO, Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO Clinical and policy guidelines, (WHO 2013), <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241548595/en/>; Caring for women subjected to violence. A WHO curriculum for training health-care providers (2019). Geneva: World Health Organization. Доступно на: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/caring-for-women-subject-to-violence/en/>

334 Извештај о пријављеним случајевима родно заснованог насиља у здравственим установама у РС у 2017. Доступан на: <http://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Rodno%20zasnovano%20nasilje%202017.pdf>. Извештај о пријављеним случајевима родно заснованог насиља у здравственим установама у РС у 2018. Доступан на: <http://www.batut.org.rs/download/publikacije/Izvestaj%20rodno%20nasilje%202018.pdf>, Извештај о пријављеним случајевима родно заснованог насиља у здравственим установама у Републици Србији у 2019. Доступан на: <http://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Godisnji%20izvestaj%20rodno%20nasilje%202018.pdf>

335 Искуство лекара током реализације пројекта „Заустави, заштити, помози” Покрајинског секретаријата за здравство и Центра за подршку женама показује да не постоји спремност за реаговање у случајевима малолетничке трудноће, јер полиција на пријаву здравствене установе није увек реаговала, па је остало да то учине центри за социјални рад или заврше као евидентирани случај у здравственој установи.

336 Чланови 180. и 190. Кривичног законика („Службени гласник РС”, бр. 85/05 – исправка, 107/05 – исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19).

337 „Службени гласник РС”, број 45/13.

338 ГРЕВИО извештај 2018.

339 Видети: <https://www.zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>

340 Извор: <https://udruzenjeromanb.org.rs/>

341 Извор: <http://www.osvit.rs/>

342 Извор <http://atina.org.rs/sr/zastita-zrtava>

343 Извор: <https://www.astra.rs/o-astri/>

344 Извор: <https://izkruga.org>

345 Извор: <http://www.izkrugavojvodina.org>

346 Извор: <http://www.labris.org.rs>

347 Извор: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/otvorene-sos-konsultacije-za-lezbejke/>

348 Аутономни женски центар је анализирао локалне одлуке о правима и услугама у социјалној заштити, стратешке документе, извештаје центара за социјални рад за 2014. и 2015. годину, те извршење буџета и друге јавно доступне податке о политикама подршке за жене са искуством насиља у шест ЈСЛ (Врање, Кикинда, Крушевац, Нови Сад, Ниш и Ужице) и утврдио да се из локалних буџета у већини не издвајају финансијска средства за специјализоване услуге подршке за жене жртве насиља.

349 „Службени гласник РС”, бр. 42/13, 89/18 и 73/19.

350 ГРЕВИО извештај 2018.

351 „Службени гласник РС”, број 42/13.

352 Доступно на: <https://www.zeneprotivnasilja.net/usluge-u-zajednici/srbija/sigurne-kuce>

353 Подаци Републичког завода за социјалну заштиту достављени у процесу израде ове стратегије

354 Доступно на: <http://www.sigurnakuca.net/nasilje-nad-zenama/ako-prijavite-nasilje/sigurne-kuce>

355 ГРЕВИО извештај, 2018.

356 The Advocates for Human Rights & Autonomous Women’s Center (2017). Implementation of Serbia’s Domestic Violence Legislation, A Human Rights Report, доступно на: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2017/Implementation_of_Serbia_Domestic_Violence_Legislation.pdf

357 Доступно на: http://www.sigurnakuca.net/un_protiv_nasilja/podrska-pruzanju_sos_usluge_zenama/sos_telefoni_-_juce_danas_i_sutra.561.html

358 Подаци Републичког завода за социјалну заштиту достављени у процесу израде овог документа

359 Доступно на: <https://www.zeneprotivnasilja.net/o-nama/mreza-zpn#usluge-i-finansiranje>

360 Доступно на: <http://sosvojevodina.org/>

361 Доступно на: <https://udruzenjeromanb.org.rs/>

362 Доступно на: <http://osvit.rs/>

363 Доступно на <http://romadaje.org/>

364 Доступно на: <http://zvecanska.org.rs/wp-content/uploads/2020/06/Izvestaj-o-radu-CZODO-2019..pdf> стр.13.

365 У првих шест месеци рада новоформиран национални СОС телефон обавио је 623 саветодавна разговора (103,8 позива просечно за месец дана), за које је отворено 546 протокола (91 протокол месечно у просеку). Примљено је и 161 позива који су сврстани у информативне (46,3 просечно), 144 позива за које је позиваоц упућен на другу службу (просечно 24 месечно) и шест позива за које је предузета интервенција на захтев позиваоца. Збир ових позива за шест месеци је 934 или 155,7 позива просечно сваког месеца у посматраном периоду. Игњатовић, Т. (2019). Први независни извештај о активностима новоформираног Националног СОС телефона за жене са искуством насиља. Београд: Аутономни женски центар, доступно на: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-19/Prvi_nezavisni_izvestaj_SOS_telefon.pdf

366 Доступно на: <https://www.womenngo.org.rs/vesti/1540-nacionalni-sos-telefon-neovlascono-snimanje-razgovora>

367 Доступно на: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-19/Obavestjenje_o_sprovedenom_nadzoru.pdf

368 Подаци РЗС достављени за потребе израде стратегије. Треба имати у виду да подаци из табеле означавају број позива, а не корисница јер једна корисница може више пута различитим облицима насиља бити изложена.

369 Доступно на: www.cpz.rs

370 Водич је креиран у оквиру пројекта „Заустави, заштити, помози“ 2017.

371 У 7 здравствених установа на територији АП Војводине (Клинички центар Војводине и шест општинских болница) захваљујући пројекту „Заустави, заштити, помози“ Покрајинског секретаријата за здравство и Центра за подршку женама (финансијска подршка UN Trust Fund) функционисали су пилот – центри за жртве сексуалног насиља.

372 Пешић, Д. оп.цит..

373 У случају када није дат налог суда за форензичким прегледом, жртве морају саме да га плате што, на пример, на београдском Институту за судску медицину износи између 5.000 и 7.000 динара (Мацановић, С., Игњатовић, Т., Мацановић, В. (2016). Shadow Report of the Autonomous Women's Center (AWC) on the Follow-up state's report to the Concluding observations of the Committee, доступно: https://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/2013/INT_CEDAW_NGS_SRB_23731_E.pdf) Поред тога што су судско-медицински прегледи несумњиво у интересу жртве, они су у интересу истражних и правосудних органа, јер се њима добија квалитетна документација, па је нејасно зашто држава очекује да жртва кривичног дела финансира обезбеђење доказа о извршеном кривичном делу (Autonomni ženski centar, ASTRA, Žene u crnom, Labris, Glas razlik. (2013). Senka nad Srbijom – Izveštaj nevladinih organizacija za 55. zasedanje Komiteta CEDAW 2013., доступно: https://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/2013/Senka_nad_Srbijom.pdf)

374 Исто

375 <http://www.potpisujem.org/srb/962/za-uspostavljanje-centara-za-zrtve-seksualnog-nasilja-i-za-izradu-protokola-o-postupanju-u-slucajevima-seksualnih-delikata>

376 Рад центара подржава ОАК фондација и UN Women у Републици Србији.

377 Чланови 280. и 281. ЗКП.

378 Члан 13. ст. 1. и 2. ЗСНП.

379 Према расположивим подацима, током 2017. године лекари су пријавили укупно 2047 случајева полицији, тужилаштву и ЦСР у поређењу са 96 случаја поводом којим су изразили сумњу на насиље, али су се из непознатих разлога уздржали од пријављивања.

380 Игњатовић, Т. (2018). Шести независни извештај о примени Закона о спречавању насиља у породици за период април – јун 2018. године и преглед главних годишњих налаза и закључака. Београд: Аутономни женски центар, доступно: https://www.womenngo.org.rs/images/vesti-18/PDF/Sesti_izvestaj_o_primeni_Zakona_o_sprecavanju_nasilja_u_porodici.pdf

381 Подаци МУП РС достављени за потребе израде стратегије.

382 Из евиденције случајева насиља НВО „Освит“ – удружење ромкиња из Ниша.

383 Из евиденције случајева насиља при Мрежи СОС Војводина.

384 „Службени гласник РС“, број 36/10.

385 Члан 168 ЗПП.

386 Информација добијена од Министарства правде за потребе израде ове стратегије 29. јануара 2021.

387 Пунолетни у систему социјалне заштите у 2019, РЗСЗ, Београд, 2020.

388 Деца у систему социјалне заштите у 2019, РЗСЗ, Београд, 2020.

389 Извештај о раду центара за социјални рад у 2019, РЗСЗ, Београд, 2020.

390 ГРЕВИО Извештај, став 249.

391 Игњатовић, Т., Дробњак, Т. (ур.) (2014). Анализа усклађености законодавног и стратешког оквира Републике Србије са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици – Основна студија. Београд: Аутономни женски центар, доступно: <http://www.potpisujem.org/doc/33df186c9ded15296bc6f1d79f09ed22.pdf>

392 „Службени гласник РС“, број 62/10.

393 Смернице за унапређење судске праксе у поступцима за накнаду штете жртвама тешких кривичних дела у кривичном поступку, Београд: Врховни касациони суд, Мисија ОЕБС-а у Србији, 2019.

394 Ђолић, С. Развој законодавног оквира за заштиту жена жртва насиља у Србији, Темида, 2019, вол. 22, бр. 2, стр. 143–168.

395 Ђолић, С. Кривичноправна заштита жртва сексуалног насиља у Србији. У: С. Бејатовић, В. Турањанин (ур.) Оштећено лице и кривичноправни инструменти заштите (међународни правни стандарди, норма и пракса), Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Intertex-Београд, 2020, стр. 191–211.

396 Шкулић, М. Кривично дело силовања у кривичном праву Србије – актуелне измене, нека спорна питања и могуће будуће модификације, Crimen, 2017, вол. VIII, бр. 3, стр. 393–441.

397 Дробњак, Т., Мацановић, В., Игњатовић, Т. Остварени напредак и недостаци кривично-правног система заштите након усклађивања са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици преУговор. Предлог практичне политике 03/12. Београд: Коалиција преУговор, 2017.

398 Дробњак, Т., Мацановић, В., Игњатовић, Т. оп. цит.; Јовановић, С. Нови кривичноправни одговори РС на насиље над женама, Темида, 2019 вол. 22, бр. 2, стр. 169–187.

399 Јовановић, С. (2019) оп. цит.

400 Јовановић, С. (2019) оп. цит.

401 Јовановић, С. (2019) оп. цит.

402 Закон о изменама и допунама Кривичног законика, „Службени гласник РС“, број 94/16.

403 Закон о изменама и допунама Кривичног законика, „Службени гласник РС“, број 35/19.

404 РЗС (2016) Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2015. – Пријаве, оптужења и осуде, Саопштење бр. 189, Београд: РЗС; РЗС (2017) Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2016. – Пријаве, оптужења и осуде, Билтен бр. 629, Београд: Републички завод за статистику; Републички завод за статистику (2018) Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2017. – Пријаве, оптужења и осуде, Саопштење бр. 193, Београд: Републички завод за статистику; Републички завод за статистику (2019) Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде, Билтен бр. 653, Београд: Републички завод за статистику; Републички завод за статистику (2020) Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2019. – Пријаве, оптужења и осуде, Билтен бр. 665, Београд: Републички завод за статистику.

405 Исто.

406 Петрушић, Н., Жунџић, Н., Вилић, В. (2018) *Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови*. Београд: Мисија ОЕБС у Србији.

407 Вилић Константиновић, С. Петрушић, Н. Бекер, К. (2019) *Друштвени и институционални одговор на фемицид у Србији I, FemPlatz*, Панчево.

408 Исто.

409 Закључак Владе 05 број 337-591/2020 од 30. јануара 2020. године о прихватању Извештаја о резервама на Конвенцију СЕ о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, (*Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 3/2020).

410 Члан 55. став 2. Истанбулске конвенције.

411 Члан 56. Истанбулске конвенције.

412 Члан 197. ЗКП.

413 Обавештење достављено од стране Републичког јавног тужилаштва за потребе израде ове стратегије.

414 Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у РС за период 2020–2025. године. Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/30567/nacionalna-strategija-za-ostvarivanje-prava-zrtava-i-svedoka-krivичних-dela-u-republici-srbiji-za-period-2020-2025-godine-19082020.php>

415 Mirčić Čaluković, G. Ćorović, E. Javni tužilac kao organ zaštite žrtava nasilja u porodici u pravu Srbije, *Temida*, 2018, vol. 21, br. 2, str. 293–313. Доступно на: <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/1450-6637/2018/1450-66371802293M.pdf>

416 Информација доступна на: <https://www.podrskazrtvama.rs/prava-zrtava.php>

417 Подршка жртвама и сведоцима кривичних дела у Србији – Подршка жртвама (podrskazrtvama.rs)

418 Влада РС усвојила је Националну стратегију 30. јула 2020. године.

419 Директива 2012/29/ЕУ Европског парламента и Савета од 25. октобра 2012. године којом се успостављају минимални стандарди у вези са правима, подршком и заштитом за жртве кривичних дела и замењује Оквирна одлука Савета 2001/220/ПУП (SL L 315 од 14. новембра 2012.) – у даљем тексту: Директива.

420 Акциони план за Поглавље 23 (активност 3.7.1.20).

421 Посебан циљ 1. Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године

422 Како је наведено у стратегији (одељак 2.1) чињеница да је конкретна служба подршке основана и/или функционише при одређеној институцији или невладиној организацији не прејудуцира нити подразумева њену природу или припадност институцији односно организацији и не чини их судским, тужилачким и сл., већ искључиво службама подршке жртвама и сведоцима кривичних дела.

423 Тачка 2.2.3. Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године

424 Исто, тачка 2.3.

425 Исто, тачка 2.4.

426 У складу са Законом о бесплатној правној помоћи, „Службени гласник РС”, број 87/18.

427 ГРЕВИО извештај став 244.

428 Ћолић, С. (2019) оп. цит.

429 Обавештење достављено од стране Републичког јавног тужилаштва за потребе израде ове стратегије.

430 „Службени гласник РС”, бр. 6/16, 24/18.

431 Члан 52. став 1. тачка 8) Закона о прекршајима

432 Милосављевић Ђукић, И. Танкосић, Б. Петковић, Ј. Марковић, М. Јединице за подршку деци жртвама и сведоцима у кривичном поступку – Домаће право и пракса, 2017, *Темид*, вол. 20, бр. 1, стр. 45–64.

433 „Службени гласник РС”, бр. 55/14 и 35/19.

434 „Службени гласник РС”, број 87/18.

435 Члан 9. став 1. ЗБПП.

436 Члан 9. став 5 ЗБПП.

437 Доступно на: <https://www.drzavnauprava.gov.rs/tekst/26350/registar-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-i-besplatne-pravne-podrske.php>.

438 Начин вођења евиденције регулисан је Правилником о начину вођења евиденције о пруженој бесплатној правној помоћи и бесплатној правној подршци (Службени гласник РС, број 68/2019).

439 Доступно на: https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/za-6-meseci-1.902-gradjana-dobilo-besplatnu-pravnu-pomoc_1117081.html

440 Извештај Министарства правде о спровођењу Закона о бесплатној правној помоћи од 31. март 2020. године. <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izvestaj%20o%20sprovodjenju%20ZBPP%201.okt%20do%2031.%20marta.pdf>

441 Исто.

442 Филиповић, М. Закон о бесплатној правној помоћи – Првих шест месеци примене, YUCOM – Комитет правника за људска права, Београд, 2020.

443 Исто, стр. 36.

444 Исто, стр. 38.

445 Исто, стр. 44.

446 Исто, стр. 37.

447 Закључак Владе 05 број 337-591/2020 од 30. јануара 2020. године о прихватању Извештаја о резервама на Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 3/20).

448 ЗСНП у члану 32. обавезује поступајуће државне органе да воде евиденције о пријављеним случајевима насиља у породици и о изрицању и извршењу хитних мера и извршењу мера заштите од насиља у породици. Сходно члану 32. ЗСНП САТИТ-а, Одељење за развој, на предлог и консултације Одељења за превенцију и сузбијање насиља у породици израдило је у току 2018. године Апликацију у ЈИС-у, „Спречавање насиља у породици”, у којој се евидентирају сва поступања полицијских службеника по ЗСНП. Апликација се примењује од 12. фебруара 2018. године. Израдом ове апликације МУП, као државни орган, испунило је обавезу сходно члану 32. ЗСНП да све државне институције у оквиру свог делокруга рада сачине своју платформу апликације, која је неопходна за успостављање Централне евиденције у случајевима насиља у породици, сходно члану 33. Закона о спречавању насиља у породици, а која још увек није успостављена.

449 Константиновић Вилић, С. Индикатори за мерење насиља према женама садржани у међународним документима, у: Николић Ристановић В. (ур), *Евидентирање криминалитета: искуства из света и Србије*, Београд, 2012, стр. 131–159

450 Бјелош, М. и др., 2018, стр. 42.

451 Исто.

452 CEDAW/C/SRB/CO/4. Доступно на: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/SRB/CO/4&Lang=En

453 ГРЕВИО извештај Србија, став 49.

454 ГРЕВИО извештај Србија, став 52.

455 ГРЕВИО извештај Србија, став 54.

456 Ђојић, С. Стевковић, Њ. Евидентирање података о насиљу у породици и значај међусекторске сарадње: нека страна искуства, у: Весна Николић Ристановић (ур), *Евидентирање криминалитета: искуства из света и Србије*, Београд, 2012, стр. 159-177.

VII. ОДГОВОР НА РОДНО ЗАСНОВАНО НАСИЉЕ ПРЕМА ЖЕНАМА И НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

Глобална пандемија COVID-19 веома брзо је променила животе жена и мушкараца у целом свету. Иако је у питању здравствена криза, њене последице су много далекосежније. Већ на самом почетку пандемије, показало се да утицај мера које су донете са циљем спречавања ширења вируса, утиче на жене више него на мушкарце и ставља их у лошији положај.⁴⁵⁷ Поред осталог, повећао се ризик од насиља у породици због боравка у кући са насилником и отежаних могућности пријављивања насиља, а жене су такође недовољно укључене у одлучивање о стварима које се тичу њиховог живота и здравља.⁴⁵⁸

На самом почетку пандемије, женске НВО упозориле су на могуће последице пандемије и мера које су уведене, на родно засновано насиље. Постоје чврсти докази да карантин и психичка напетост могу да изазову пораст насиља у породици, те да имају веома значајан негативан утицај на оне који живе у насилним везама и породицама, као и да поремећена породична динамика може да прерасте у насиље, у овим ванредним околностима.

Притисак да се одговори на случајеве заразе поремети је социјалну, здравствену и правну подршку за жртве/преживеле родно заснованог насиља, па је изостала адекватна подршка иако је постојала повећана потреба да се одговори на случајеве родно заснованог насиља. Искуства из других пандемија указивала су на ризик да ограничење кретања и страх од заразе последично онемогућавају жртвама/преживелима родно заснованог насиља приступ институцијама које пружају заштиту и подршку жртвама, због чега ови случајеви нису пријављени.⁴⁵⁹ У Републици Србији су многе медицинске установе пренамењене за потребе COVID-19, а хитне службе из здравственог и социјалног система, као и полиција, биле су интензивно ангажоване у активностима у вези са епидемијом. Према томе, у време прекида редовног функционисања ових служби, одговор на родно засновано насиље представљао је изазов и за особе које су биле у ситуацији насиља и за саме институције.

Забележени изазови се односе на следеће:

Надлежна министарства и друге институције више инстанце пропустиле су да благовремено упуте прецизне и једнообразне смернице и упутства, којима се конкретизује поступање институција ниже инстанце у измењеним околностима током ванредног стања у случајевима насиља у породици. Нису у свим институцијама били адекватно распоређени и обезбеђени људски ресурси, како би било осигурано несметано поступање и деловање у случајевима насиља у породици. Ванредно стање и мере за заштиту од епидемије утицале су на то да је институцијама било отежано да приступе, прикупе и размењују релевантне податке који су неопходни за адекватну процену ризика од непосредне опасности од насиља и/или насиља у породици. Од појединих професионалаца, као што су надлежни полицијски службеници, радници центра за социјални рад у пасивном дежурству или дежурни јавни тужиоци, захтева се и у редовном стању да процене ризик и донесу одлуку када немају непосредан приступ информацијама и евиденцији о породици или лицима, а које могу бити од кључног значаја за доношење одлуке о интервенцији или мерама. Стога се развијање јединствене евиденције која би омогућила приступ информацијама професионалцима, који поступају по пријављеним случајевима насиља, показало нарочито важним током ванредног стања и пандемије.

Током ванредног стања забележени су примери добре праксе по питању рада ГКС у измењеним околностима кроз пилот програм Министарства правде, али и кроз појединачне случајеве одржавањем састанака ГКС путем онлајн платформи. Међутим, забележени су и случајеви где се састанци ГКС нису одржавали или се нису одржавали редовно. Како би се обезбедило да кризне ситуације ни у будућем периоду не утичу на рад ГКС, у погледу разматрања мањег броја новопријављених случајева насиља у породици, израде индивидуалних планова заштите и подршке жртви, те учешћа жртве на састанцима ГКС, потребно је осигурати да се рад ГКС одржава онлајн. Практика онлајн састанака би се могла задржати и током редовног функционисања надлежних институција са циљем веће ефикасности у разматрању случајева. У том смислу нужно је стварање најпре техничких услова у свим тужилаштвима у земљи, односно, омогућавањем да сви заменици јавног тужиоца који председавају ГКС имају стално доступан лаптоп и интернет, као и обезбеђен приступ некој од апликација за састанак. Такође, кроз додатне едукације и подршку, потребно је охрабрити заменике јавног тужиоца да прихватају понуђена, уанпређена решења рада на овакав начин и мотивисати их dobrim искуствима заменика јавних тужилаца који већ поступају на овај начин. Уједно, потребно је охрабрити све ГКС да у рад групе укључују и жртве насиља у породици кад год је то могуће.

Мере предвиђене ЗКП су биле више коришћене током ванредног стања, него у истом периоду 2019. године. Разлози за то могу бити појава тежих облика насиља током посматраног периода, али и адекватнија процена ризика од стране правосудних органа и избор репресивнијих мера као одговор на учињено насиље у породици.

Препрека која се појавила пред радницима центара за социјални рад односила се на реализовање теренских посета, које су се током ванредног стања обављале углавном у ситуацијама када је процене висок ризик од понављања насиља, а нарочито када су у питању малолетна деца. Било је отежано реализовање других видова непосредне комуникације и директне подршке жртвама насиља у просторијама ЦСР. Ако се овом дода и чињеница да у појединим случајевима радници ЦСР нису имали никакву заштиту, те да су је углавном сами обезбеђивали, ситуација се далеко усложњава.

Поред чињенице да у Републици Србији нема довољно сигурних кућа, односно да чак 12 округа нема ову услугу, у ванредном стању још је израженији постао проблем смештаја жена са подручја општина на чијој територији не постоје сигурне куће, посебно због забране кретања и постојеће праксе упућивања на смештај преко центра за социјални рад. Право на ургентан смештај и заштиту не може да буде доведено у питање одсуством капацитета или финансијских средстава локалних самоуправа. Неопходно је решења изналазити плански и на националном нивоу и проеспитивати могућности које су на располагању локалним самоуправама, у циљу доступности ове услуге свим женама са искуством насиља.

Уведена забрана и ограничено кретање током ванредног стања, одсуство доступног превоза и стална/већа присутност насилног члана породице, дефинитивно је утицало на пријављивање насиља у породици. Институције су пропустиле да путем средстава јавног информисања, на својим сајтовима, интернет порталима, дељењем штампаних обавештења, упуте јасну поруку жртвама насиља у породици да је безбедно изнад слободе кретања, да у сваком тренутку могу да пријаве насиље било одласком у најближу полицијску станицу, било позивањем са безбедног места (из апотеке, продавнице и сл.) и да се забрана кретања не односи на ситуације у којима желе да пријаве насиље и/или се јаве у дом здравља ради указивања медицинске помоћи. Неопходно је да, посебно у ванредним ситуацијама, постоји јасно, правремено и што шире информисање грађанки и грађана о раду надлежних служби, укључујући заштиту и подршку у случајевима насиља у породици. Преношење ових информација могло би да буде централизовано за национални ниво, и да долази из истог извора односно тела надлежних за прописивање и координацију мера у ванредним околностима, а прилагођено, по садржају и каналима комуникације, за локални ниво.

Присуство насилног члана породице, уз присуство деце и повећан обим обавеза, такође је смањило могућности жртава да користе редовне канале комуникације са институцијама и добију кључне информације и подршку. Практика које су увеле женске невладине организације,

проширењем комуникације путем онлајн канала и апликација (Вајбер, Месинџер, имејл, онлајн пријаве, ЗУМ и сл.) било би добро да постане и пракса институција, како на националном нивоу, тако и појединачних служби и органа на локалном нивоу. Посебно је важно прилагодити канале комуникације женама из осетљивих друштвених група, јер и мимо ванредног стања, жене које су изложене насиљу, суочавају се са различитим баријерама да потраже помоћ и подршку и пријаве насиље, као што су жене које не живе у градским срединама, жене са инвалидитетом, Ромкиње, жене чије кретање контролишу насилници и сл.

Поруке којима се осуђује и сматра недопустивим сваки облик насиља у породици и информисање грађана да ће институције реаговати на пријаве и током ванредног стања, а које су долазиле од највиших званичника у држави, представљају позитиван пример који има превентиван карактер. Посебно је позитивно што су ове поруке емитоване преко средстава јавног информисања, преко медија са националном фреквенцијом и у терминима и контексту саопштавања информација од изузетног значаја за јавност током ванредног стања, чиме се може претпоставити да су дошле до великог броја грађанки и грађана.

Потенцијално превентивни карактер ових порука огледа се у спречавању да до насиља уопште дође, што је било нарочито важно у ситуацији када су мере током ванредног стања могле утицати на напетости, заоштравање породичних односа и прерастање поремећених породичних односа у насиље у породици. Порука да ће институције реаговати и да ће насиље према женама бити санкционисано, могла је у том смислу имати ефекат на поједине починиоце, а жртве охрабрити да се у случају насиља обрате институцијама.

Економске тешкоће услед смањења зарада, губитка посла, те принудних одмора, такође утичу на ескалацију насиља. Обједињене информације о свим доступним врстама материјалне помоћи и подршке, права и олакшица жртвама насиља треба да буду широко распрострањене, а овакве обједињене информације тренутно не постоје.

-----

457 Опширније: Косана Бекер и др, ФемПлатз магазин – ванредно издање, Број 3, ФемПлатз, Панчево, 2020, доступно на: http://femplat.org/library/newsletters/FemPlatz_Magazin_3.pdf

458 Coronavirus puts women in the frontline, European Institute for Gender Equality (EIGE), 25. марта 2020, доступно на: <https://eige.europa.eu/news/coronavirus-puts-women-frontline>

459 УНДП, Irish Aid, 2015.

VIII. ВИЗИЈА

Визија која се остварује овом стратегијом је Република Србија у којој све жене и девојчице живе без насиља, у безбедном окружењу у којем се поштују њихово достојанство и људска права, ефикасно спречава сваки облик родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и жртвама пружа адекватна заштита и подршка.

IX. ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ И МЕРЕ ЗА ЊИХОВО ОСТВАРИВАЊЕ

9.1. Општи циљ: Обезбеђена ефикасна превенција и заштита од свих облика родно заснованог насиља према женама и девојчицама и насиља у породици и развијен родно одговоран систем услуга подршке жртвама насиља.

Општи циљ Стратегије у функцији је свеобухватне примене ратификованих међународних уговора, које првенствено прописује Истанбулска конвенција и CEDAW конвенција, као и одредаба домаћег законодавства. Спровођењем Стратегије унапредиће се ниво квалитета и делотворности заштите људских права жртава свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Циљеви Стратегије усаглашени су са циљевима и мерама обухваћеним другим националним стратешким документима, првенствено у области правосуђа и унапређења људских права. Сагледана је њихова међузависност, те је примена и испуњење овде постављених циљева и мера повезана са испуњавањем других реформских циљева који су дефинисани важећим документима јавних политика који се односе на приступање ЕУ и унапређење људских права у РС.

Праћење испуњености општег циља вршиће се кроз праћење и вредновање учинака и ефеката примене акционог плана који је саставни део ове стратегије, и извештавање о постигнутим резултатима.

Како у Републици Србији тренутно не постоји развијен јединствени систем праћења услуга подршке жртвама насиља, као ни централна евиденција података о случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, на основу које би се утврдиле тачне почетне вредности, за основну почетну вредност ће се узети подаци о распрострањености родно заснованог насиља према женама у Републици Србији из Анкете о насиљу према женама у Републици Србији, спроведена 2018. године⁴⁶⁰:

Велику учесталост различитих облика насиља према женама: 62% жена је доживело неки облик родно заснованог насиља након своје 15. године, 42% је доживело сексуално узнемиравање, 22% физичко и/или сексуално насиље у партнерском односу или ван њега, а 11% жена имало је искуство прогањања. Када је у питању партнерско насиље, подаци су показали да је 45% анкетираних жена које су биле у партнерском односу искусило насиље од партнера након своје 15. године, 44% њих је доживело психичко, 17% физичко и 5% сексуално партнерско насиље. Насиље је проузроковало физичку патњу жена у најмање 46% случајева, а психичку патњу у најмање 69% случајева.

Жене чији су партнери зависни од алкохола су много чешће и више изложене насиљу, што је десетороструко повезано са негативним последицама на њихово ментално здравље.

У периоду 2010–2020. од стране партнера или члана породице убијено је најмање 333 жена, а у готово сваком трећем случају претходно насиље било је пријављено некој од надлежних институција. У просеку су сваке године 33 жене биле убијене од стране партнера или другог члана породице.

Прва епидемиолошка студија о злостављању и занемаривању деце у Србији показала је да је 8,49% испитане деце узраста од 11 до 16 година навело да је имало барем једно искуство сексуалног насиља у животу. Неки вид сексуалног насиља доживело је 10,8% деце, 12,6% девојчица и 8,6% дечака, а ова појава је све раширенија.

Ефекти примене јавне политике у области насиља према женама мериће се на основу доступних података о преваленци родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и на основу извештаја међународних референтних тела која прате стање у области насиља према женама (CEDAW, GREVIO), као и на основу испуњености индикатора на нивоу мера и активности дефинисаних Акционим планом.

Као извори верификације за постигнуте резултате и ефекте примене мера из овог документа, служиће званичне информације и подаци институција, као и друге јавно доступне информације и подаци ОЦД које пружају услуге жртвама насиља.

За постизање општег циља, у тренутку утврђивања стања и проблема у области родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у Републици Србији, као и разлога услед којих се приступило изради Стратегије, сагледане су три алтернативне опције које су посматране из угла капацитета државе и невладиног сектора за испуњење општег циља.

Разматране опције:

1. STATUS QUO ОПЦИЈА – подразумева да се општи циљ остварује у мери и обиму који одговара затеченом стању у погледу примене постојећег законодавног оквира заштите и подршке жртвама родно заснованог насиља и насиља у породици, а сагледава кроз примену одредби КЗ РС, ЗКП, ПЗ, ЗСНП, ЗЈРМ, ЗСЗ, ЗЗЗ и посебних протокола који су усвојени у овој области.

2. ОПЦИЈА 1 – Усвајање измена и допуна постојећих закона и прописа, ЗСНП, КЗ, ЗКП, ПЗ, ЗЈРМ, ЗСЗ, ЗЗЗ, као и измене и допуне Општег и посебних протокола у овој области, што би омогућило унапређење и усаглашавање низа материјалноправних и процесноправних законских

одредаба, чиме би се унапредила заштита и подршка жртвама свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. Поред ових, потребно је приступити изради Нацрта закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације, усвајању Закона о родној равноправности, изменама Закона о финансијској подршци породицама са децом, изменити или приступити изради новог Закона о социјалној заштити, Закона о правима детета и Закона о малолетним починиоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. У оквиру ове опције потребно је узети у обзир рад на стратешким документима и АП: Стратегија превенције и заштите од дискриминације, Стратегија за унапређење родне равноправности у РС са припадајућим АП, Национална стратегија социјалне заштите. Све измене и допуне постојећих, као и усвајање нових законских и стратешких докумената усаглашене са прихваћеним међународним стандардима и прописима, као и феминистичким принципима рада са женама са искуством родно заснованог насиља. У оквиру ове опције се мора сагледати и ниво финансијских средстава опредељених из буџета на свим нивоима власти, за реализацију мера и активности дефинисаних овом стратегијом и АП, као и износ потенцијалних донаторских средстава.

Ова опција обухвата постепено и делимично унапређење стања и решавање проблема уз издвојена довољна буџетска средства, а кроз заједничко деловање одговорних институција и цивилног сектора на остваривању општег и посебних циљева ове стратегије.

3. ОПЦИЈА 2 – Свеобухватно испуњавање општег циља ове стратегије огледа се у потпуном испуњавању критеријума из Акционог плана за Поглавља 23 – Правосуђе и основна права и Поглавља 19 – социјална политика и запошљавање, усклађивање политика са стандардима ЕУ, ратификованим међународним уговорима у одговарајућим областима, као и закључцима и препорукама које је Република Србија добила од релевантних тела: закључци Извештаја ЕК о напретку Србије (2018–2020), закључци Европског комитета за социјална права у вези са применом Европске социјалне повеље, Закључна запажања Комитета УН за елиминацију дискриминације жена у вези са Четвртим периодичним извештајем о примени Конвенције УН о елиминацији свих облика дискриминације жена, и препорукама ГРЕВИО експертске групе о законодавним и другим мерама примене одредби Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици у Републици Србији. Ова опција обухвата шири и координисани обухват у односу на опцију 2.

У поређењу опција, коришћена је мулти-критеријумска анализа⁴⁶¹, коришћењем следећих критеријума за оцену опција:

а) ефективност – у којој мери се постиже општи циљ;

б) конзистентност – у којој мери су политике којима се свеобухватно покрива област родно заснованог насиља према женама и насиља у породици конзистентне једна са другом, тј. којом опцијом се постиже највиши ниво усаглашености политика на националном нивоу, као и ниво усаглашености са међународним стандардима у овој области;

ц) трошкови спровођења – колики су трошкови спровођења опције;

д) одрживост – који су изгледи да ће одабрани модел резултирати одрживим напретком;

е) степен координације – ефикасност надзора над применом, тј. којом опцијом се обезбеђује најбољи механизам праћења примене овог стратешког документа.

У анализи је коришћен модел по коме се свака опција у односу на предметни критеријум оцењује у односу на друге опције у распону од 1 до 5 (5 највиша оцена). Такође је одређено који критеријуми се сматрају одлучујућим, те су у том смислу ефективност, одрживост, степен координације као и конзистентност одређени као најбитнији критеријуми за оцену опције. Пондер је дефинисан у укупном износу од 10, коначан ранг опције се добије множењем пондера са утврђеном оценом сваке опције.

Критеријуми/опције	Пондер	Status quo	Опција 1	Опција 2
Ефективност	3	x1	x3	x5
Конзистентност	2	x2	x1	x4
Трошкови спровођења	1	x1	x3	x3
Одрживост	2	x1	x4	x5
Степен координације	2	x3	x3	x4
Резултат	10	16	28	44

Закључци анализе опција су да се само кроз свеобухватни приступ испуњавању међународно прихваћених обавеза државе у овој области може постићи највиши ниво испуњења општег циља, узимајући у обзир конзистентност јавних политика, свеобухватност и одрживост ефеката спровођења, као и ниво координације у реформском деловању и праћењу напретка.

9.2. Посебни циљеви и мере за њихово остваривање

Посебан циљ 1: Унапређено деловање свих актера на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Кроз рад на унапређењу нивоа информисаности и знања свих друштвених актера и шире јавности о узроцима, распрострањености и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, на смањивању предрасуда према жртвама насиља, као и на постојећим механизмима заштите од насиља, остварити нулту толеранцију на појаву родно заснованог насиља у Републици Србији.

Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност	Извори верификације
1. У свим системима и нивоима заштите развијен и укључен најмање један програм превенције на годишњем нивоу којим се промовише принцип родне равноправности тако да елиминише родне стереотипе и промовише забрану дискриминације на основу пола	2020: Делимично развијени програми превенције по секторима	2025: Развијени и реализовани програми обука за превентивно деловање у свим системима и нивоима заштите који промовишу принципе родне равноправности тако да елиминишу родне стереотипе и промовишу забрану дискриминације на основу пола	– Програми превенције по секторима (програми превенције обухватају етничке, верске, родне, сексуалне и све друге мањине, као и рањиве и маргинализоване групе) – Извештаји надлежних институција у оквиру система: унутрашњих послова, правосуђа, социјалне и здравствене заштите, и образовања о укључености, примени програма и спроведеним обукама на годишњем нивоу – Евалуације резултата и ефеката програма превенције – спроведених обука – Ех-рост анализа националне стратегије за спречавање и борбу

			против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и припадајућих АП
2. Степен толеранције на све облике родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у друштву кроз родно сензитивно извештавање и јавно деловање и заговарање у области насиља, родне равноправности и недискриминације.	2020: Висок степен толеранције на све облике родно заснованог насиља према женама и насиља у породици	2025: Смањен степен толеранције на све облике родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у друштву кроз родно сензитивно извештавање и јавно деловање и заговарање у области насиља, родне равноправности и недискриминације.	Извори верификације: – Кампање за подизање свести – Евалуације и анализе ефеката кампања – Истраживања о ставовима грађана и грађанки о родно заснованом насиљу према женама – Извештаји заштитника грађана – Извештаји поверенице за равноправност
3. Степен предрасуда у јавности о стереотипним родним улогама жена и мушкараца у друштву, тј. измењен број јавних осуда и изречених санкција у случајевима који су за последицу имали понашање узорковано предрасудама о стереотипним родним улогама жена и мушкараца у друштву.	2020: Висок степен предрасуда Негативни ставови јавности о родним улогама жена и мушкараца у друштву	2025: Смањен степен предрасуда, обичаја, традиције и других негативних пракси које се заснивају на подређеним улогама жена и мушкараца у друштву, тј. Повећан број јавних осуда и изречених санкција у случајевима понашања узоркованог предрасудама о родним улогама жена и мушкараца у друштву.	Извори верификације: – Истраживања јавног мњења о предрасудама, обичајима, традицији и другим негативним праксама које се односе на права, положај и улоге жена у нашем друштву које утичу на распрострањеност насиља према женама – Кампање којима се утиче на искорењивање предрасуда, обичаја, традиције и негативних пракси о положају и улози жена у нашем друштву а које утичу на појаву насиља према женама – Евалуације ефеката кампања

Мере за остваривање посебног циља 1:

Мера 1.1: Подизање свести јавности о узроцима, распрострањености и штетним последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.

Опис и ефекти мере: Основни циљ мере је подизање свести грађана о узроцима, распрострањености родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и о штетним последицама које насиље има не само на жртве насиља, него и на друштво у целини. Ова мера укључује активности за превазилажење предрасуда, заблуда и стереотипних схватања родних улога, измену постојећих друштвених образаца понашања, као и сензибилизације и мобилизације целог друштва за јавну осуду насиља, промовисање ненасилног понашања и борбу против свих видова насиља према женама и насиља у породици, укључујући и повећање свести јавности да насиље према женама и насиље у породици представљају кршење људских права, те да је одговорност државе да реагује и заштити право на живот свим жртвама насиља, без обзира на то да ли се оно догађа у приватној или јавној сфери живота.

Да би се постигли планирани ефекти мере, неопходно је организовање, подржавање и финансирање кампања за подизање свести и разумевање различитих облика и последица родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, последица на децу која су сведоци насиља у породици, о потреби да се такво насиље пријави и спречи, као и о штетним последицама силовања и других облика сексуалног насиља, које се дешава у интимним партнерским односима и ван њих као и подизање свести јавности о родно заснованом насиљу међу децом и младима у дигиталном окружењу.

Неопходно је развијати и подстицати сарадњу са женским организацијама и другим релевантним организацијама цивилног друштва и са медијима, на националном, регионалном и локалном нивоу. За реализацију мере неопходно је подстицање и подржавање непосредног учешћа стручњака свих јавних служби, у чијој су надлежности превенција и заштита од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у јавне кампање уз континуирану сарадњу са специјализованим женским НВО, како би се обезбедило да сви релевантни актери учествују у активностима подизања свести грађана, прилагођено специфичним потребама и животним околностима различитих циљних група.

Поред тога, неопходно је израдити различите материјале (приручници, брошуре, лифлети) различитих формата (прилагођени формати, на мањинским језицима) са информацијама у вези са превенцијом родно заснованог насиља према женама и насиља у породици које је неопходно широко дистрибуирати и учинити доступним у електронској форми.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство за људска права и друштвени дијалог, Министарство за бригу о породици и демографију, Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство здравља, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство културе и информисања, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Повереник за заштиту равноправности, Правосудна академија, НВО и медији.

Показатељ резултата мере 1.1.	Извори верификације мера 1.1.
1.1.1. Број информативних кампања у којима се јавност обавештава о узроцима, распрострањености и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, правима жртава и институцијама и НВО које пружају заштиту и услуге приказан према носиоцима, темама, територијалном обухвату, врсти кампање и изворима финансирања.	– Информативне кампање за подизање свести грађана о узроцима, распрострањености родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и о штетним последицама које насиље има не само на жртве насиља спроведених од стране државе и од стране ОЦД
1.1.2. Број и врста кампања и информативног материјала иницираних од стране државних органа и финансираних из националног, покрајинског и локалног буџета.	– Евалуације ефеката кампања
1.1.3. Број и врста кампања креираних и покренутих од стране НВО финансијски подржаних из буџета са националног, покрајинског и локалног нивоа.	– Информативни и промотивни материјал креиран и пласиран од стране државе и од стране ОЦД са информацијама у вези са превенцијом родно заснованог насиља према женама и насиља у породици
1.1.4. Број јавних догађаја, конференција, трибина, стручних скупова и јавних слушања које су организовали државни органи на свим нивоима и институције о	– Извештаји са конференција, трибина, стручних скупова и јавних слушања о узроцима, распрострањености и

узроцима, распрострањености и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Мера 1.2: Унапређење разумевања и знања доносилаца одлука, надлежних институција и установа о узроцима, распрострањености и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Опис и ефекти мере: Циљ мере је подизање свести и унапређење информисаности и знања доносилаца одлука о узроцима, распрострањености и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. Ефекти мере се огледају у активнијој улози доносилаца одлука на националном, покрајинском и локалном нивоу у промовисању борбе против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и већу спремност за усвајање прописа усклађених са међународним стандардима у овој области. Ова мера обухвата образовање на свим нивоима, као и образовање просветних радника/радница, на свим нивоима за интервенције на појаву родно заснованог насиља, као и за примену мера из Националне стратегије за родну равноправност и мера из Националног програма за очување и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља. Мера ће се спроводити кроз увођење програма о родној равноправности, људским правима и родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици у образовне курикулуме, на свим нивоима образовања, кроз организовање, подстицање и подржавање конференција, трибина, стручних скупова и јавних слушања о узроцима, распрострањености и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и кроз унапређење нормативног оквира усаглашавањем са међународним стандардима у вези са превенцијом и заштитом од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Посебна пажња ће се обратити на високошколске наставне програме за будуће стручњаке, на примену усклађених стандарда и праћење квалитета обука и усавршавање стручњака, као и на одговорност стручњака у примени знања, као и на обуке за припаднике судства и тужилаштва, како би се обезбедило да казне и мере за насиље у породици и друге облике насиља према женама буду ефикасне, пропорционалне и одвраћајуће, као и да се све околности из члана 46 ИК у пракси сматрају отежавајућим околностима од стране правосудја, нарочито у случајевима извршења кривичног дела над децом или у њиховом присуству.

Узеће се у обзир да се стручно усавршавање државних службеника и запослених у јединицама локалне самоуправе заснива на програмима обука које доноси Влада на предлог Националне академије за јавну управу за сваку календарску годину.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство за бригу о породици и демографију, Министарство унутрашњих послова, Министарство здравља, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, НВО, медији, Национална академија за јавну управу

Показатељ резултата мере 1.2.	Извори верификације мера 1.2.
1.2.1. Број усвојених прописа и програма за обуку представника државних органа на свим нивоима и свих институција, у вези са превенцијом родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, на националном, покрајинском и локалном нивоу, усклађених са међународним стандардима.	– Прописи и програми усаглашени са међународним стандардима у вези са превенцијом родно заснованог насиља према женама и насиља у породици
1.2.2. Број реализованих обука намењених представницима државних органа на свим нивоима и свих институција којима се унапређује ниво знања и информисаности о родној равноправности, људским правима и правима деце и родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици и подстиче превентивно деловање	– Програми едукације за представнике државних органа на свим нивоима и за све институције којима се унапређује ниво знања и информисаности о родној равноправности, људским правима и правима деце и родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици.
1.2.3. Број представника државних органа на свим нивоима и институција који су учествовали у обукама о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици, људским правима и правима деце и родној равноправности и подстиче превентивно деловање	– Евалуација ефеката обука за представнике државних органа на свим нивоима и институцијама
1.2.4. Број обучених правосудних службеника који су оспособљени за пружање подршке жртвама и сведоцима ради њиховог опоравка, осамостаљивања и оснаживања.	– Програми обуке за службеника полиције, тужилаштва и судства у вези са забраном процеса обавезног алтернативног решавања спорова и одређивања казни у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици уврштени у курикулуме Правосудне академије и КПУ
1.2.5. Број обучених службеника полиције, тужилаштва и судства у вези са забраном процеса обавезног алтернативног решавања спорова и одређивања казни у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици	– Теме о родној равноправности, људским правима и родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици укључени у програме наставе и учења, на свим нивоима система образовања и васпитања.
1.2.6. Број тема о родној равноправности, људским правима и родно заснованом насиљу према женама и насиљу према женама и насиљу у породици који су укључени у све нивое система образовања и васпитања.	
1.2.7. Број одржаних друштвених дијалога, конференција и скупова на тему спречавања насиља у друштву	

Мера 1.3. Јачање капацитета запослених у правосудју за адекватну примену прописа како би се осигурала ефикасна породично-правна и кривичноправна заштита жена од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и умањила секундарна виктимизација жена жртава насиља.

Опис и ефекти мере: Предуслов за адекватно и благовремено препознавање жене жртве насиља и њених потреба је обука свих актера који долазе или могу да дођу у контакт са жртвом да се према њој односе на конструктиван и охрабрујући начин. То важи и за носиоце правосудне и јавнотужилачке функције. Обука је потребно организовати на различитим нивоима: у оквиру редовног школовања, као екстензивне обуке запослених, обуке везане за посебне задатке, редовне обуке за „освежавање“ знања. То је посебно важно у светлу обавезе вршења индивидуалне процене ризика, предузимања стандардних истражних процедура у вези са свим видовима насиља према женама, посебно у случајевима насиља у породици, процене потреба жртве за заштитом и применом института и мера које су усмерене на заштиту жена жртава од ревиктимизације и секундарне виктимизације. Програми јачања капацитета правосудних органа треба да се заснивају на доказима, односно, на налазима континуираног праћења њиховог рада и анализе праксе. То захтева успостављање система за праћење рада и анализу судске и праксе органа гоњења, као и успостављање јединственог система прикупљања и евидентирања података о насиљу у породици и другим облицима родно заснованог насиља. Ефекти ове мере су ојачани капацитети запослених у правосудју за адекватан однос и третман жена жртава насиља у пракси; ефикаснија примена мера и института усмерених на заштиту жртава (на пример, шира примена забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места из члана 197. ЗКП, шира примена члана 30. ЗКП, односно, обавезна примена ове одредбе у случајевима кривичних дела против брака и породице, полне слободе и трговине људима; института посебно осетљивог оштећеног и сведока и сл.); унапређена заштита жена жртава од ревиктимизације и секундарне видиктимизације у пракси.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Правосудна академија

Институције учесници у спровођењу мере: судови, јавна тужилаштва, Републичко јавно тужилаштво, академска заједница, НВО.

Показатељ резултата мера 1.3.	Извори верификације мера 1.3.
-------------------------------	-------------------------------

1.3.1. Број и врста програма основне, редовних и напредних обука запослених у правосудју за поступање у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици;	– Републичко јавно тужилаштво и Врховни касациони суд
1.3.2. Број носилаца судијске и тужилачке функције који су прошли основну, редовне и напредне обуке;	Подаци и евиденција Правосудне академије
1.3.3. Успостављен механизам за редовно праћење рада и анализу судске и праксе органа гоњења како би се обезбедило уједначавање поступања;	– Програми обуке за запослене у правосудју за поступање у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици
1.3.4. Редовни извештаји са подацима о поступању надлежних институција у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и других облика насиља према женама јавно доступни на сајту Министарства правде.	– Анализа ефеката судске и праксе органа гоњења – Извештаји надлежних институција (МП РС, МУП, МРЗБСП, МЗ РС) на годишњем нивоу

Мера 1.4: Унапређење медијског извештавања о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици

Опис и ефекти мере: Циљ мере је унапређење медијског извештавања о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици, подизање нивоа професионализма у медијском извештавању о овом феномену, без сензационализма, уз јасну осуду насиља и уз поштовање штевања и њихове приватности. Ефекти ове мере огледају се и у подизању свести и информисању грађана, превазилажењу предрасуда и стереотипних схватања родних улога, чиме се дугорочно доприноси измени постојећих друштвених родних образаца. Уколико медијско извештавање јасно осуђује све видове родно заснованог насиља и насиља у породици, то доприноси и сензибилисању целог друштва за нулту толеранцију према насиљу. Ова мера ће се реализовати подстицањем и подржавањем медија да афирмишу културу ненасиља и родне равноправности, да подржавају акције и кампање за подизање нивоа свести јавности о узроцима и последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, сексуалном насиљу, да информишу грађане о начинима реаговања у случајевима насиља, расположивим мерама за спречавање насиља и превентивним активностима које се спроводе. Овом мером се узима у обзир положај и улога регулаторних механизма и поштовање саморегулаторних стандарда и закона у области медија и информисања, како би се обезбедило родно сензитивно извештавање о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици.

Да би се постигли ефекти мере, потребно је креирати специјализоване програме обуке за медијске раднике о родно осетљивом, недискриминаторном, етичном извештавању о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици, укључујући и специфичности насиља према женама из вишеструко дискриминисаних група, које је неопходно континуирано спроводити на националном, регионалном и локалном нивоу.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство културе и информисања, Координационо тело за родну равноправност, Регулаторно тело за електронске медије, Савет за штампу.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство за бригу о породици и демографију, РЕМ, Савет за штампу, медијске куће, средства јавног информисања, удружења новинара, НВО.

Показатељ резултата мере 1.4.	Извори верификације мера 1.4.
1.4.1. Број медијских садржаја који се професионално и етички баве проблемом насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.	
1.4.2. Број реализованих специјализованих програма обуке за медијске раднике о родно осетљивом, недискриминаторном, етичном извештавању о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици, укључујући и специфичности насиља према женама из вишеструко дискриминисаних група.	– Специјализовани програми обуке за медијске раднике о родно осетљивом, недискриминаторном, етичном извештавању о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици, укључујући и специфичности насиља према женама из вишеструко дискриминисаних група
1.4.3. Број медијских радника који су похађали специјализоване програме обуке, разврстано по врстама медија	– Евалуација ефеката обуке
1.4.4. Број одредби о стандардима извештавања о свим облицима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици унете у Кодекс новинара	– Медијски садржаји о случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици – Извештаји регулаторних и саморегулаторних тела
1.4.5. Број поднетих жалби/притужби на кршење одредби и број одлука о кршењу одредби, разврстано према регулаторним и саморегулаторним телима	– Кампање и информативни материјал припремљен на језицима мањина, прилагођеног женама са инвалидитетом, мигранткињама и азиланткињама, од стране државних, покрајинских и локалних институција и од стране ОЦД
1.4.6. Број кампања и информативног материјала припремљеног на језицима мањина, прилагођеног женама са инвалидитетом, мигранткињама и азиланткињама, од стране државних, покрајинских и локалних органа власти, на годишњем нивоу.	– Евалуација ефеката кампања

Мера 1.5. Обезбеђивање услова за спровођење одговорних, на сигурности жртава заснованих, програма рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у систему социјалне заштите

Опис и ефекти мере: Циљ мере је обезбеђивање услова за спровођење одговорних, на сигурности жртава заснованих, програма рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, што доприноси сигурности жртава и спречавању понављања насиља кроз промену насилних образаца понашања учинилаца и боље управљање ризиком од понављања насиља. За реализацију мере неопходно је обезбедити законске услове, којима ће се омогућити континуирани рад професионалаца са специјализованим знањима за рад са учиниоцима насиља и жртвама, осигурати боља процена ризика, побољшати ефекат других примењених мера и информисање других институција у оквиру координисаног одговора на насиље. Ова мера подразумева примену програма рада са учиниоцима и осигуравање механизма за подстицање добровољног укључивања учинилаца насиља у програме и правовременог започињања рада.

Ефекти мере огледају се кроз повећану сигурност жртава насиља, бољу процену ризика и управљање ризиком од понављања насиља, повећање ефекта других примењених мера, промену насилних образаца понашања код учинилаца насиља и смањен број понављања насиља.

Програми рада са учиниоцима насиља морају бити усклађени са Истанбулском конвенцијом и стандардима добре праксе. Посебно је значајно да се спроводе у сарадњи са специјализованим сервисима за подршку жртвама насиља. Потребно је обезбедити људске, финансијске и техничке ресурсе за њихово одрживо спровођење, осигурати широк обухват учинилаца насиља и развијати их равномерно на територији читаве земље. Програми треба да се развијају као посебна услуга у оквиру система социјалне заштите, са усвојеним стандардима и спроведеним процесом лиценцирања. Ова мера ће се реализовати кроз креирање програма рада са учиниоцима насиља и кроз програме обуке професионалаца. Поред програма усмерених на партнерско насиље, неопходно је да постоје програми и за друге облике родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, социјална и борачка питања.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство за бригу о породици и демографију, Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција, организације које спроводе програме рада са учиниоцима насиља, женске НВО које пружају специјализоване услуге, Републички завод за социјалну заштиту.

Показатељ резултата мере 1.5.	Извори верификације мера
-------------------------------	--------------------------

<p>1.5.1. Усвојен стандард за услугу програма рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.</p> <p>1.5.2. Број развијених и акредитованих програма на државном нивоу који имају за циљ да учиниоци насиља у породици савладају и усвоје ненасилно понашање у међуљудским односима, у спречавању даљег насиља и промене образаца насилног понашања, који су организовани и спроведени у блиској сарадњи са специјализованим службама за подршку жртвама и НВО, на годишњем нивоу.</p> <p>1.5.3. Процент учинилаца са изреченим хитним, продуженим хитним и мерама заштите/осуђених учинилаца насиља у породици који су похађали/започели/завршили цео програм за усвајање ненасилног понашања у међуљудским односима, у односу на укупан број учинилаца родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, на годишњем нивоу.</p> <p>1.5.4. Процент осуђених учинилаца сексуалног насиља и силовања који су похађали/започели/завршили цео програм за рад са учиниоцима насиља у циљу спречавања понављања кривичног дела, у односу на укупни број осуђених учинилаца за ова дела, на годишњем нивоу.</p> <p>1.5.5. Процент полазника програма за учиниоце родно заснованог насиља према женама и насиља у породици који су поновили кривично дело у периоду праћења од 1, 3 и 10 година, у односу на укупни број полазника који су започели/завршили цео програм.</p> <p>1.5.6. Број обука за унапређење знања и капацитета, и број професионалаца који су завршили обуке за рад са починиоцима насиља, разврстано према географским параметрима</p>	<p>1.5.</p> <p>– Програм рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици на државном нивоу</p> <p>– Стандарди рада за услугу рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици</p> <p>– Буџет РС, програм РоБ, Буџети АПВ и локалних самоуправа – подаци о финансирању ове услуге</p> <p>– Програми за обуку професионалаца – унапређење знања и капацитета за рад са починиоцима насиља</p> <p>– Евалуација ефеката примене програма рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици</p>
--	--

Посебан циљ 2: Обезбеђена ефикасна и делотворна заштита жртва и успостављене доступне и адекватне опште и специјализоване услуге подршке жртвама насиља.

Како би се обезбедила ефикасна и делотворна заштита жртва потребно је унапредити систем заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и опште и специјализоване услуге подршке жртвама насиља, у складу са стандардима које прописује Истанбулска конвенција и други потврђени међународни уговори и домаћи документи.

Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност	Извори верификације
<p>1. Успостављена делотворна сарадња свих надлежних институција у заштити жртва насиља, заснована на интегрисаном приступу и разумевању родно заснованог насиља према женама и насиља у породици а усмерена на заштиту људских права и безбедност жртва, посебно жртва из вишеструко угрожених група</p>	<p>2020:</p> <p>– Извештаји о примени ЗСНП за 2019. годину</p> <p>– Подаци МП и МУП за 2019. и 2020. годину о изреченим и продуженим хитним мерама, мерама заштите и раду ГКС</p>	<p>2025: Побољшана ефикасност и делотворност институционалне заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици кроз унапређење законодавног оквира и капацитета институција</p>	<p>Извори верификације:</p> <p>– Унапређени правилници и протоколи којима се обезбеђује институционална заштита од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици</p> <p>– Анализа примене прописа у оквиру институционалне заштите од свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици</p> <p>– Извештаји надлежних институција о примени прописа и оствареној заштити од свих облика насиља према женама обухваћених Истанбулском конвенцијом</p>
<p>2. Процент издвајања из годишњег буџета намењен програмима за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, у односу на укупна програмска средства у следећим секторима:</p> <p>а) здравство, б) образовање, ц) становање, д) млади, е) истраживање и развој.</p>	<p>2019:</p> <p>Извештај о извршењу Буџета за 2019</p>	<p>2025:</p> <p>Повећан проценат издвајања из годишњег буџета намењен програмима за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, у односу на укупна програмска средства у следећим секторима:</p> <p>а) здравство, б) образовање, ц) становање, д) млади, е) истраживање и развој</p>	<p>Извори верификације:</p> <p>– Програми за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у секторима</p> <p>– Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, РоБ</p> <p>– Извештаји о извршењу буџета на свим нивоима власти</p> <p>– Процент издвајања из годишњег буџета намењен програмима за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, у односу на укупна програмска средства у следећим секторима: правосуђе, полиција, социјална заштита и здравство</p>
<p>3. Адекватне опште услуге доступне свим жртвама насиља на целој територији РС без дискриминације</p>	<p>2020:</p> <p>– Делимично доступне услуге</p>	<p>2025:</p> <p>Све опште услуге доступне свим жртвама насиља без дискриминације</p>	<p>Извори верификације:</p> <p>– Извештаји о пруженим услугама, ЦСР, РЗСЗ, ПЗСЗ,</p> <p>– Извештај РЗЈЗ-Батут</p>
<p>4. Адекватне специјализоване услуге доступне свим жртвама насиља на целој територији Републике Србије и финансиране из годишњег буџета</p>	<p>2020:</p> <p>– Делимично успостављене услуге и финансиране из буџета на свим нивоима власти</p>	<p>2025:</p> <p>– Специјализоване услуге жртвама насиља доступне без дискриминације и успостављене у складу са међународним нормама и финансиране из буџета на свим нивоима власти</p>	<p>Извори верификације:</p> <p>– Извештаји о пруженим услугама, ЦСР, РЗСЗ, ПЗСЗ, РЗЈЗ – Батут</p> <p>– Извештаји женских НВО о пруженим специјализованим услугама жртвама насиља</p> <p>– Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, РоБ</p>
<p>5. Успостављен контролни механизам за праћење случајева фемцида у Републици</p>	<p>2020:</p>	<p>2025:</p>	<p>– Евиденције институција о случајевима родно заснованог убиства жена, фемцида</p>

Србији	Не	Да	на годишњем нивоу – Извештаји НВО о случајевима фемицида на годишњем нивоу
--------	----	----	---

Мере за остваривање посебног циља 2:

Мера 2.1: Усаглашавање законодавног оквира са међународно преузетим обавезама у циљу свеобухватне заштите и унапређења подршке жртвама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Опис и ефекти мере: Основни циљ мере је унапређење законодавства у домену правне заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, како би се отклонили недостаци који отежавају пружање благовремене, делотворне и ефикасне правне заштите жртвама, у складу са преузетим обавезама из Истанбулске конвенције, и у складу са препорукама GREVIO групе и CEDAW комитета. Ефекти мере огледају се у усклађеном националном законодавству са међународним документима који се односе на сузбијање родно заснованог насиља према женама, насиља у породици. Мера ће се спровести изменама и допунама закона, а ефекти мере су ефикаснија и делотворнија заштита од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. У том смислу, потребне су измене и допуне ПЗ и измене протокола. Кључне измене ПЗ укључују прописивање посебних правила о одређивању и спровођењу привремених мера у поступку заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и прописивање рокова у којима суд мора одлучити о мерама заштите од насиља; обавезу суда да у поступку за заштиту од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици утврди и начин вршења родитељског права, укључујући поверавање детета на чување и васпитавање, издржавање детета и остваривање личних контаката родитеља (извршиоца насиља) с дететом или да изврши измену одлуке о поверавању, остваривању личних контаката и издржавању, за период док су на снази изречене мере; прописивање обавезе суда да пресуду и решење о привременој мери обавезно достави жртви, центру за социјални рад, полицији и јавном тужиоцу, односно, групи за координацију и сарадњу; овлашћење суда да у поступку заштите од насиља у породици, може изузетно наредити принудно довођење туженог од стране полиције.

Кључне измене у ЗСНП су: прописивање могућности примене међународно признатих алата за процену ризика, као што су нпр. процена ризика од злостављања у браку (Spousal Assault Risk Assessment), мултисекторска конференција за процену ризика (The Multi-agency Risk Assessment Conference) и др. Брига за безбедност жртве мора бити у средишту поступања надлежних институција у свим случајевима насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом, а која у члану 51. прописује обавезу да се делотворно процени и осмисли план за управљање безбедносним ризицима са којима се жртва суочава, а у складу са стандардизованим процедурама. Важно је подстицати укључивање здравствене службе у рад ГКС.

ЗСНП прописана је дужност државних органа и установа надлежних за примену овог закона (полиција, јавна тужилаштва, судови опште надлежности, прекршајни судови и центри за социјални рад) да брзо, делотворно и координисано спречавају родно засновано насиље према женама и насиље у породици и вршење кривичних дела одређених овим законом (укључујући и трговину људима из члана 388. КЗ) и да пруже жртви заштиту, правну помоћ и психосоцијалну и другу подршку ради њеног опоравка, оснаживања и осамостаљивања.

Ефекти ове мере се огледају у изменама протокола којим је потребно дефинисати нове полицијске мере и радње, која ће довести до јединственог и уједначеног поступања у поштовању хитних мера заштите, а самим тим до свеобухватне контроле и већег степена заштите жртава насиља.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде у делу који се односи на Посебни протокол за правосуђе у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарство за бригу о породици и демографију у делу који се односи на ПЗ.

Институције учесници у спровођењу мере: Правосудни органи.

Показатељ резултата мере 2.1.	Извори верификације мера 2.1.
2.1.1. Број измењених и допуњених прописа у области заштите и пружања услуга подршке жртвама насиља	<ul style="list-style-type: none"> – Национално законодавство – Усвојене смернице и пословник о раду ГКС у складу са ЗСНП – Извештаји о раду ГКС – Извештаји надлежних институција о спроведеним проценама ризика од смртности, озбиљности ситуације и ризика од понављања насиља укључујући и ризик од секундарне виктимизације, разврстано у односу на све облике насиља и на укупан број пријављених случајева насиља на годишњем нивоу – Евиденције надлежних институција о траженим, изреченим, прекршајним мерама и изреченим санкцијама за кршење мера, разврстано према свим облицима насиља, на годишњем нивоу (изречене у складу ЗСНП, ПЗ, ЗП, ЗКП, КЗ), – Правосудна статистика, Статистика МУП, Републички завод за статистику
2.1.2. Процент случајева у којима је обављена свеобухватна процена потреба, околности и безбедносних ризика укључујући и ризик од секундарне виктимизације, у односу на укупни број пријављених случајева, за све облике насиља, на годишњем нивоу.	
2.1.3. Процент спроведених процена ризика од смртности, озбиљности ситуације и ризика од понављања насиља у циљу управљања ризиком, разврстано у односу на све облике насиља, у односу на укупни број пријављених случајева ових дела, на годишњем нивоу.	
2.1.4. Процент изречених мера (изречене у складу ЗСНП, ПЗ, ЗП, ЗКП, КЗ) у односу на укупан број тражених одговарајућих мера, разврстано према свим облицима насиља на годишњем нивоу	
2.1.5. Процент прекршених изречених мера (изречене у складу ЗСНП, ПЗ, ЗП, ЗКП, КЗ) у односу на укупан број изречених мера, разврстано према свим облицима насиља на годишњем нивоу	
2.1.6. Процент изречених санкција за кршење мера у односу на укупан број пријава кршења мера, разврстано према свим облицима насиља на годишњем нивоу.	

Мера 2.2. Информисање жртава насиља

Опис и ефекти мере: Од изузетне је важности да се жртве родно заснованог насиља према женама и насиља у породици информису о својим правима у области заштите од насиља, као и о доступним услугама подршке. Информације о услугама подршке и законским мерама које су доступне жртвама насиља у породици и других видова насиља према женама морају бити доступне свим женама, посебно женама из вишеструко рањивих група, у формату који могу користити и на језику који разумеју.

Потребно је посебно информисати жртве насиља о постојању одговарајућих просторија опремљених аудио и видео уређајима којима је посебно осетљивим сведоцима омогућено испитивање без присуства осталих учесника у поступку и касније коришћење записа сведочења у судском поступку.

Требало би постојеће службе објединити тако да раде и за судове и за тужилаштва, као што је предвиђено Националном стратегијом за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у РС за период 2020–2025. године која је усвојена 2020. године. У службама је потребно запослити адекватно оспособљене и обучене кадрове који могу да пруже сваку врсту подршке жртвама током трајања кривичног поступка.

Стручњаци из свих релевантних институција морају бити проактивни у информисању жртава, а институције се морају ангажовати у дистрибуирању постера и летака, као и другог информативног материјала, припремљеног са њихове стране или од стране других актера. У процесе информисања жртава насиља се заједно морају укључити државне институције и специјализоване НВО.

Институције надлежне за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Републичко јавно тужилаштво, Врховни касациони суд

Институције које учествују у спровођењу мере: Министарство правде, специјализоване НВО

Показатељ резултата мере 2.2.	Извор верификације мера 2.2.
2.2.1. Број успостављених служби за информисање оштећених лица и сведока на територији РС	– Извештаји правосудних органа на годишњем нивоу
2.2.2. Број и врста припремљеног информативног материјала о услугама и мерама заштите доступног свим жртвама насиља без изузетка, у формату који могу користити и на језику који разумеју	– Извештаји Министарства правде – Подаци и евиденције специјализованих НВО
2.2.3. Број случајева у којима су НВО пружиле помоћ и/или подршку оштећеним лицима или сведоцима, на њихов захтев, током истрага и судских поступака, разврстано по облицима насиља, на годишњем нивоу.	– Информативни материјал припремљен од стране надлежних институција и специјализованих НВО

Мера 2.3. Унапређење општих услуга за жене жртве родно заснованог насиља према женама и насиља у породици кроз дефинисање стандарда рада и обезбеђивање доступности услуга женама из осетљивих група.

Опис и ефекти мере: Основни циљ мере је да се обезбеди приступ услугама које обухватају правно и психолошко саветовалиште, финансијску помоћ, становање, образовање и помоћ приликом запошљавања. Делотворан приступ правди за жене жртве родно заснованог насиља и насиља у породици, подразумева адекватан систем правне помоћи, који обезбеђује пружање квалитетне правне помоћи, бесплатно или по смањеним трошковима, свима који нису у стању да је плате. Са аспекта могућности жртва насиља да остваре заштиту од насиља позитивно је то што је право на бесплатну правну помоћ, независно од општих услова, признато лицима која остварују право на правну заштиту од насиља у породици, од тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања или трговине људима. Међутим, оваквим рестриктивним приступом стављене су у неједнак положај жене жртве других облика родно заснованог насиља, које право на бесплатну правну помоћ остварују под општим законским условима. Жене са инвалидитетом имају отежан приступ бесплатној правној помоћи јер су многи објекти органа надлежних за одобравање бесплатне правне помоћи и пружалаца бесплатне правне помоћи физички неприступачни. Не постоји ни законска дужност да се правна помоћ и подршка пружају у приступачним форматима и технологијама, у зависности од потреба особа са инвалидитетом. Осим жена са инвалидитетом, жене из других осетљивих друштвених група (Ромкиње, старије жене, жене са села) такође имају отежан приступ бесплатној правној помоћи, услед недовољне информисаности, недостатка кампања о праву на бесплатну правну помоћ и начину остваривања овог права, недоступности материјала на језицима који разумеју и слично. Због тога је потребно повећати доступност свих општих услуга подршке женама из осетљивих група, нарочито старијих жена, жена са инвалидитетом и Ромкиња које се често суочавају са спољним и унутрашњим препрекама које их спречавају да пријаве насиље коме су изложене. Неопходно је обезбедити довољна и стабилна финансијска средства за повећање броја и квалитета ових услуга. Ефекти мере се огледају у повећању обима и доступности општих услуга које омогућавају превазилажење трауме и опоравак жена које су преживеле насиље.

Поред овог, циљ мере је стандардизовање процедуре пружања ефикасне и делотворне здравствене и других видова заштите жртва насиља, као и повећање доступности одговарајућих услуга подршке жртвама насиља. Прикупљање и анализа података показатељи су системског приступа решавању проблема РЗН насиља. Откривање, препознавање и евидентирање насиља према женама омогућавају правовремену превенцију и интервенцију. Због тога је веома значајна примена Посебног протокола Министарства здравља тј. његовог оперативног дела Обрасца за евидентирање и документовање насиља.

Како би се мера доследно спроводила, потребно је да Посебан протокол и Образац као његов саставни део добију правно обавезујући облик. Подршка реализацији ове мере доприноси стварању окружења које пружа подршку заједно са осталим службама за помоћ и подршку у случају насиља, а такође представљају мере делотворне заштите жртва.

Ефекти примене мере обезбедиће приступачну, ефикасну и делотворну здравствену заштиту жртва насиља, у вишем степену и обиму, уз коришћење образаца за документовање насиља као доказног средства на суду те ће у крајњем исходу судских поступака бити адекватно санкционисање учиниоца насиља. Измене Посебног протокола који је намењен здравственим радницима за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу обухватиће све облике насиља према женама и повећати осетљивост здравствених радника, а његова доследна примена представљаће кључни корак у обезбеђивању ефикасне и делотворне заштите жртва насиља.

Постоји ургентна потреба да се у оквиру општих услуга подршке предузму посебне мере за жене које су жртве насиља у смислу приоритета у штамбеном збрињавању и запошљавању.

Институције надлежне за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство унутрашњих послова, Министарство здравља, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство финансија, Републичко јавно тужилаштво, Врховни касациони суд.

Институције које учествују у спровођењу мере: Министарство правде, Центри за социјални рад, здравствене установе на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите (из Плана мреже здравствених установа, и у приватном власништву), стручњаци, ОЦД, НВО, Здравствени савет Србије, Лекарска комора Србије, Комора медицинских сестара и техничара Србије, Институт за јавно здравље Србије (ИЗЈЗВ и заводи ЗЈЗ).

Показатељ резултата мере 2.3.	Извори верификације мера 2.3.
2.3.1. Број и врста адекватних услуга опште подршке намењених жртвама насиља ради опоравка од свих облика насиља, финансираних из буџета на државном/регионалном/локалном нивоу, разврстано према: а) региону/граду и б) врсти пружаоца услуге	– Евиденција РЗСЗ и ПЗСЗ – Евиденција МРЗБСП и МЗ
2.3.2. Број жена жртва насиља, посебно жена из осетљивих група разврстаних по својствима жртве које су користиле услуге становања и економског оснаживања на годишњем нивоу	– Евиденција МП РС, Правосудна статистика – Републички завод за статистику
2.3.3. Број програма економског оснаживања жена покренутих од стране институција на годишњем нивоу	– Усвојене процедуре пружања ефикасне и делотворне здравствене и других видова заштите жртва насиља
2.3.4. Број жена жртва насиља, посебно жена из осетљивих група, разврстаних по својствима жртве које су користиле услуге здравствене и социјалне заштите на годишњем нивоу	– Подаци о примени Посебног протокола МЗ РС за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу у домену обавезног поступања и Анализа података на годишњем нивоу
2.3.5. Број жена жртва насиља које су користиле услуге бесплатне правне помоћи, посебно број жена из вишеструко дискриминисаних група жена које су користиле ове услуге, на годишњем нивоу	– Евиденција Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“
2.3.6. Број женских НВО које пружају услуге правне помоћи, број услуга правног саветовања и упућивања које су пружиле женама жртвама насиља, у односу на укупан број пружалаца ове услуге и укупан број пружених услуга, посебно број жена из вишеструко рањивих група корисница ових услуга, на годишњем нивоу	– Евиденција НСЗ – Евиденције и подаци женских НВО
2.3.7. Процент женских НВО које добијају од државе средства за пружање бесплатне правне помоћи жртвама свих облика насиља према женама и насиља у породици, у односу	– Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, годишњи извештаји о РоБ

на укупан број НВО које пружају ову врсту помоћи, на годишњем нивоу

2.3.8. Број жена жртава насиља које су користиле услуге психолошког саветовања, финансијску помоћ и подршке становања, образовања и запошљавања на годишњем нивоу

2.3.9. Број пружених услуга „Збрињавање особе која је изложена насиљу“ у установама примарне здравствене заштите на годишњем нивоу

Мера 2.4. Унапређење специјализованих услуга за жене жртве родно заснованог насиља према женама и насиља у породици кроз дефинисање стандарда рада и обезбеђивање доступности услуга женама из осетљивих група.

Опис и ефекти мере: Циљ ове мере је обезбеђивање адекватних, лако доступних специјализованих услуга подршке свим жртвама насиља без изузетка, на целој територији Републике Србије, за све видове насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом. Мора се обезбедити пружање ових услуга у континуитету уз уважавање и коришћење дуггодишње експертизе и искуства специјализованих женских НВО, што сада није случај.

Мером су обухваћене услуге подршке и заштите жртава силовања и сексуалног насиља како би се отклонили недостаци који отежавају пружање подршке у складу са Истанбулском конвенцијом, и препорукама GREVIO групе. Специјализовани референтни центри су неопходни за квалитетну подршку и заштиту жртава сексуалног насиља које на једном месту 24 сата, седам дана у недељи (24/7) добијају медицински и судскомедицински преглед, психолошку подршку и правни савет што је од изузетног значаја за жртву, не само ради прикупљања доказа за судски поступак, него и за њен психолошки опоравак. За реализацију мере неопходно је дефинисати минимум стандарда и обезбедити стручно особље за интервенције у кризним ситуацијама.

Ефекти мере треба да омогуће жртвама силовања и сексуалног насиља приступ услугама неопходне медицинске неге и подршке у комбинацији са судскомедицинским (форензичким) прегледима, уз прикупљање других доказа потребних за кривично гоњење учинилаца сексуалног насиља као и кризно и дугорочно психолошко саветовање и терапију женама које су преживеле сексуално насиље.

СОС телефони за жене и децу жртве насиља су један од најфикаснијих механизма заштите жена од насиља јер омогућавају да жртве брзо добију одговарајуће информације и пронађу подршку. Ова услуга је предвиђена и ЗСЗ (чланом 40), а њоме се жена која је преживела насиље или је под ризиком од насиља оснажује да изађе из ситуације у којој се налази и потражи одговарајућу помоћ. СОС телефони су кључни за први контакт са женама жртвама насиља, за излагање у сусрет њеним потребама, као и за даље упућивање на одговарајуће службе у заједници. Постојећа услуга Националног СОС телефона није адекватна захтевима и стандардима које прописује Истанбулска конвенција, јер се током пружања услуге националног СОС телефона региструју/снимају разговори са корисницама/женама које позивају, а снимци свих позива се чувају за случај да суд наложи њихово коришћење. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности у току поступка надзора утврдио је да се позиви снимају без законског овлашћења или пристанка лица на давање података. Како би отклонили сви недостаци неопходно је успоставити услугу која ће у потпуности уважити све принципе и стандарде рада на СОС телефону, доступну 24/7 365 дана, уз поштовање и уважавање вишедеценијског искуства и експертизе женских специјализованих НВО у пружању ове услуге.

Прихватилиште/склониште или сигурна кућа је услуга смештаја жртава насиља у породици и њихове малолетне деце која је прописана чланом 40. ЗСЗ. Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите утврђени су стандарди за услуге смештаја. Ови стандарди представљају опште стандарде и нису специфични за пружање специјализованих услуга, у складу са стандардима Истанбулске конвенције (на пример, стандарди за прихватилиште односе се на прихватилишта општег типа, а не важе за сигурну кућу за жене и децу жртве насиља). Такође, правила рада утврђена су и Правилником о пријему и отпуштању из прихватилишта важе за све врсте прихватилишта и нису специфични за прихватилишта за жртве насиља у породици. Услови за лиценцирање организација које пружају ову врсту услуга регулисани су Правилником о лиценцирању организација социјалне заштите.

Кад је специјализована услуга прихватилишта/сигурних кућа у питању, проблем је недостатак средстава, као и недостатак других услуга подршке уз подршку смештаја. Постоје потешкоће да се сачува анонимност и приватност жена које користе услуге сигурне куће којима руководе ЦСР, а уочени су изазови у осигурању безбедности корисница, као и чињеница да нису све услуге бесплатне. Бележи се случајеви одбијања пријема Ромкиња, жена са инвалидитетом, укључујући и жене са менталним и психосоцијалним инвалидитетом. Ниједно од постојећих прихватилишта није опремљено за смештај жена са инвалидитетом или жена које пате од болести зависности.

Нема прописаних стандарда квалитета за услуге прихватилишта/сигурне куће које збрињавају жртве насиља у породици и других видова насиља на основу разумевања насиља према женама из родне перспективе, оснаживања жртава а уз интегрисани приступ усмерен на задовољавање потреба жртава насиља. Потребно је проширити капацитете постојећих прихватилишта/сигурних кућа, уз обезбеђивање приступа свим женама, посебно женама са инвалидитетом, Ромкињама и мигранткињама/азиланткињама.

Све специјализоване услуге морају бити успостављене тако да одговоре на потребе и права деце у случају да су индиректне жртве насиља. Поред случајева насиља у породици, важно је обезбедити услугу за децу која су сведоци и других видова насиља. Услуге заштите и подршке за децу сведоке морају обухватити психолошко саветовање и терапију, која сада посебно у случајевима када су деца заједно са мајкама смештена у сигурним кућама, изостају. Ово саветовање сада по правилу изостаје и када су деца привремено смештена у хранитељске породице. Потребно је обезбедити да деца сведоци насиља буду у могућности да остану са ненасилним родитељем и да добију помоћ, подршку и пажњу која им је потребна. Безбедност деце је примарна.

Кроз унапређење специјализованих услуга за жене жртве насиља потребно је и подстицати употребу дигиталних технологија као и средстава пријаве и информисања у вези са родно заснованим насиљем.

Неопходно је обезбедити довољна и стабилна финансијска средства за повећање броја и квалитета специјализованих услуга, као и финансирање женских НВО које пружају специјализоване услуге женама са искуством насиља. Ефекти мере се огледају у повећању обима и доступности специјализованих услуга које омогућавају превазилажење трауме и опоравак жена жртава насиља и деце сведока насиља.

У складу са Истанбулском конвенцијом и препорукама GREVIO групе потребно је обезбедити обављање бесплатних специјалистичких и судско-медицинских (форензичких) лекарских и лабораторијских прегледа и пружање бесплатне психолошке подршке у складу са потребама жртава насиља.

Институције надлежне за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство унутрашњих послова, Министарство здравља, Министарство трговине, туризма и телекомуникација и Министарство финансија.

Институције које учествују у спровођењу мере: Центри за социјални рад, здравствене установе на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите (из Плана мреже здравствених установа, и у приватном власништву), стручњаци, ОЦД, НВО, Здравствени савет Србије, Лекарска комора Србије, Комора медицинских сестара и техничара Србије, Институт за јавно здравље Србије (ИЗЈЗВ и заводи ЗЈЗ).

Показатељ резултата мере 2.4.	Извори верификације мера 2.4
2.4.1. Број усвојених прописа и стандарди рада за службе за подршку жртвама сексуалног насиља, СОС телефона и прихватилишта/сигурних кућа у складу са међународним стандардима	– Прописи и стандарди којима се регулише рад и пружање специјализованих услуга подршке жртвама сексуалног насиља, СОС телефона и прихватилишта/сигурних кућа усклађени са стандардима ИК
2.4.2. Број успостављених служби за пружање услуга за жртве сексуалног насиља на целој територији РС, прилагођених и доступних свим женама са искуством насиља без дискриминације, уз обезбеђивање бесплатне релевантне форензичке документације	– Подаци РЗЈЗ Батут, РЗСЗ и ПЗСЗ – Подаци здравствених и социјалних установа о броју пружених специјализованих услуга жртвама сексуалног насиља и услуга прихватилишта/сигурних кућа, посебно женама из рањивих група
2.4.3. Број жртава свих облика сексуалног насиља којима је пружена специјализована услуга за жртве сексуалног насиља, посебно жртава насиља из	– Подаци МРЗБСП о пруженим услугама националног СОС телефона за жртве насиља

рањивих група, у односу на укупан број пријављених случајева свих облика сексуалног насиља, регионално распоређено, на годишњем нивоу.

2.4.4. Процент буџетских средстава на годишњем нивоу намењен функционисању услуга за жртве сексуалног насиља.

2.4.5. Процент издвајања из годишњег буџета намењеног несметаном функционисању националног СОС телефона успостављеног у складу са стандардима Истанбулске конвенције

2.4.6. Број корисница услуге националног СОС телефона на годишњем нивоу, разврстано према врсти насиља које пријављују

2.4.7. Број (24/7) СОС телефонских линија које пружају женске НВО финансираних из буџета на државном/регионалном/ локалном нивоу и број корисница ове услуге, на годишњем нивоу.

2.4.8. Број и географска распоређеност специјализованих, лако доступних и безбедних сигурних кућа за жене жртве насиља и њихову децу, разврстано према: а) региону и б) врсти пружаоца услуге (број места/кревета у односу на број становника).

2.4.9. Број жртава насиља и њихове деце, посебно жена из маргинализованих група, у сигурним кућама и смештају за жртве, у односу на идентификовану потребу за смештајем, разврстано у односу на све облике насиља, на годишњем нивоу.

2.4.10. Процент издвајања из годишњег буџета намењен несметаном функционисању сигурних кућа и смештају за жртве, нарочито жене из маргинализованих група и њихову децу, у односу на укупни буџет за услуге у овој области, на годишњем нивоу

2.4.11. Број специјализованих услуга намењених обезбеђивању заштите и подршке за децу сведоке насиља

– Подаци установа социјалне заштите о броју специјализованих услуга подршке пруженим деци сведоцима насиља

– Подаци специјализованих женских НВО о броју и врсти пружених специјализованих услуга за жртве насиља, посебно женама жртвама насиља из рањивих група као и о изворима финансирања ових услуга

– Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, годишњи извештаји о РоБ

Мера 2.5. Спречавање фемцида као екстремне манифестације постојећих облика насиља према женама

Опис и ефекти мере: Циљ ове мере је успостављање контролног механизма за праћење случајева фемцида у РС. Родно заснована убиства жена нису нови облик насиља, већ екстремна манифестација постојећих облика родно заснованог насиља према женама. Ова убиства нису изоловани инциденти који се дешавају ненадано и неочекивано, већ представљају коначан акт насиља који траје већ дуго. Ове манифестације су дубоко културолошки и друштвено укоренење, друштво их прихвата као неминовност, толерише их и оправдава о чему сведоче јавно доступне информације и натписи о делу у медијима. Изостаје одговорност државе кад су у питању убиства жена.

Да би се на ове случајеве одговорило са дужном пажњом, неопходно је, да се после сваког случаја фемцида спроведе делотворна истрага злочина и да се процесуирају и казне дела насиља која су починили државни актери и приватна лица, поготово ако ова дела представљају образац систематског насиља према женама. Нужно је гарантовати de-facto приступ одговарајућим ефикасним правним процесима. У оквиру одговорности државе, неопходно је уважавање и поштовање достојанства жене жртве и оних које остају после ње, деца, рођаци/ке. Такође, неопходно је обезбедити репарацију за жртве и њихове ближње/рођаке. Потребно је идентификовати групе жена које су под посебним ризиком од насиља, жене које су изложене вишеструкој/ интерсекционалној дискриминацији, припаднице мањинских група а ови фактори морају бити узети у обзир приликом креирања мера за превенцију свих облика насиља.

Једини тренутно доступан извор података о случајевима фемцида у Републици Србији су саопштења за јавност, различити натписи и информације у медијима и извештаји. Наиме, иако у својим редовним билтенима и саопштењима из области правосудне статистике објављује број лица пријављених, оптужених и осуђених за кривично дело убиства, као и податке о полу и старости жртве, Републички завод за статистику не публикује податке о томе у колико случајева се радило о родно мотивисаним убиствима, те се по овим подацима не може утврдити учесталост и распрострањеност фемцида у Републици Србији, јер нема података о односу учиниоца и жртве и о мотивисаности учиниоца да изврши ово дело. У подацима о умрлима насилном смрћу, из статистике РЗС дела фемцида нису посебно назначена и не може се разлучити са сигурношћу да ли су у разврстана у категорији убиства или остало.⁴⁶² Успостављање специјализованих државних органа за спровођење истрага и покретање кривичних поступака у случајевима фемцида препоручено је и од стране Специјалног известиоца УН о насиљу према женама,⁴⁶³ ради спречавања некажњавања учинилаца. У складу са тим, требало би размотрити третирање фемцида као посебног кривичног дела против живота и тела у кривичном законодавству Републике Србије, које би обухватило свако родно мотивисано лишење живота жене, било да је оно учињено умишљајно, било да је смрт жене обухваћена нехатом учиниоца, а под условом да је наступила као последица родно мотивисаног насиља. Случајеви фемцида би се даље требали разврстати према фемциду почињеном у оквиру породичног и партнерског насиља, заснованог на односу између учиниоца и жртве, и осталих случајева фемцида. Поред тога, државе треба да прикупљају податке о самоубиствима жена или смртним случајевима у вези са повредама у случајевима насиља над женама и о убиствима деце у вези са родно заснованим насиљем над њиховим мајкама.

Ефекти мере се огледају у стварању могућности прикупљања и евидентирања свих података и информација о делима фемцида у циљу анализе поступања надлежних органа и превенције насилних смрти жена од стране мушкараца.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство за бригу о породици и демографију, судови, јавна тужилаштва, Републичко јавно тужилаштво, Верховни касациони суд, женске специјализоване НВО

Показатељ резултата мере 2.5.	Извори верификације мера 2.5
2.5.1. Број измењених прописа у вези са родно заснованим убиством жена, којима се омогућава покретање истрага и кривичних поступака ових дела, као и прикупљање и анализа података и информација у вези праћења и превентивног деловања	– Евиденција ново успостављеног механизма за праћење случајева родно заснованог убиства жена
2.5.2. Процент уграђености мера/одредби којима се обезбеђује да се у	– Евиденција МП и МУП РС, – Правосудна статистика – Републички завод за статистику – Извештаји женских НВО – Медијско извештавање о случајевима фемцида

<p>кривичним поступцима, покренутим на основу дела родно заснованог убиства жене-фемцида, култура, обичаји, религија, традиција или тзв. „част“, не сматрају оправдањем за таква дела, у релевантне законе/подзаконска акта/ стратегије и политике.</p> <p>2.5.3. Број случајева родно заснованог убиства жене-фемцида, разврстано према пореклу насилне смрти, старости жртве, односу између учиниоца и жртве, у односу на укупан број убиства, на годишњем нивоу</p> <p>2.5.4. Процент судских одлука/правоснажних судских пресуда/изречених санкција у којима учинилац није оптужен, или је ослобођен или је нека од горе наведених околности узета као олакшавајућа приликом одређивања санкције, у односу на укупан број одлука у којима се учинилац у својој одбрани позвао на ове околности, разврстано по свим облицима родно заснованог насиља, на годишњем нивоу</p>	
--	--

Посебан циљ 3: Инкриминисани сви облици насиља према женама и насиља у породици, у складу са међународним стандардима, обезбеђени услови за адекватно процесуирање и кажњавање учинилаца, унапређен положај жртава и сведока и остваривање права жртава на обештећење.

Остваривањем овог циља биће инкриминисани сви облици насиља према женама и насиља у породици, у складу са Истанбулском конвенцијом, укључујући и све облике сексуалног насиља, што ће омогућити да се сва дела насиља према женама и насиља у породици ефикасно процесуирају и адекватно санкционишу. На тај начин биће обезбеђена делотворна генерална и специјална превенција свих облика насиља према женама и насиља у породици. Биће, такође, унапређен положај жртава и сведока свих облика насиља према женама и насиља у породици кроз успостављање делотворних и родно одговорних механизма за пружање подршке жртвама и сведоцима и спречавање секундарне вихтимизације. Остваривање овог посебног циља биће створени услови да жртве насиља према женама и насиља у породици, као и чланови њихових породица, ефикасно остваре право на обештећење, укључујући и обештећење из јавног фонда.

Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност	Извори верификације
1. Инкриминисани сви облици насиља према женама и насиља у породици, у складу са Истанбулском конвенцијом, укључујући и све облике сексуалног насиља	2020: Делимично усклађен	2025: Сви облици родно заснованог насиља према женама и насиља у породици обухваћени инкриминисани у складу са Истанбулском конвенцијом	<ul style="list-style-type: none"> – Национално законодавство – Извештаји достављени CEDAW Комитету и GREVIO групи – Препоруке добијене од CEDAW комитета и GREVIO групе – Извештаји ЕУ о напретку и облсти људских права (поглавље 23) – Извештаји МП и МУП РС – Извештаји специјализованих НВО о стању у погледу поштовања људских права жртава насиља и положаја жртава и сведока насиља, као и о правима жртава на обештећење
2. Обезбеђена делотворна и генерална примена принципа дужне пажње у поступању свих државних органа у случајевима свих облика насиља према женама и насиља у породици у складу са међународним стандардима	2020: Делимично обезбеђена примена	2025: Принцип дужне пажње у поступању државних органа и других актера у свим случајевима инкриминисаних дела родно заснованог насиља и насиља у породици уграђен у све протоколе о поступању	<p>Извори верификације:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Општи и посебни протоколи за поступање у случајевима насиља – Правилници и процедуре надлежних институција – Извештаји CEDAW комитета и GREVIO групе – Извештаји ЕУ о напретку у области људских права – Извештаји специјализованих НВО

Мере за остваривање посебног циља 3:

Мера 3.1: Осигурати пуну, ефикасну и делотворну кривичноправну заштиту жена од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Опис и ефекти мере: Како би се осигурала једнака правна заштита (кривичноправна, породичноправна и превентивна) од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, коју ће уважавати исти круг лица, потребно је идентично дефинисати насиље у породици и круг лица који се сматрају чланом породице на исти начин у законима (КЗ, ПЗ и ЗСНП). У домену кривичноправне заштите од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, потребно је осигурати да из кривичноправне заштите од насиља у породици не буду искључени бивши супружници који не живе у заједничком домаћинству и немају заједничко дете, бивши ванбрачни партнери, који могу да живе у заједничком домаћинству, као и родитељи ванбрачних партнера. Тиме би се правни оквир ускладио са захтевима постављеним у међународним документима, а уважила би се и чињеница да насиље у породици не престаје одмах по прекидању брачне или ванбрачне заједнице, што потврђују истраживања.

Како би се обезбедила одговарајућа кривичноправна заштита од сексуалног насиља, потребно је да код инкриминација силовања и обљубе акценат не буде на принуди, већ на одсуству слободног пристанка жртве на сексуални однос. Требало би преиспитати ratio постојања кривичног дела обљуба над немоћним лицем: радња извршења овог кривичног дела је иста као и радња извршења кривичног дела силовање, али јавни тужиоци у пракси прибегавају квалификацији обљуба над немоћним лицем када су силоване жене са инвалидитетом. Иако је распон казне код обе инкриминације исти, пракса кривичног гоњења силовања жена са инвалидитетом као обљубе над немоћним лицем шаље поруку да кршење њиховог сексуалног одлучивања и аутономије не представља силовање. „Немоћ“ лица би требало предвидети као квалификаторну околност код кривичног дела силовање. Најзад, потребно је уједначити законску казнену политику за сва дела силовања (обљубе).

Како би се обезбедила практична примена инкриминације полно узнемиравања, потребно је спровести едукацију стручњака, односно представника правосудних органа ка бољем разумевању овог кривичног дела.

Како би се отклониле нејасноће које постоје у позитивном законодавству и осигурало разумевање концепта и опасности од прогањања, потребно је спровести едукацију стручњака, односно представника правосудних органа ка бољем разумевању овог кривичног дела.

Да би боље разумевали феномен фемцида као екстремне манифестације постојећег облика насиља према женама, а у циљу његове видљивости потребно је унапредити вођење евиденција у којима се воде подаци о убиству, полу, жртви учиниоца, њиховом међусобном односу и другим релевантним околностима у циљу прикупљања података који би били од важности за вођење статистика и у том циљу спречавања вршења кривичних дела која подразумевају родно мотивисано лишење живота жене.

Потребно је да држава предузме неопходне законодавне или друге мере и обезбеди да се инкриминише онемогућавање природне репродукције жене без њеног информисаног пристанка или разумевања процедуре. Велику забринутост изазивају могуће негативне последице које могу проистећи из одлука којима се дозвољава да се изврши принудни абортус над женом са инвалидитетом која је лишена пословне способности. Потребно је предузимати неопходних мера које гарантују потпуну и ефикасну реализацију права жена са инвалидитетом на сексуално и репродуктивно здравље.

Ефекти ове мере огледају се у усклађеном националном законодавство са међународним документима који се односе на сузбијање родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и усклађеним националним правним оквиром (КЗ). Поред тога, ефекти ове мере огледају се у томе да исти круг лица ужива кривичноправну, породичноправну и превентивну заштиту од свих облика насиља у породици; инкриминације силовања (обљубе) засноване на идеји слободно датог пристанка у складу са чланом 36. Истанбулске конвенције; обезбеђене одговарајуће казне за све сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике; постављен правни основ за процесуирање свих облика насиља према женама које предвиђа Истанбулска конвенција и осигурана боља кривичноправна заштита малолетних лица. Мера ће се спровести изменама и допунама КЗ РС, а ове измене допринеће ефикаснијој и делотворнијој заштити од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља и повећаној заштити права жртава насиља.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство за рад запошљавање, борачка и социјална питања.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство за бригу о породици и демографију, судови, јавна тужилаштва, Републичко јавно тужилаштво, Врховни касациони суд, Високи савет судства, Државно веће тужилаца.

Показатељ резултата мере 3.1.	Извори верификације мера 3.1.
3.1.1. Број пријава прогањања жена поднетих полицији и другим органима и службама, разврстани по полу и односу са учиниоцем, у односу на укупно број поднетих пријава прогањања, на годишњем нивоу	
3.1.2. Процент покренутих кривичних/прекршајних поступака за прогањање и правоснажних/коначних судских пресуда и изречених казни затвора за прогањање жена у односу на укупни број поднетих пријава поднетих релевантним службама, на годишњем нивоу	– Измене и допуне КЗ РС
3.1.3. Број пријава свих облика сексуалног насиља, укључујући силовање, поднетих полицији и другим органима/службама (ЦСР, јавна тужилаштва, здравствене установе, специјализоване женске НВО), разврстаних према полу и односу са учиниоцем, на годишњем нивоу	– Извештаји МП РС, правосудна статистика
3.1.4. Процент покренутих кривичних/прекршајних поступака за сва дела сексуалног насиља, укључујући силовање, као и проценат правоснажних/коначних судских пресуда и изречених казни затвора за сексуално насиље укључујући силовање, у односу на укупан број ових пријава поднетих релевантним службама, на годишњем нивоу	– Извештаји МУП РС, статистика МУП
3.1.5. Број пријава дела принудног брака, гениталног сакаћења жена, принудних абортуса и принудне стерилизације поднетих полицији и другим службама (ЦСР, јавно тужилаштво, здравствене установе, специјализоване женске НВО), разврстане према полу и односу са учиниоцем, на годишњем нивоу	– Извештаји МРЗБСП, статистика РЗСЗ
3.1.6. Процент пријава и проценат покренутих кривичних/прекршајних поступака за дела принудног брака, гениталног сакаћења жена, принудних абортуса и принудне стерилизације које прими јавно тужилаштво, у односу на укупан број ових пријава и покренутих поступака поднетим релевантним службама, на годишњем нивоу	– Извештаји МЗ, статистика РЗЈЗ
3.1.7. Процент правоснажних/коначних судских пресуда и проценат изречених ефективних казни и изречено казни затвора за дела принудног брака, гениталног сакаћења, принудних абортуса и принудне стерилизације у односу на укупни број ових поднетих пријава релевантним службама и коначних судских поступака, на годишњем нивоу	– Републички завод за статистику
3.1.8. Број пријава дела сексуалног узнемиравања и принудног абортуса и принудне стерилизације, поднетих полицији и другим органима/службама (ЦСР, јавна тужилаштва, здравствене установе, специјализоване женске НВО), на годишњем нивоу	– Подаци специјализованих женских НВО
3.1.9. Процент пријава дела сексуалног узнемиравања и принудног абортуса и принудне стерилизације, које прими јавно тужилаштво у односу на укупан број ових пријава поднетих релевантним службама, на годишњем нивоу	
3.1.10. Процент покренутих кривичних/прекршајних поступака и правоснажних судских пресуда и изречених казни затвора за дела сексуалног узнемиравања и принудног абортуса и принудне стерилизације у односу на укупан број ових пријава и покренутих поступака, на годишњем нивоу	

Мера 3.2. Осигурати пуну заштиту жена жртава родно заснованог насиља и насиља у породици од учинилаца насиља током кривичног поступка и након извршења кривичних санкција

Опис и ефекти мере: Циљ мере је унапређивање нормативног оквира како би се осигурала заштита жена жртава родно заснованог насиља и насиља у породици током и након извршења кривичних санкција и обезбедила доступност програма за учиниоце насиља. У том смислу, неопходно је прописати обавезно обавештавање жртве или њеног законског заступника у ситуацијама када се осуђени за кривична дела против живота и тела, против полне слободе или против брака и породице отпушта са издржавања казне затвора, у случајевима бекства, као и уколико користи погодности које подразумевају привремени излазак из завода за извршење кривичних санкција. На овај начин би се унапредила заштита жртава кривичних дела против живота и тела, против полне слободе или против брака и породице јер би се њиховим обавештавањем о сваком трајном или привременом пуштању на слободу учиниоца омогућило предузимање превентивних активности ради заштите безбедности жртве.

Такође, неопходно је прописати могућност примене одговарајућих правних последица и посебних мера према учиниоцима кривичних дела против полне слободе којима је изречена нека друга кривична санкција, осим казне затвора, као и када је кривично дело извршено према пунолетној жртви. На овај начин би се омогућила примена закона на све осуђене учиниоце кривичних дела против полне слободе, а самим тим и могућност превентивне заштите од сексуалног насиља малолетних и пунолетних лица и евиденцију свих осуђених сексуалних преступника.

Поред тога, неопходно је увођење обавезних специјализованих програма рада са учиниоцима насиља у породици и насиља према женама током издржавања казне затвора, као и у ситуацијама када су им изречене друге кривичне санкције. Ови програми треба да се развијају у затворима, али и у оквиру пробацкијске службе, односно, требало би да буду повезани са другим програмима у заједници, који се развијају у оквиру система социјалне заштите. Потребно је да се ова сарадња одвија и у процесу планирања постпеналног периода, са циљем осигуравања безбедности жртава. У том смислу, треба водити рачуна да професионалци који спроводе програме нису ангажовани у другим улогама (нпр. истовремена улога васпитача у казнено-поправном заводу и улога водитеља програма рада са учиниоцима).

Такође, потребно је развити програме за сексуалне преступнике у складу са истим принципима. Ефекти ове мере огледају се у ефикаснијој и делотворнијој заштити од насиља према женама, насиља у породици, сексуалног насиља и других облика родно заснованог насиља, у повећаној заштити права жртава насиља, повећаној сигурности жртава насиља и бољој процени ризика и управљања ризиком од понављања насиља.

Како би се осигурала ефикасна заштита жртава родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, као и сексуалног насиља, током кривичног поступка потребно је прописати обавезно додељивање статуса посебно осетљивог сведока по службеној дужности за жртве појединих кривичних дела (нпр. кривична дела против полне слободе, против брака и породице, трговина људима и слично) и њиховог испитивања употребом аудио и видео уређаја, при чему се снимак сведочења обавезно користи у судском поступку ради избегавања секундарне виктимизације жртве. Требало би размотрити увођење забране постављања одређених питања оштећеном или сведоку, која се тичу пуног живота и сексуалне склоности жртве или сведока, њеног политичког и идеолошког опредељења, расног, националног и етничког порекла,

моралних критеријума, других искључиво личних и породичних околности, у случајевима када одговори на ова питања нису непосредно и очигледно повезани са потребом разјашњења конкретне кривичне ствари. Тиме би се осигурала ефикаснија заштита жртве, посебно жртава сексуалних деликата и трговине људима, од секундарне виктимизације током поступка, али и жртава других облика родно заснованог насиља.

Потребно је изменама и допунама ПЗ обезбедити да судови током поступака имају обавезу да разматрају сва питања која се односе на насиље према женама приликом одређивања старатељства и права на посету/виђање детета, да се обезбеди да судови сведочењем о насиљу над блиским особом сматрају угрожавањем најбољег интереса детета. Такође, потребно је увести могућност да се ограничи право на старатељство и право на посету/виђање детета кад је то потребно, како би се гарантовала безбедност и најбољи интерес детета. Као посебно важно, потребно је окончати лошу праксу одвајања детета од ненасилног родитеља и смештања у хранитељске породице, посебно кад су у питању одузимања деце Ромкињама, из разлога као што су недостатак родитељских способности или недостатак прихода.

Иницирати доношење обавезног упутства од стране Републичког јавног тужиоца, којим би се од заменика јавног тужиоца захтевало да у случају да сматрају да је у неком предмету формираном за кривично дело насиље у породици из члана 194. ст. 1. и 2. КЗ целисходно одложити гоњење, да је нужно да наведени предмет реферишу јавном тужиоцу и обаве разговор са оштећеном и од ње прибаве мишљење о овој могућности и тек тада, по одобрењу јавног тужиоца и дате сагласности жртве одложе кривично гоњење упућивањем осумњиченог на психосоцијални третман или налагањем да обави друштвено користан рад. Ово је супротно циљевима ИК и мора се уложити напор да се обезбеди пуна примена свих релевантних закона и протокола како би се омогућила забрана процеса алтернативног решавања спорова, односно одређивања казни за кривична дела насиља према женама.

Ефекти ове мере огледају се у ефикаснијој и делотворнијој заштити од насиља према женама, насиља у породици, сексуалног насиља и других облика родно заснованог насиља у току кривичног поступка, у повећаној заштити права жртава насиља током кривичног поступка, као и повећаној сигурности жртава насиља, као и у бољој процени ризика и управљања ризиком од понављања насиља након окончања кривичног поступка кроз рад са учиниоцима насиља.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство за бригу о породици и демографију

Институције учесници у спровођењу мере: судови, јавна тужилаштва, Републичко јавно тужилаштво, Врховни касациони суд, Управа за извршење кривичних санкција, невладине организације, организације које спроводе програме рада са учиниоцима насиља, установе социјалне заштите и специјализоване женске невладине организације.

Показатељ резултата мера 3.2.	Извори верификације мера 3.2
<p>3.2.1. Степен уграђености и усклађености мера/ одредби којима се обезбеђује да се приликом доношења одлука о старатељству и праву на посету деце узму у обзир случајеви насиља, у релевантне законе/подзаконска акта/стратегије и политике</p> <p>3.2.2. Степен уграђености мера/одредби којима се обезбеђује да се остваривање сваког права на посету, односно старатељство не угрожава права и безбедност жртва или деце, у релевантне законе/подзаконска акта/стратегије и политике</p> <p>3.2.3. Процент поступака у којима је учиниоцу насиља судском одлуком (привременом или коначном) одређен модел виђања са дететом у контролисаним условима/под надзором стручних радника, и проценат судских одлука у којима је учинилац насиља липен права на контакт са дететом, у односу на укупан број судских поступака у којима се одлучује о правима на виђање са дететом, на годишњем нивоу.</p> <p>3.2.4. Број судова у којима је обезбеђен посебан простор за испитивање посебно осетљивих сведока и неопходна техничка опремљеност ових просторија.</p> <p>3.2.5. Број мера/одредби којима се обезбеђује да владине институције и НВО, у складу са условима које прописује национално законодавство, пружају помоћ и/или подршку жртвама, на њихов захтев, током истрага и судских поступака у вези са кривичним делима, у законе/подзаконска акта/стратегије и политике.</p> <p>3.2.6. Степен уграђености мера/одредби којима се забрањује обавезно алтернативно решавање спорова, укључујући медијацију и помирење, у односу на све облике насиља, у релевантне законе/подзаконска акта/стратегије и политике</p> <p>3.2.7. Процент алтернативно разрешених кривичних поступака, као и проценат изречених алтернативних санкција, у односу на све облике насиља према женама и у односу на врсту алтернативног разрешења и алтернативне санкције, у односу на укупан број поступака и укупан број санкција за ова дела, на годишњем нивоу</p> <p>3.2.8. Степен уграђености мера/одредби којима се одређује да се, уколико се одреди новчана казна, узима у обзир утицај на материјални положај жртве, у релевантне законе/подзаконска акта/стратегије и политике.</p> <p>3.2.9. Број мера којима се прописује праћење односно надзор осуђених лица за дела против полне слободe и насиља у породици, на годишњем нивоу</p> <p>3.2.10. Број осуђених лица за кривична дела против полне слободe и насиља у породици на које су примењене мере психосоцијалног третмана у оквиру програма за учиниоце кривичних дела, на годишњем нивоу</p>	<p>– Национално законодавство</p> <p>– Извештаји МП РС, правосудна статистика</p> <p>– Извештаји МУП РС, статистика МУП</p> <p>– Подаци специјализованих НВО</p> <p>– Евиденција Управе за извршење кривичних санкција</p>

Посебан циљ 4: Интегрисане јавне политике и успостављен целивит и функционалан систем прикупљања и анализе података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици.

Применом мера из овог циља обезбеђује се целивитост мера, активности и координисано деловање свих државних органа у остваривању заштите и права жена које су изложене насиљу. Координиране политике омогућавају да се у ситуацијама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, покрене брз, ефикасан и координисан поступак који тренутно прекида насиље, штити жртву од даљег насиља и обезбеђује одговарајућу правну и психосоцијалну интервенцију ради њеног опоравка и интеграције.

Интегрисане политике треба да покажу да државни органи разумеју проблем родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и да су посвећени стварању ефикасног и делотворног система координације свих државних органа који се са дужном пажњом односе према свим случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, посебно према случајевима у којима су жене припаднице мањинских група изложене/или могу бити изложене интерсекционалној дискриминацији. Улогу и задатке Координационог тела за родну равноправност у обезбеђивању координације и примене политика и мера за спречавање и борбу против свих облика насиља дефинисаће Закон о родној равноправности.

Држава мора да уложи напор у усвајању нових и примени постојећих закона/подзаконских аката/стратегија и политика којима се унапређује деловање у области насиља према женама усклађено са међународним прописима и стандардима. Прикупљање и анализа података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици треба да помогне у сагледавању стања и креирању адекватног одговора на ову појаву у циљу успостављања нулте толеранције на насиље.

Показатељ исхода	Почетна вредност	Циљана вредност	Извори верификације
1. Усвојене процедуре и правилници којима се обезбеђује свеобухватно координисано поступање свих релевантних државних	2020: Делимично усвојене	2025:	Извори верификације:

органа у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, посебно у случајевима жртава интерсекционалне дискриминације		У потпуности усвојене процедуре и правилници којима се обезбеђује ефикасан и делотворан систем координације свих државних органа	<ul style="list-style-type: none"> – Домаће законодавство – Стратегије и документа јавних политика – Извештаји и евиденција МП РС – Извештаји и евиденција МУП РС – Извештаји и евиденција МРЗБСП – Извештаји заштитника грађана – Извештаји НВО – Извештај државе према CEDAW комитету и GREVIO групи
2. Јединствена евиденција о свим облицима насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом	<p>2020:</p> <p>Нема јединствене евиденције о свим облицима насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом</p>	<p>2025:</p> <p>Успостављена јединствена евиденција о свим облицима насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом</p>	<p>Извори верификације:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Методологија и индикатори за прикупљање административних података – Обрасци за евиденцију и статистичку обраду у надлежним институцијама – Софтвер јединствене евиденције – Анализа података надлежних институција – Извештај државе према CEDAW комитета и GREVIO групе
3. Услуге које пружају специјализоване женске НВО финансиране из буџета на свим нивоима	<p>2020:</p> <p>Нема финансирања услуга које пружају специјализоване женске НВО</p>	<p>2025:</p> <p>Све услуге које пружају специјализоване женске НВО се финансирају из буџета на свим нивоима</p>	<p>Извори верификације:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Извештаји евиденција МРЗБСП – Подаци РЗСЗ – Подаци РЗС – Извештаји НВО – Извештај CEDAW комитета и GREVIO групе <p>Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, годишњи извештаји о РоБ</p>
4. Женске НВО активно укључене у креирање политика и мера за спречавање и борбу против свих видова насиља према женама;	<p>2020:</p> <p>Нису укључене у креирање политика и мера у области насиља према женама;</p>	<p>2025:</p> <p>У креирање политика и мера у области насиља према женама укључене женске НВО</p>	<p>Извештаји и евиденција МП РС</p> <ul style="list-style-type: none"> – Извештаји и евиденција МУП РС <p>Извештаји заштитника грађана</p> <ul style="list-style-type: none"> – Извештаји НВО – Извештај CEDAW комитета и GREVIO

Мере за остваривање посебног циља 4:

Мера 4.1. Усвојене свеобухватне, делотворне и координисане политике које подржавају институционални одговор на родно засновано насиље према женама и насиље у породици

Опис и ефекти мере: Приликом креирања програма и мера за борбу против насиља према женама често се не препознаје да је реч о родно заснованом насиљу, које је кључна препрека да жене у пуној мери уживају људска права,⁴⁶⁴ нити постоји свест о томе да је право на живот без насиља у приватној и јавној сфери повезано са обавезом државе да осигура равноправност жена и мушкараца да уживају сва грађанска, политичка, економска, социјална и културна права,⁴⁶⁵ уз уважавање специфичних околности у којима се налазе жене из осетљивих група.

Друштвени, правни и институционални одговор на насиље према женама и насиље у породици још увек није на задовољавајућем нивоу. Кључни изазови у овој области су:

1. Правни оквир за спречавање и заштиту од родно заснованог насиља према женама, укључујући и његово инкриминисање и обештећење жртава, није у потпуности усаглашен са међународним стандардима утврђеним Истанбулском конвенцијом;
2. У домаћем праву недостају дефиниције појмова „насиље према женама“ и „родно засновано насиље према женама“ које би биле усклађене са Истанбулском конвенцијом. Законске дефиниције различитих облика насиља родно су неутралне, што је израз неразумевања да су поједини облици насиља родно засновани и да несразмерно погађају жене. С друге стране, дефиниције насиља у породици садржане у различитим законима нису међусобно усаглашене, тако да круг субјеката којима се може пружити заштита од насиља у породици није исти, што их ставља у неједнак положај;
3. Спровођење постојећих политика и мера у оквиру свеобухватног и координираног одговора надлежних институција у борби против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици није довољно ефикасно и делотворно. Недостају бројни подзаконски акти и механизми за ефикасно спровођење закона;
4. Институционални поступци, стандарди и процедуре још увек не обезбеђују задовољавајући ниво безбедности жена и њихове деце, а постојеће услуге помоћи и подршке не пружају адекватан одговор на њихове сложене животне ситуације и вишедимензионалне потребе;
5. Није обезбеђено транспарентно, стабилно и одрживо финансирање политика, мера и специјализованих услуга за подршку женама које пружају институције, установе и женске НВО, којима се доприноси смањењу насиља према женама и унапређује приступ делотворној заштити и подршци за излазак из ситуације насиља, превазилажење трауме и оснаживања свим женама са искуством родно заснованог насиља, а нарочито Ромкињама, женама са инвалидитетом, женама са села, старијим женама, женама другачије сексуалне оријентације и родног идентитета, азиланткињама/ мигранткињама;

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Координационо тело за родну равноправност.

Институције учесници у спровођењу мере: сва ресорна министарства, институције и установе које имају обавезу поступања у случајевима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Показатељ резултата мера 4.1.	Извори верификације мера 4.1.
<p>4.1.1. Процент усклађености свеобухватног друштвеног, правног и институционалног одговора на насиље према женама и насиље у породици са међународних стандарда</p> <p>4.1.2. Број закона/подзаконских аката/стратегија/програма за спречавање и заштиту од родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, укључујући и његово инкриминисање и обештећење жртава, усклађених са међународним стандардима</p> <p>4.1.3. Процент издвајања за стабилно и одрживо финансирање политика и мера којима се доприноси смањењу насиља према женама и унапређује приступ делотворној заштити и подршци за излазак из ситуације насиља на годишњем нивоу</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Национално законодавство – Јединствена евиденција података о насиљу у породици и другим облицима родно заснованог насиља према женама – Извештаји заштитника грађана – Извештаји Поверенице за равноправност – Извештаји специјализованих НВО – Извештај CEDAW комитета и GREVIO групе – Истраживања о различитим облицима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици – преваленца насиља – Ех-пост анализе примене националних стратегија и докумената јавних политика у области насиља према женама – Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, годишњи извештаји о РоБ – Извештај CEDAW комитета и GREVIO групе

Мера 4.2. Обезбеђена активна улога женских специјализованих НВО у пружању услуга и креирању политика и мера за спречавање и борбу против свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Опис и ефекти мере: Циљ ове мере је препознавање и вредновање искуства и експертисе женских НВО и унапређење њиховог положаја као пружалаца специјализованих услуга за жене жртве насиља. Специјализоване услуге саветовања и подршке женама жртвама родно заснованог насиља и насиља у породици у Републици Србији углавном пружају специјализоване женске феминистичке организације са дугогодишњим искуством у раду, и то кроз услуге СОС телефона и пружање бесплатне правне помоћи и подршке женама у ситуацији насиља, као и кроз услуге у Центрима за жртве сексуалног насиља. Организације за права жена са инвалидитетом и жена Ромкиња важни су заговорници инклузивног пружања услуга, подршке и заштите жена из ових група које са суочавају са насиљем унутар и ван институција. Женске НВО у центру свога деловања постављају жртву и применом феминистичких принципа у раду, снажно заговарају за сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама у Републици Србији. И поред дугогодишњег искуства и експертисе у раду са женама са искуством родно заснованог насиља и насиља у породици, њихов рад није признат и препознат у процесу креирања и усвајања мера и политика у области насиља према женама, нису препознате од стране институција као активни пружаоци услуга и учесници у координисаном одговору државе на појаву насиља према женама, па самим тим држава не финансира услуге које пружају као ни њихов рад у целини.

Ефекти мере се огледају у укључивању женских специјалистичких НВО у тела/радне групе како би својим знањем и експертисом помогли у изради закона/подзаконских аката/стратегија/политика у области родно заснованог насиља према женама и насиља у породици усклађених са међународном праксом и стандардима. Такође, ефекти мере се огледају у препознавању од стране институција и укључивању женских специјалистичких организација као пружалаца услуга и релевантних саговорника и актера у тела и механизме координираног одговора на насиље. Да би се ово постигло неопходно је обезбедити довољна финансијска средства, континуирано финансирање женских специјалистичких организација у циљу обезбеђивања пружања и доступности услуга подршке за жене жртве свих облика родно заснованог насиља.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство финансија, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство здравља, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство унутрашњих послова, Министарство правде, женске специјалистичке НВО.

Показатељ резултата мера 4.2.	Извори верификације мера 4.2.
<p>4.2.1. Процент представница женских НВО које активно учествују у радним групама/телима за израду релевантних политика против свих облика родно заснованог насиља, у односу на укупан број чланова/ца радних група/тела из других сектора</p> <p>4.2.2. Процент представница женских НВО које учествују у раду ККС и других тела у оквиру координираног одговора на насиље на позив надлежних институција, у односу на укупан број чланова/ца ових тела из других сектора</p> <p>4.2.3. Процент женских невладиних организација, независних пружалаца услуга женама које су преживеле насиље, које су финансиране из националног, буџета АПВ и буџета локалних самоуправа, у односу на укупан број пружалаца услуга, укупан број организација на годишњем нивоу</p>	<p>Извори верификације:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Јединствена евиденција података о насиљу у породици и другим облицима родно заснованог насиља према женама - Извештаји и евиденција МП РС - Извештаји и евиденција МУП РС - Извештаји и евиденција МРЗБСП - Подаци РЗС - Извештаји заштитника грађана - Извештаји специјализованих НВО - Извештај CEDAW комитета и GREVIO групе - Истраживања о различитим облицима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици – преваленца насиља - Буџет РС, Буџет АПВ и буџети локалних самоуправа, годишњи извештаји о РоБ

Мера 4.3. Успостављање јединствене централне евиденције о свим облицима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Опис и ефекти мере: За адекватно спречавање насиља према женама и насиља у породици, неопходно је редовно прикупљање упоредивих података из свих доступних и релевантних административних извора. Ове податке прикупљају државни органи и институције који су укључени у систем превенције и заштите од насиља – МУП, судови, јавна тужилаштва, Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарство здравља, што значи да се подаци прикупљају по секторима, у односу на надлежност. Законом о спречавању насиља у породици прописано је успостављање јединствене централне евиденције о случајевима насиља у породици, коју води Републичко јавно тужилаштво, а која се састоји од евиденција полицијских управа, основних судова, основних јавних тужилаштва и центара за социјални рад. Међутим, ова централна евиденција још није успостављена. Неопходно је отклањање уочених недостатака у погледу прикупљања података, у смислу обезбеђивања систематизованог и структурираног прикупљања и евидентирања упоредивих и разврстаних податка (по врсти насиља, врсти односа између жртве и учиниоца, као и другим битним личним својствима жртве и учиниоца – пол, старосно доба, инвалидитет и др.), по јединственој методологији евидентирања којим се, између осталог, избегава и дуплирање података. Такође, неопходно је и прикупљање и евидентирање података о свим видовима насиља обухваћених Истанбулском конвенцијом. Ефекти ове мере огледају се у успостављању целовитог и функционалног система прикупљања података о насиљу према женама и насиљу у породици како би се омогућило праћење, анализа и креирање политика превенције и спречавања насиља према женама и насиља у породици заснованих на чињеницама, што ће дугорочно омогућити бољу и ефикаснију превенцију и заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.

Институција надлежна за спровођење мере: Министарство правде, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство унутрашњих послова, Републичко јавно тужилаштво, Врховни касациони суд.

Институције учесници у спровођењу мере: Министарство здравља, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, НВО.

Показатељ резултата мера 4.3.	Извори верификације мера 4.3.
<p>4.3.1. Успостављен целовит и функционалан систем – јединствена методологија прикупљања и евидентирања података о насиљу у породици и другим облицима родно заснованог насиља према женама, за сваки сектор укључен у превенцију и заштиту од насиља</p> <p>4.3.2. Успостављена јединствена централна евиденција о случајевима насиља у породици и других облика родно заснованог насиља према женама, коју води Републичко јавно тужилаштво</p> <p>4.3.3. Унапређени закони и прописи о евиденцијама и обради података, прописивањем података које сви надлежни органи треба да прикупљају и евидентирају у Централној евиденцији и то тако да се може пратити на који је начин насиље извршено, које је било средство извршења, а када је реч о оружју и подаци како је у насиљу употребљено.</p> <p>4.3.4. Унапређени прописи морају бити усклађени са Законом о заштити података о личности</p>	<p>Извори верификације:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Национално законодавство - Јединствена евиденција података о насиљу у породици и другим облицима родно заснованог насиља према женама - Извештаји и евиденција МП РС - Извештаји и евиденција МУП РС - Извештаји и евиденција МРЗБСП - Подаци РЗС - Извештаји заштитника грађана - Извештаји специјализованих НВО - Извештај CEDAW комитета и GREVIO групе - Истраживања о различитим облицима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици – преваленца насиља

Препоруке у вези заштите и подршке жена жртава родно заснованог насиља и насиља у породици током кризних ситуација:

Након престанка ванредног стања прикупити и анализирати податке о распрострањености појединих облика насиља према женама у породици и партнерским односима, начинима његовог испољавања, факторима ризика и „окидачима“ који су му непосредно претходили.

Евидентирати тешкоће са којима су се жене у ситуацијама насиља суочавале приликом његовог пријављивања и утврдити потребе жена за психо-социјалном и економском подршком и степен њиховог задовољавања у условима ванредног стања, уз сагледавање специфичних околности у којима се налазе осетљиве и вишеструко дискриминисане групе жена.

Спровести свеобухватну дубинску анализу деловања свих актера у систему заштите од насиља у породици током ванредног стања (полиција, јавно тужилаштво, суд, здравствене установе, установе социјалне заштите), у циљу стицања сазнања о тешкоћама и изазовима у прилагођавању

начина рада и остваривању сарадње у ванредним ситуацијама, укључујући и сарадњу са специјализованим женским организацијама.

На основу стечених сазнања, припремити предлоге за иновирање и допуну постојећих протокола и инструкција, укључујући и инструкције о процени ризика од насиља, специфичним правилима о начину деловања свих друштвених актера на сузбијању, спречавању и заштити жена од насиља у ванредним ситуацијама.

Ојачати ресурсе и пружити адекватну подршку раду специјализованих женских организација и унапредити комуникацију и сарадњу институција са овим организацијама.

Припремити свеобухватни програм за сузбијање, спречавање и заштиту од насиља у породици и насиља према женама, као саставни део родно одговорног програма друштвеног и економског опоравка, узимајући у обзир очекивани пораст свих облика родно заснованог насиља према женама по престанку ванредног стања.

У креирању мера за сузбијање, спречавање и заштиту жена од насиља поштовати полазишта и принципе Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, која пружа релевантан оквир за осмишљавање и спровођење мера у овој области.

-----

460 ОЕБС, 2018, оп.цит.

461 Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за перидо 2016–2020. године, („Службени гласник РС”, број 8/16).

462 Републички завод за статистику, подаци за 2019. годину, категорија: Умрли насилном смрћу, по пореклу насилне смрти, полу и старости: Достуно на: <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/18030304?languageCode=sr-Latn&displayMode=table>

463 Дубравка Шимоновић, *Combating violence against women- bringing security home*; доступно на: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20953&LangID=E>

464 Параграф. 10. Опште препоруке бр. 35 о родно-заснованом насиљу над женама, ажурирање Опште препоруке бр. 19. CEDAW комитет. Достуно на: https://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokumentfile/preporuka_35_sedow_srb.pdf

465 Члан 4. Истанбулске конвенције.

Х. МЕХАНИЗАМ ЗА ПРАЋЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈУ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

10.1. Механизми превенције, заштите, санкционисања и пружања подршке жртвама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици

Независни механизми заштите људских права чија надлежност је заштита права грађана, контрола рада органа управе и старање о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права, што је надлежност Заштитника грађана⁴⁶⁶ и Повереник за заштиту равноправности⁴⁶⁷ пружа заштиту од дискриминације.

Координационо тело за родну равноправност⁴⁶⁸ је тело Владе које координира рад органа државне управе у вези са родном равноправношћу.

Механизми регулисани ЗСНП⁴⁶⁹ се формирају у: 1. државним органима: Полицији –полицијски службеници обучени за спречавање родно заснованог насиља и заштиту жртава као и лица одређена за везу у свакој подручној полицијској управи. Јавном тужилаштву – заменици јавног тужиоца обучени за поступање у спречавању родно заснованог насиља и гоњењу учинилаца кривичних дела као и лица за везу, у сваком јавном тужилаштву. Судовима – судије које су обучене за суђење у предметима у вези са родно заснованим насиљем и кривичним делима прописаним ЗСПН, као и лица за везу у сваком суду опште надлежности и прекршајном суду. 2. Установама надлежним за поступање: Центар за социјални рад у сваком ЦСР – тим стручњака за превенцију родно заснованог насиља и пружање подршке жртвама насиља. 3. Установама које пружају помоћ и подршку жртвама: установе у области дечије заштите, социјалне заштите, образовања, васпитања и здравства као и тела за родну равноправност у локалним самоуправама. 4. Други актери који могу пружити подршку жртвама родно заснованог насиља су и друга правна и физичка лица.

Тела која координирају активности су: Група за координацију и сарадњу⁴⁷⁰ која се образује на подручју основног јавног тужилаштва. Чине је представници основних јавних тужилаштва, полицијских управа и центара за социјални рад са подручја за које се група образује.⁴⁷¹ Савет Владе Републике Србије за сузбијање насиља у породици⁴⁷² надлежан је за праћење примене ЗСПН и побољшавање координисање надлежних државних органа, установа и других субјеката и делотворност спречавања насиља. Статус овог механизма не обезбеђује могућност координације, јер није позициониран у Влади и не располаже инструментима који му омогућују да координира рад других министарстава релевантних за заштиту од насиља према женама и насиља у породици.

-----

466 Члан 1 став 1 и 2 Закона, Службени гласник РС, бр. 79/2005 и 54/2007.

467 Члан 1 став 2 Закона, Службени гласник РС, број 22/2009.

468 Тачка 2 Одлуке о оснивању КТРП, „Службени гласник РС”, бр. 121/2014, 147/2014, 32/2015, 37/2015, 5/2016 и 91/2016

469 Чланови 1, 7, 8, 9, 10, 24 ЗСПН. „Службени гласник РС”, број 94/2016.

469 Чланови 1, 7, 8, 9, 10, 24 ЗСПН. „Службени гласник РС”, број 94/2016.

470 Протоколима донетим пре усвајања ЗСНП а још су на снази, координација је поверена Центрима за социјални рад.

471 Чланови 25, 26. и 27. ЗСНП „Службени гласник РС”, број 94/16.

472 Одлука о формирању Савета за сузбијање насиља у породици, „Службени гласник РС”, бр. 69/17 и 30/21.

10.2. Праћење и евалуација спровођења стратегије

Координирање, праћење и евалуацију планираних мера и активности у превенцији, заштити и пружању подршке жртвама насиља према женама и насиља у породици предвиђених овом

стратегијом, треба поверити Координационом телу за родну равноправност. Ово тело делује у оквиру Владе, што омогућује мултисекторску координацију међу различитим министарствима и када се ради о родно заснованом насиљу у породици. Мандат овог тела је координација активности у области родне равноправности, а насиље према женама и насиље у породици као вид родно заснованог насиља је специфична област у оквиру родне равноправности.

Као облике деловања КТРП предвидети могућност формирања посебних група (одбор, секција, оперативна/експертска радна група) које образује КТРП за поједине области за које је потребно добро познавање области за коју се група формира, које би својим стручним и експертским знањем помагале КТРП у остваривању координације.

У оквиру КТПР треба формирати одбор/секцију, оперативну/експертску радну групу специјализовану за насиље према женама и све видове родно заснованог насиља. Одлуком о формирању одредити број чланова (група би требало да ради оперативно и број чланова не би требало да буде велик), састав (представници министарства релевантних за спречавање и санкционисање насиља, представници институција – судови, тужилаштва, центри за социјални рад, образовне и здравствене установе, медији, НВО које се баве насиљем, експерти/киње), трајање мандата (сваке друге године обнављати мандат половине чланова/ца како би се обезбедио континуитет рада) и задаци групе (континуирано праћење стања, сарадња са групама за координацију, припрема предлога за унапређење стања, припрема извештаја о стању у овој области и др.). Пословником о раду регулисаће се начин рада.

Динамика остваривања мера дефинисаће се кроз акционе планове. Први акциони план за спровођење Стратегије усвојиће се за период 2021–2023. године, а други акциони план за период 2024–2025. године. У складу са чланом 43. Закона о планском систему Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања припремиће извештај о резултатима спровођења акционог плана најкасније у року од 120 дана по истеку сваке календарске године од дана усвајања. Такође, Министарство припремиће финални извештај, односно евалуацију Стратегије, најкасније шест месеци након истека примене Стратегије.

XI. НАЧИН ИЗВЕШТАВАЊА О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Сви органи, односно институције које су одређене као носиоци спровођења активности као и учесници у спровођењу тих активности имају обавезу да писмено извештавају надлежно министарство на годишњем нивоу о спровођењу мера и активности.

Извештај о резултатима у достизању утврђених циљева Стратегије биће припремљен на основу ex-post анализа ефеката, а финални извештај биће поднет Влади на усвајање након истека важења Стратегије.

Израда извештаја и достављање Влади вршиће се у складу са роковима утврђеним Законом о планском систему Републике Србије.

XII. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ЕФЕКТА

Средства за спровођење ове стратегије обезбеђиваће се из различитих извора и то: из националног буџета, из средстава намењених унапређењу родне равноправности и борбе против насиља према женама одређених у буџету Аутономне покрајине Војводине и буџета јединица локалне самоуправе, из средстава донатора, односно путем програма и пројеката који ће се усвојити и реализовати на основу ове стратегије и њеног акционог плана.

Сва средства предвиђена за реализацију активности у пратећем акционом плану за 2021. и 2023. годину, као и оном који ће бити припремљен за период 2023–2025. годину, су планирана у оквиру буџета релевантних и надлежних министарстава, буџетских корисника а у националном буџету, као и у буџетима АПВ и локалних самоуправа.

За одређени број мера за које су трошкови процењени, али средства нису јасно одређена, те ће се након усвајања ове стратегије и припадајућег акционог плана приступити даљем планирању извора финансирања ових мера. У спровођењу овог документа држава ће се у потпуности ослонити на сопствена средства, у циљу прихватања финансијске одговорности и власништва над овим документом јавне политике.

Имплементација мера предвиђених стратегијом и првим двогодишњим акционим планом неће имати утицаја на међународне финансијске обавезе државе, зато што никакво задуживање није планирано.

XIII. АКЦИОНИ ПЛАН

Први акциони план за спровођење Стратегије за период од 2021. до 2023. године донеће се у року од 90 дана од дана усвајања ове стратегије.

XIV. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Ову стратегију објавити на интернет страници Владе, интернет страници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и порталу е-Управе, у року од седам радних дана од дана усвајања.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

05 број 56-3664/2021

У Београду, 22. априла 2021. године

Влада

Председник,

Ана Брнабић, с.р.

Листа скраћеница

АП	Акциони план
РС	Република Србија
УН	Уједињене нације
ОУН	Организације Уједињених нација
СЕ	Савет Европе
ПССЕ	Парламентарна скупштина Савета Европе
ЕУ	Европска унија
ЕК	Европска комисија
ОЕБС	Организација за европску безбедност и сарадњу
ОЕЦД	Организација за економску сарадњу и развој
ЗБС	Закон о буџетском систему
ЗБПП	Закон о бесплатној правној помоћи
ЗП	Закон о полицији
ЗПС	Закон о планском систему

ЗСНП	Закон о спречавању насиља у породици
ПЗ	Породични закон
КЗ	Кривични законик
ЗКП	Законик о кривичном поступку
ИКТ	Информационо-комуникационе технологије
КТРР	Координационо тело за родну равноправност
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЛС	Локална самоуправа
НВО	Невладина организација
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОДУ	Органи државне управе
МБПД	Министарство за бригу о породици и демографију
МЉМПДД	Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог
МП	Министарство правде
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МРЗБСП	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
МЗ	Министарство здравља
МУП	Министарство унутрашњих послова
РФПИО	Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање
СКГО	Стална конференција градова и општина
СУК	Служба за управљање кадровима
ЦСР	Центар за социјални рад
КМСЕ	Комитет савета министара Савета Европе
СБУН	Савет безбедности Уједињених нација
ГСУН	Генерална скупштина Уједињених нација
CEDAW Конвенција	Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена
CEDAW комитет	Комитет за елиминацију дискриминације жена
GREVIO	Експертска група за борбу против насиља над женама и насиља у породици
РЗСЗ	Републички завод за социјалну заштиту
ПЗСП	Покрајински завод за социјалну заштиту